

ကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံး ပျီပူၤလံာ်တၢ်ဟ်ဖျါ- သုးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ, တၢ်မၤဘၣ်အာခိၣ်ဃၢၤန့ၣ်ဆၢၣ် ဒီးတၢ်မၤပယွဲသ့ၣ်ထံးမ့ၢ်ခွါထီၣ်ဖိသၣ်, လါယုၤလံတုၤလါဒံၣ်စဘၣ် ၂၀၁၉ နံၣ်

လါဖုၤတြူၤအါရံၤ ၂၄သီ, ၂၀၂၀ နံၣ်/ KHRG လံာ်ကတြူၣ်နီၣ်ဂံၢ်-19-2-F1

တံကတိလၢညါ

ပျိုပူလံင်တံဟ်ဖျါတဘျုးအံၤ ဝဲာ်ထံနီၤဖးဝဲ တံဂ်တံကျိၤလၢ ကညီဂ်ဝီခွဲးယာ်ကရူာ် (KHRG) ပျိုပူမၤတံ ဖိမၤနီၣ်မၤယါဝဲ စးထီၣ်လၢ လၢယူၤလံ တၢၤလၢဒိၣ်စဲဘၢၣ် ၂၀၁၉န့ၣ်အတီၢ်ပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ကီၢ်ပယီၤအသးမုၢ်ဒိၣ်တဖၣ်ကၢၤယာ်အဝဲသ့ၣ်တံအိၣ်ဆိလီၤအသးလၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးဒီးဘျုးအပူၤကျၢၤ ကျၢၤ, ဆၢထီၣ်ဒီးဒုၣ်အသးမုၢ်သံၣ်ဘိ ဒီးကျိၣ်ချံၣ်သ့ၣ်တဖၣ် စးထီၣ်လၢအသးဝဲလီၤခိၣ်သ့ၣ်အလီၤဒီး ဆူအသးက လၢလၢအအိၣ်ဆိလီၤအသးဖဲတီအူကီၢ်ရၢၣ်အပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢန့ၣ်အမဲာ်ညါ ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်သးတဖၣ် လဲၤန့ၣ် လီၤတလၢကွံာ်ဆူ ကညီဒီကလုာ်စၢဖိၣ်ကရၢ (KNU) တံပၤဖိလၢာ် ဖဲန့ၣ်ပုၤယာ်ဒီးတီအူကီၢ်ရၢၣ်ဟီၣ်ကဝီၤတဖၣ်လၢ တံဟ်ပနီၣ်ဝဲလၢ ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်သး န့ၣ်လီၤတန့ၣ်ဘၣ်အလီၤန့ၣ်လီၤ. ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်သးအတံဟူးတံဂဲၤအိၣ်ဖျါထီၣ် ဒ်အံၤအယိ ကဲထီၣ်လီၤကဝီၤကမုၢ်တဖၣ် အတံသ့ၣ်ကီၢ်သးဂီၤလၢအဝဲသ့ၣ်တံဘၣ်တံဘၢအဂီၢ် ဒီးကဲထီၣ်တံမၤ ဟးဂီၤတကီၢ်ခါတံမၤတံမုၢ်တံခုၣ်အကျဲသ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့မုၢ်ကမုၢ်လၢချၢၣ်လွံာ်ထူၣ်ကီၢ်ရၢၣ်ဒီးလီၤကဝီၤ KNU ပုၤဘၣ် မူဘၣ်ဒါတဖၣ်ထီၣ်ဒါဝဲကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်သး တပယူၤယိအတံတုၤသးသိလ့ၣ်ကျဲတံဟူးတံဂဲၤတဖၣ်စ့ၢ်ကီးအိၣ်ပတုာ်ဝဲ တစိာ်တလီၤဖဲတံစူၤခါအဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. လီၤကဝီၤကမုၢ်ဖိတဖၣ် ဟ်ဖျါထီၣ်အတံဘၣ်သးထီၣ်ဒါကီၢ်ပယီၤပဒိၣ် သးသိလ့ၣ်ကျဲတဘျုးဘျီညါဘၣ်ဆၢၣ် သးသိလ့ၣ်ကျဲတံတီၢ်ကျဲအံၤ က့ၤစးထီၣ်ကဒီးအသးဖဲ လၢနီၣ်ဝဲဘၢၣ် ၁၁ သီ, ၂၀၁၉န့ၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

လၢလံာ်တံဟ်ဖျါတဘျုးအံၤ အဆၢကတီၢ်တကီၢ်အပူၤ ပုၤမၤမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွံာ်ဖိတဖၣ် ဟူးဂဲၤဖဲမၤဒီးဒုၣ်အမုၢ်ကျိၤဝဲၤ ကွံာ်တံတီၢ်ကျဲၤလၢအဘၣ်ဒိ လီၤကဝီၤသဝီဖဲမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွံာ်န့ၣ်လီၤတဖၣ် အတံလုၢ်အိၣ်နီၣ်ခိၣ်သးသမုၢ်တံဖဲအိၣ် မၤအိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲဒုၣ်ထူၣ်ကီၢ်ရၢၣ် တံစူၤခါအဆၢကတီၢ် လၢၢ်သ့ၣ်လးတံဘၣ်အဘၣ်သီ တံအစုၣ်အပျါတ ဖၣ်ဟဲယူၤလီၤလၢ ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်သးကဲလၢကမုၢ်ဖဲဖိကဟၣ်တံမၤလီၤတဖၣ် ယူၤလီၤမၤဘၣ်အၢ ဘၣ်သီဝဲထံကျိ ဒီးထံကျိၤဖဲဟီၣ်ကဝီၤလၢအအိၣ်ဘူးဒီးဖဲဖိကဟၣ်တံမၤလီၤတဖၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ. အယိ တံဂ်ကီၢ်လၢအပိာ်ထွဲထီၣ် တဖၣ်မုၢ်ဝဲ န့ၣ်ဖိသဝီဖိလၢသဝီ ၁၅ဖျါအပူၤ ကွံာ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ဒီး ထံကဆိတလၢလီၣ်တံဂ်ကီၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တံခုၣ် ထူတံဟူးတံဂဲၤတဖၣ်မၤဟးဂီၤသ့ၣ်ပုၤ ဒီးမၤဘၣ်အဘၣ်သီထံဒီးဟီၣ်ခိၣ်ညါထူၣ်တဖၣ်လၢကရူာ်တဘျုးဘျီအပူၤ ဖဲမုၢ်တြီၢ်ကီၢ်ရၢၣ် ဒီးချၢၣ်လွံာ်ထူၣ်ကီၢ်ရၢၣ်တဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. တံခုၣ်ထူ လၢကီၢ်ရၢၣ်ခံဘၣ်လၢကရူာ်အံၤန့ၣ် တံလုၢ် ပိာ်မၤထွဲတံသိၣ်တံသိမိာ်ပုၤ လၢအမုၢ် “တံဒုးသ့ၣ်ညါဆိဒီးတံဟံးန့ၣ်တံဘၣ်သးလၢအသဘျုး (FPIC)” ဒီးလီၤက ဝီၤကမုၢ်တဖၣ်တအိၣ်ဘၣ် ဒီးတံဟ့ၣ်က့ၤပုၤတဝါတံဘၣ်ဒိဟးဂီၤအလုၢ်အပူၤတဖၣ် တအိၣ်စ့ၢ်ကီးဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

တံမၤကမၢ်သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခါတံစုၣ်ဆူၣ်ခိၣ်တကးထီၣ်ဒါဖိသ့ၣ်စ့ၢ်ကီး ဟဲကဲထီၣ်အသးတဘျုးခါ ဒီးပုၤလၢအမၤကမၢ် တံတဖၣ်မုၢ်ဒုၣ်ပုၤလၢ ဘူးတံဟံၣ်ဖိဖိဖိအကျါ, တံဖိၣ်ဆူၣ်ကဲထီၣ်သးခိဖျိတံဖျိဆူၣ်အယိ, ဒီးကီၢ်ပယီၤပၤကီၢ် သးဖိန့ၣ်လီၤ. တံမၤပျံၤမၤဖုးလၢတံကမၤပယုဲအါထီၣ်ဆူညါ, ပုၤတဝါတံထံၣ်သံကွံာ်တလီၤဒီး တံဟ်ဒုၣ်ဟ်ကမၢ် ပုၤတုၢ်ဘၣ်သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခါတံမၤပယုဲတဖၣ် မုၢ်တံလၢမၤတံတံပုၤတုၢ်ဘၣ်တံတဖၣ် ဒ်သိးကဟ်ဖျါထီၣ်အတံတုၢ် ဘၣ်ဒီး ဆိၣ်သနံးပုၤတုၢ်ဘၣ်တံတဖၣ်လၢကဘၣ်အိၣ်ဘျီကလံာ်န့ၣ်လီၤ. ဂ်ဝီတဖၣ် တံမုၢ်တီၢ်ဖျါထီၣ်အီၤဒုၣ်လဲာ် ညီန့ၣ်ပုၤမၤကမၢ်တံတဖၣ် တံတစံၣ်ညီၣ်အီၤဘၣ်အယိ တံလီၤဘၣ်ယိၣ်ဒီးသးအတံပျံၤတံတံလၢပုၤတုၢ်ဘၣ် တံတဖၣ်အဂီၢ်အါထီၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်သိးတံကဘျါရဲတံမၤပယုဲသ့ၣ်ထံးမုၢ်ခါတံစုၣ်ဆူၣ်ခိၣ်တကး ဒ်အမုၢ်တံမၤပယုဲပုၤ ဂ်ဝီခွဲးယာ်အဂီၢ် စံၣ်ညီၣ်ပိတုာ်တြီၢ်ကျိၤကျဲဒီး နီၣ်သးတံအိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အကျိၤအကျဲတဖၣ်စ့ၢ်ကီး တတုၤထီၣ်ထီၣ် ဘးဒ်တံဟ်ပနီၣ်အိၣ်ဝဲအသိးဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

KHRG မနီၣ်မၤယါစ့ၢ်ကိး ဟီၣ်ကဝီၤပူၤသုးဖီၣ်စုကဝဲၤတၢ်မၤပယုၤတဖၣ်ဂှ်ဝိခါမံၤန့ၣ်လီၤ. ဂှ်ဝိတဖၣ်ဒ်အမ့ၢ် တၢ်ဖိၣ်ဒုးယာ်ဆူၣ်တၢ်, တၢ်ဟံးဆူၣ်ကွံာ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်, တၢ်ယုဆူၣ်ယုစိးတၢ် ဒီးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢအဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢတၢ်ဂှ်ကိလၢဟီၣ်ကဝီၤန့ၣ်ဖိသဝီဖိတဖၣ်အဂီၢ် ဒ်အမ့ၢ် တၢ်ခးကျိတၢ်မၤလိလၢလီၢ်ကဝီၤကမ့ၢ်ဟီၣ်ကဝီၤအပူၤဒီးအကပိာ်ကပၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. နီၢ်တဂၤပၤခိပနံၣ်တဖၣ်စ့ၢ်ကိး မၤကမၣ်ဒံးပုၤမၤတၢ်ဖိခွဲးယာ်လၢလီၢ်ကဝီၤန့ၣ်သဝီတဖၣ်ပူၤအယိ ကဲထီၣ်တၢ်ကိတၢ်ခဲလၢ ပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ် အတၢ်အိၣ်ဂၢၢ်အိၣ်ကျါၤ, တၢ်ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သုဒီးတၢ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ခွဲးယာ်န့ၣ်လီၤ.

အဆၢအိၣ် ၁- တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤ ထီၣ်အိၣ်အမ့ၢ်တဖၣ်

က. တၢ်မၤဆူၣ်ထီၣ်သုးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤဒီး တၢ်ဒုးတၢ်ယာ်လၢ သုးဖီၣ်စုကဝဲၤတဖၣ်အဘၢၣ်စၢၤ

ကညီဂှ်ဝိခွဲးယာ်ကရူာ် အတၢ်မၤနီၣ်မၤယါဒိတကတီၢ်ညါအပူၤ ထံၣ်ဘၣ်ဝဲလၢကီၢ်ပယိပဒိၣ်သုးမ့ၢ်ဒိၣ်တဖၣ်ဆုၢ်ထီၣ်ဒံးဝဲအသုးဖိဒီး ကျိချံၣ်သ့ၣ်တဖၣ်, သုးတၢ်စုကဝဲၤပိးလိဒီးတၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်တဖၣ် ဆူအဝဲသ့ၣ်သုးကလၢလၢအအိၣ်လၢကီၢ်ပယိမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးအပူၤန့ၣ်လီၤ. သုးအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်, သိလုၣ်ဖးဒိၣ်တဖၣ်ဒီး သုးတၢ်စုကဝဲၤတဖၣ်အိၣ်ဒံးဝဲလၢ ကမ့ၢ်အိၣ်ဆိးဟီၣ်ကဝီၤပူၤအယိ ကဲထီၣ်ဝဲတၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘိတပယုၤပီၤလၢန့ၣ်သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဘုသိၣ်ကိာ်ဆၣ်, မ့ၢ်တြီၢ်ကိာ်ရုၣ်အပူၤ သဝီဖိလၢအအိၣ်ဆိးဝဲ သိလုၣ်ယိာ်အကျဲကပၤတဖၣ်ဟ်ဖျါဝဲလၢကီၢ်ပယိပဒိၣ်သုးတဖၣ်ကးဘၢယးအသိလုၣ်ဖးဒိၣ်တဖၣ်ဒ်သိးပုၤသုတထံၣ်တၢ်ပိးတၢ်လိလၢအဝဲသ့ၣ်တီၣ်ဆုၢ်ဝဲတဖၣ်န့ၣ်တဂ့ၢ်အဂီၢ်လီၤ. ကညီဂှ်ဝိခွဲးယာ်ကရူာ်ပျို့ပူၤပုၤမၤနီၣ်မၤယါတၢ်ကစီၣ်တဂၤစံးဝဲလၢ တၢ်အိၣ်သးအံၤ မၤဆံးလီၤစ့ၢ်လီၤကွံာ်တၢ်န့ၢ်လိာ်သးလၢတၢ်မ့ၢ်တၢ်ခုၣ်တၢ်လဲၤကျဲအကတီၢ်န့ၣ်လီၤ.¹

ကီၢ်ပယိပဒိၣ်သုးတဖၣ် မၤဂၢၢ်မၤကျါဒံးအသုးဂံၢ်ဘါတၢ်အိၣ်ဆိလီၤသးဒိၣ်ဒိၣ်မ့ၢ်မ့ၢ်ဝဲ တီအူကီၢ်ဆၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. သုးမ့ၢ်သံၣ်ဘိလၢ စကခ-၄ အတၢ်ပၤဖိလၢတဖၣ် ဟူးဂဲၤဒံးဝဲလၢတၢ်မဲာ်ညါသုးကလၢလၢအအိၣ်ဝဲ ထီတထူၣ်ဒီးဒိၣ်ဖးဒိၣ်ကီၢ်ဆၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပယုၣ်နီၤသုးတၢ်မၤလိကိတခီ ဆဲးကိးလိအသးဒီး ခးခိကျိတၢ်စုကဝဲၤတဖၣ် ဖဲဒိၣ်ဖးဒိၣ်ကီၢ်ဆၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. ကီၢ်ပယိပဒိၣ်သုးမ့ၢ်လၢအအိၣ်ဝဲ သုးဝဲလီၢ်ခိၣ်သ့ၣ် စကခ-၆ အဖိလၢတဖၣ်တခီ ဟူးဂဲၤဒံးဝဲဝဲ သၣ်တီၣ်ဝဲၣ်သီ, ချၢၣ်မုၢ်ယါ, ပလုၤခံ ဒီးတၢ်ပူၤဝဲၣ်သုးကလၢလၢတဖၣ်အခိၣ်အယၢၤ ဒီးဟူးဂဲၤစ့ၢ်ကိးဖဲသုးကလၢလၢအအိၣ်ဝဲဝဲတီအူဆူ သထုခံဒီး ထံသးစီအကျဲမ့ၢ်ကပၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.²

¹ တၢ်ဂှ်တၢ်ကျိၤတခါအံၤ ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၢ်အီၤ ဖဲဘုသိၣ်ကိာ်ဆၣ် လံာ်တၢ်ကစီၣ်လၢ တၢ်တရၤလီၤအီၤတဘျီအပူၤ လၢဒီးန့ၢ်ဘၣ်အီၤ ဖဲလၢနီၣ်ဝဲဘၢၣ် ၂၀၁၉နံၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.
² တၢ်ဂှ်တၢ်ကျိၤတခါအံၤ ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၢ်အီၤ ဖဲဒိၣ်ဖးဒိၣ်ကိာ်ဆၣ် လံာ်တၢ်ကစီၣ်လၢ တၢ်တရၤလီၤအီၤတဘျီအပူၤ လၢဒီးန့ၢ်ဘၣ်အီၤ ဖဲလၢနီၣ်ဝဲဘၢၣ် ၂၀၁၉နံၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂီၤလၢအစ့ၣ်တဘျီအံၤ ဘၣ်တၢ်ဒိၣ်န့ၣ်အိၤဖဲလၢယူၤလံၤ ဂ့ၣ်သီ, ၂၀၁၉နံၣ်လၢ ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်သုးတဖၣ်, ထီတထူၣ်ကီၢ်ဆၣ်, တီအူကီၢ်ရၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၤအံၤဟံၣ်ဖျါဖဲ ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်သုးတဖၣ် သုးဝဲလီၤခိၣ်သ့ၣ်နီၣ်ဂံၢ်-၄ တဖၣ်လၢ အလဲၤန့ၣ်အိၣ်ကဒုဲမ့ၢ်တနၢၤ ဖဲသဝီပူၤကွီၤတဖျါ ဖဲအဝဲသ့ၣ်လဲၤဆူ မ့ၢ်တြီၢ်ကီၢ်ရၣ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၤလၢအထွဲတဘျီဘၣ်တၢ်ဒိၣ်န့ၣ်အိၤဖဲ လၢနီၣ်ဝဲဘၣ်၁၁သီ, ၂၀၁၉နံၣ်ဖဲ သၣ်တီၣ်ဝဲၣ်သီ, ဒိၣ်ဖးခိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, တီအူကီၢ်ရၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၤအံၤဟံၣ်ဖျါဖဲ ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်သုးတဖၣ်လၢအဟးထီၣ်ဟးလီၤ လၢသုးသီလုၣ်ဖးဒိၣ်အပူၤ ဖဲတၢ်ဆိတလဲၤသုးအဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ- KHRG)

စးထီၣ်လၢယူၤလံၤတုၤလၢဒိၣ်စ့ဘၣ် ၂၀၁၉နံၣ်န့ၣ်, ကညီဂံဝိဇ္ဇာယာကရူာ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ကစီၣ်တဖၣ်လၢအဟံၣ်ဖျါဘၣ်လးတၢ်မၤဆူၣ်ထီၣ်သုးကလၢကွၢ်ကွၢ်လၢကီၢ်ရၣ်လွံၢ်ဘၣ်-တီအူ, ချၢၣ်လွံၢ်ထူၣ်, မ့ၢ်တြီၢ်ဒီး နုပျၢ်ယာ်တဖၣ်အတၢ်ဘၣ်ဒိပိၣ်ထွဲအဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်သုးတဖၣ်အတၢ်အိၣ်ဆိးဟူးဂဲၤဘူးဒီးလီၤကဝီၤပုၤတဝၢတဖၣ်အယိ ငးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ပျံၤတၢ်ဖုးလၢသဝီဖိ ကဟးထီၣ်ဟးလီၤဘူးဒီးကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်သုးအိၣ်တၢ်လီၤန့ၣ်လီၤ. ခိဖျိလၢအဘၣ်ပဒုၣ်ဟးဆဲးသးဒ်အံၤအယိ ကဲထီၣ်တၢ်ကီၢ်တဲလၢ ကဒီးန့ၣ်ဆူၣ်ချ့တၢ်အံးတၢ်ကွၢ်ဒီး တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သုးဒီးလၢကအိၣ်ဆိးဟူးဂဲၤဖဲမၤဝဲဒ်အညီၣ်န့ၣ်အသိး လၢတၢ်လုၢ်အိၣ်နီၣ်ခိၣ်သးသမူအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲတၢ်ကွဲးလံာ်တၢ်ကစီၣ်အံၤဆၢကတီၢ်, ဖိသၣ်လၢသဝီအါဖျါ ဖဲလၢဒိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, ချၢၣ်လွံၢ်ထူၣ်ကီၢ်ရၣ်တဖၣ် တလဲၤထီၣ်လၢကွီၤဘၣ်မ့ၢ်လၢ တၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်အိၣ်ဝဲလၢတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢအဂီၢ်အယိန့ၣ်လီၤ.

လၢန့ၣ်အမဲာ်ညါ, KHRG မၤနီၣ်မၤပါစ့ၢ်ကိးဝဲလၢ ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်သုးဖိတဖၣ် န့ၣ်လီၤဟူးဂဲၤတၢ်လံၤလၢ ခုၣ်အဲၣ်ယူၣ်တၢ်ဟီၣ်ကဝီၤ ဒီးအဝဲသ့ၣ်တဟံးန့ၣ်ဆိတၢ်ပျံၤဘၣ်အယိ, တၢ်ဘၣ်ကံာ်ဂူၢ်လၢ သုးဖိၣ်စုကဝဲၤခဲဖုဖဲအါထီၣ်ဝဲအသိးလီၤကဝီၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်စ့ၢ်ကိး ဘၣ်ယိၣ်သးပျံၤဝဲလၢတၢ်ဒုးတၢ်ယာ်ကကဲထီၣ်ကဒါကွၢ်ဝဲစ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. ကမျၢၢ်လၢအအိၣ်ဖဲ လၢဒိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, ချၢၣ်လွံၢ်ထူၣ်ကီၢ်ရၣ်တဖၣ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်သးဒီးယုထီၣ်သကိးဝဲလၢ ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်သုးတဖၣ်ကထူးကွံာ်အသးလၢဟီၣ်ကဝီၤပူၤဒီး ကပတုာ်ကွံာ်တၢ်တ့ထီၣ်ကျဲမ့ၢ်တၢ်တိာ်ကျဲလၢသုးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအဂီၢ် ဘၣ်ဆၣ်လီၤကဝီၤဖိတဖၣ်အတၢ်မ့ၢ်လၢအံၤ တကဲထီၣ်လိၣ်ထီၣ်ဝဲနီၣ်တမံၤဘၣ်.

၁. တၢ်ဘၣ်ကံာ်ဂူၢ်လၢကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်သုးဒီး ကညီတၢ်ထူၣ်ဖျးသုးမ့ၢ်ဒိၣ် (KNLA) အဘၢၣ်စၢၤ

KHRG မၤနီၣ်မၤပါစ့ၢ်တၢ်ကဲထီၣ်သးအါမံၤလၢနုပျၢ်ယာ်ဒီးတီအူကီၢ်ရၣ်အပူၤဘၣ်လးပယီၤပဒိၣ်သုး တဖၣ်န့ၣ်လီၤဟူးဂဲၤလၢခုၣ်အဲၣ်ယူၣ်တၢ်ဟီၣ်ကဝီၤအပူၤလၢတအိၣ်ဒီးတၢ်ပျံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဆဲးလီၤစုမ့ၢ်ကျၢၢ်လၢ တၢ်ပတုာ်တၢ်ခးပတြီၤ ဖဲ ၂၀၁၂ နံၣ်အပူၤဝံၤအလီၢ်ခဲ, ပါတံာ်ခဲဖုလၢာ် ဟံၣ်ပနီၣ်လီၤဝဲ ဟီၣ်ကဝီၤတနီၤလၢ အတြီၤဝဲတၢ်ဆုၤထီၣ်သုးပိးလီၤဒီးတၢ်အိၣ်တၢ်အီၤ, သုးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤဒီး တၢ်ဆိတလဲၤသုးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်လဲၣ်ဂ့ၤ တၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်တၢ်ဘျုးတဖၣ်

အံၤဘၣ်တၢ်တူၢ်လိာ်အၢၣ်လီၤအီၤထဲလၢ ဟီၣ်ကဝီၤပတီၢ်ဒီး တဘၣ်တၢ်ဟ်ဂၢၢ်ဟ်ကျါအီၤလၢ လံာ်တၢ်အၢၣ်လီၤအ ပူၤဘၣ်.

လၢခ့ၣ်အဲၣ်ယုၣ်တၢ်ဟီၣ်ကဝီၤပူၤ ခ့ၣ်အဲၣ်ယုၣ်ပုၤန့ၢ်စိန့ၢ်ကမီၤတဖၣ် ညီၣ်န့ၢ်တဟ့ၣ်တၢ်ပျဲလၢ ပယီၤပဒိၣ်သုး ကန့ၣ် လီၤဟူးဂဲၤလၢ ကမျါအိၣ်ဆိးဟီၣ်ကဝီၤဒီး ကျဲလၢန့ၣ်သဝီဖိတဖၣ်သုးန့ၣ်ဘၣ်. နီၣ်လဲၣ်ဂ့ၤ, ဖဲလၢအုၣ်ဖျါ ၂၀၁၉န့ၣ် န့ၣ်, ပယီၤပဒိၣ်သုးကျါတဖၣ်လၢ (သုးဝဲၤလီၤခိၣ်သ့ၣ်နီၣ်ဂံၢ်-၄) အဖိလၢန့ၣ် သုးကျဲလၢ လီၤကဝီၤသဝီဖိတဖၣ် သုး ဒီးတၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်မၤပယုၤထီၣ်ဒါဝဲ တၢ်အၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ်ခိၣ်ဖျါတၢ်ကတိၤ လၢခ့ၣ်အဲၣ်ယုၣ်ဒီး ပယီၤပဒိၣ်သုးခိၣ်န့ၢ် တဖၣ်အဘၢၣ်စၢၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤကဲထီၣ်အသးဖဲ ခဲဝဲၤကရူာ်, ဒိၣ်ဖးခိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, တီအူၤကီၢ်ရၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. ကီၢ်ပ ယီၤပဒိၣ်သုးဖိလၢ ခဲဝဲၤဒီး ကသီပဲၤသုးကလၢတဖၣ် မၤဝဲသဝီဖိလၢအအိၣ်ဒီးသိလ့ၣ်တဖၣ် ဒ်သိးကတီၢ်ဆၢန့ၣ်သုးတၢ် အိၣ်တၢ်အိၣ်ဒီးစုကဝဲၤပိးလိသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပယီၤပဒိၣ်သုးတၢ်မၤပယုၤတၢ်အၢၣ်လီၤအီၤလီၤအံၤ ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဘၣ် ယိၣ်ဘၣ်ဘီလၢ လီၤကဝီၤသဝီဖိအကျါ, ဒီးဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ပျဲတၢ်ဖုးလၢ တၢ်ဘၣ်ဂံၢ်ဂုၢ်လၢသုးခံဖုအံၤအဘၢၣ်စၢၤက ကဲထီၣ်ဘၣ်ဖုး တၢ်ဒုးတၢ်ယာ်အသိကဒီးန့ၣ်လီၤ.

ဖဲလၢစးပထုဘၢၣ် ၉သီ, ၂၀၁၉န့ၣ်န့ၣ်, KNLA သုးဖိတဖၣ်လဲၤခိၣ်ဖျါကျဲလၢ မိၤန့ၣ်ကွံသဝီဆူ နါခူၤခူၤသဝီ အဘၢၣ် စၢၤန့ၣ်လီၤ. နီၣ် KNLA တၢ်ယုၤထီၣ်အသိး, မိၤန့ၣ်ကွံကရူာ်ခိၣ်လၢပယီၤပဒိၣ်တကပၤ လဲၤဒုးသ့ၣ်ညါဆိ ပယီၤပဒိၣ် သုး လၢမိၤန့ၣ်ကွံသုးကလၢန့ၣ်လီၤ. တၢ်န့ၣ်ဝံၤ, အဝဲဒုးသ့ၣ်ညါစ့ၢ်ကီးဝဲ ပယီၤပဒိၣ်သုးလၢ ခိၣ်ချ့သုးရၣ် (ခ.မ.ရ) နီၣ်ဂံၢ်-၇၀၉, လၢဘၣ်တၢ်တီခိၣ်ရိၣ်မဲအီၤလၢ သုးရၣ်ခိၣ်ဝန့ၣ်စီၤ ဒ်သိးအသုတသု ကျဲလၢသဝီခံဖျါၣ် အံၤအဘၢၣ်စၢၤ တဂ့ၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟ့ၣ်ပလီၤဆိအိၣ်ဝဲဘၣ်ဆၣ်, ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်သုးဖိလိးဂၤ လူၤပိာ်ဝဲ KNLA သုးဖိတဖၣ်အခံန့ၣ် လီၤ. လၢတၢ်အံၤအဖိခိၣ်, KNLA သုးဖိတဖၣ်ပျဲဝဲ ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်သုး (ခ.မ.ရ) နီၣ်ဂံၢ်-၇၀၉ လဲၤခိၣ်ကျဲလၢ အဝဲခိ စ့ၢ်ကီးဝဲန့ၣ် ဒီးတဒုးကဲထီၣ်စုကဝဲၤတၢ်ဘၣ်ဂံၢ်ဂုၢ်ဘၣ်ဆၣ်, န့ၣ်သဝီဖိလၢအထံၣ်ထွဲဝဲ သုးခံဖုအံၤ ဟူးဂဲၤလၢဟီၣ်က ဝီတပူၤယီၤတဖၣ် ဘၣ်ယိၣ်တၢ်လၢတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.³

ဖဲလၢအိးကထိဘၢၣ် ၁၁သီ, ၂၀၁၉န့ၣ်န့ၣ်, ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်သုးဖိ ၅၃ဂၤလၢ (ခ.မ.ရ) ၅၈၅ ဒီး ခိၣ်သုးရၣ် (ခ.လ.ရ) ၃၁ တဖၣ်လၢတၢ်တီခိၣ်ရိၣ်မဲအီၤလၢသုးရၣ်ခိၣ်ခံထုၤလ့မ့ၣ် ဟးဆုၣ်တၢ်ဖဲ မိၤကတိးကစၢၢ်လၢအအိၣ် ဖဲကီးတရံး ကီၢ်ဆၣ်, န့ၣ်ပျာ်ယာ်ကီၢ်ရၣ် ဒီးလၢကီၢ်ကွီၣ်တဲၣ် ကီၢ်ဆၢဟီၣ်ကဝီၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲန့ၣ် သုးခိးကီၢ်ဆၢ (BGF) အသုးတဖၣ် လၢသုးရၣ်နီၣ်ဂံၢ်-၁၀၂၃ လဲၤသကိးစ့ၢ်ကီးတၢ်ဒီး ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်သုးတဖၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်လၢ KNLA သုးကလၢ အိၣ်ဖဲကစၢၢ်ခိၣ်န့ၣ်အယိ တၢ်တြိယာ်ဝဲကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်သုးတဖၣ်လၢ ကဟူးဂဲၤဖဲဟီၣ်ကဝီၤအံၤအခိၣ်အယၢၤ လၢတ အိၣ်ဒီး တၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါဆိဒီးတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ပျဲဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်သုးဒုးသ့ၣ်ညါဆိ KNLA လၢ အဝဲသ့ၣ်ကလဲၤ ဆုၣ်ဟီၣ်ကဝီၤအံၤ ဒ်သိးကယုထံၣ်န့ၢ် ကညီတၢ်ဂုၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်ဘူးဒးသုးမုာ်ဒိၣ်-ထုးဖးကရူာ် (DKBA-Splinter) ထုးဖးကရၢအသုးခိၣ်ကျါ ဆါအီၤန့ၣ်လီၤ. KNLA ခိၣ်န့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ် တဟ့ၣ်အခွဲးလၢအဝဲသ့ၣ်ကဟူးဂဲၤဒ်အံၤဘၣ် ဆၣ်, ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်သုးတဖၣ် ဆုၢ်ထီၣ်အသုးတဖၣ်လၢဟီၣ်ကဝီၤအပူၤဒီးတဟ်ကဲဝဲ တၢ်ဟ့ၣ်ပလီၤအီၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်သုးဖိသ့ၣ်တဖၣ် အိၣ်ဝဲဖဲန့ၣ်ခံသီန့ၣ်လီၤ. ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်သုးအတၢ်အိၣ်ဖျါအံၤဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဘၣ်ယိၣ် ကီၢ်ဂီၤလၢ လီၤကဝီၤကမျါတဖၣ်အဂီၢ် လၢတၢ်ဒုးကဲထီၣ်ဘၣ်ဖုးဒီး အဝဲသ့ၣ်ကဘၣ်ယုၤအိၣ်ကမ့ၢ်ကဒီးန့ၣ်လီၤ.

ဖဲလၢအိးကထိဘၢၣ် ၁၃သီ, ၂၀၁၉ န့ၣ်န့ၣ်, ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်သုးဖိလၢ ခိၣ်သုးရၣ် နီၣ်ဂံၢ် -၅၅၉ လၢ သုးရၣ်ခိၣ်ခံ မ့ၢ်မ့ သီ တီခိၣ်ရိၣ်မဲအီၤတဖၣ် ဟးဆုၣ်တၢ်လၢ KNU တၢ်ဟီၣ်ကဝီၤဖဲ အိၣ်ကစၢၢ်, နီၣ်တကီၢ်ကီၢ်ဆၣ်, န့ၣ်ပျာ်ယာ်ကီၢ်ရၣ် ဒီးအဝဲသ့ၣ်တဒုးသ့ၣ်ညါ လီၤကဝီၤ ခ့ၣ်အဲၣ်ယုၣ်ခိၣ်န့ၢ်ဒီး KNLA ခိၣ်န့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ်ဘၣ်. လီၤကဝီၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်စ့ၢ်ကီး

³ တၢ်ဂုၢ်တၢ်ကျါတခါအံၤ ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၢ်အီၤ ဖဲထီတထုၣ်ကီၢ်ဆၣ် လံာ်တၢ်ကစီၣ်လၢ တၢ်တရၢလီၤအီၤတဘျီအပူၤ လၢဒီးန့ၢ်ဘၣ်အီၤ ဖဲ လၢနီၣ်ဝဲဘၢၣ် ၂၀၁၉န့ၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

တသ့ၣ်ညါဆိဝဲလၢ ကီၣ်ပယီၤပဒိၣ်သးကဟးဆုၣ်တၢ်ဖဲ လီၤကဝီၤန့ၣ်ဘၣ်. ဖဲနံၤအဝဲန့ၣ်, လီၤကဝီၤပိၣ်မုၢ်ခံၣ်လၢ လၢ ရၣ်---သဝီ လဲၤယုအိၣ်ညၣ်ဖဲ စၢ---ထံကျိန့ၣ်လီၤ.⁴ ကီၣ်ပယီၤပဒိၣ်သးဖိတဖၣ် ခးစိအဝဲသ့ၣ်ဒီးကျိခံၣ်အယိ အဝဲသ့ၣ်ပျို့တၢ်ဒီး ကွၢ်ယုာ်ဝဲဆူအသဝီန့ၣ်လီၤ. မ့တမ့ၢ်လၢ ပိၣ်မုၢ်ခံၣ်အံၤတဲဖျါထီၣ်တၢ်ကဲထီၣ်သးအံၤအဂ့ၢ်ဘၣ်ဒီး လီၤကဝီၤဖိတဖၣ်တသ့ၣ်ညါန့ၣ်လဲၣ်လၢ ကီၣ်ပယီၤပဒိၣ်သးဖိတဖၣ် ဟးဆုၣ်တၢ်ဖဲ စၢ---ထံကျိန့ၣ်ဘၣ်. လီၤကဝီၤဖိတဖၣ် ဆိကမိၣ်န့ၣ်ဝဲလၢ ကီၣ်ပယီၤပဒိၣ်သးဖိတဖၣ်အံၤမ့ဟးဆုၣ်ဒီးတၢ်န့ၣ် တယံၣ်တမိၢ်အတီၢ်ပူၤ KNLA သးဖိ တဖၣ်ကလဲၤခးအဝဲသ့ၣ်န့ၣ်လီၤ.

၂. တၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်သးထီၣ်ဒါ ကီၣ်ပယီၤပဒိၣ်သးမ့ၢ်တၢ်တုထီၣ်ကျဲ

ကညီဂ်ဝီခွဲးယာ်ကရူာ်တၢ်မၤနီၣ်မၤယါအပူၤ ဟံၣ်ဖျါဝဲလၢ ကီၣ်ပယီၤပဒိၣ်သးမ့ၢ်တုထီၣ်တုၢ်လံဝဲကျဲမ့ၢ်ကျဲဘိ လၢ KNU တၢ်ပၤဟီၣ်ကဝီၤ လၢအဝဲသ့ၣ်အသးမ့ၢ်သံၣ်ဘိအတၢ်ပညိၣ်အဂီၢ်, ဒီးအဝဲသ့ၣ်တဟံးန့ၢ်တၢ်ပျဲလၢ KNU ခိၣ်န့ၣ်ဖဲ တီအူ, ချၢၣ်လွံၢ်ထူၣ်ဒီးမ့ၢ်တြီၢ်ကီၢ်ရၣ်တဖၣ်န့ၣ်အအိၣ်ဘၣ်. စးထီၣ်လၢ ၂၀၁၉နံၣ် စးထီၣ်န့ၣ် လၢယုလၢအတီၢ်ပူၤ တၢ်ဒုး ဖဲးပြးကဲထီၣ်ဝဲလၢကီၣ်ပယီၤပဒိၣ်သးဒီး KNLA အဘၢၣ်စၢၤအယိ လီၤကဝီၤဖိတဖၣ်ဘၣ်ယုာ်မ့ၢ်ဟးဖျိးဒီး ဘၣ်ယိၣ်သး ပျို့တၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲလၢဖူၤတြျူၤအါရံၤဒီးလၢအုၤဖြ့ၣ် ၂၀၁၉နံၣ်အဘၢၣ်စၢၤန့ၣ်, လၢ ချၢၣ်လွံၢ်ထူၣ်ကီၢ်ရၣ်အပူၤ, ကီၣ်ပယီၤပဒိၣ်သးတုထီၣ်ဝဲကျဲမ့ၢ်တဘိဒီး တီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢ သၣ်ဘိၣ်သဝီဒီး ဟံၣ်ကီၤ ထၣ် (ခံ) သဝီအဘၢၣ်စၢၤ ဖဲယဲဒါကရူာ်, လၢဒိၣ်ကီၢ်ဆၣ် အတၢ်ပညိၣ်မ့ၢ်ဒ်သိး ကမၤဆူၣ်ထီၣ်အသးမ့ၢ်ဒီး ကမၤဂ့ၢ် ထီၣ်တၢ်လဲၤထီၣ်က့ၢ်လီၤလၢ အသးကလၢလၢအအိၣ်ဖဲန့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.⁵

ဖဲတၢ်စူၤခါ (လၢမ့ၢ်ထီၣ်တတ်တုၤ လၢအိးကထိဘၣ်) ကတီၢ် တၢ်ဆိကတီၢ်ကွံာ်တၢ်တုကျဲဘၣ်ဆၣ် ကီၣ်ပယီၤပဒိၣ် သးမ့ၢ်တဖၣ်အဝဲသ့ၣ်ဟူးဂဲၤဟံၣ်ဖျါအသးအါဒီးဝဲလၢဟီၣ်ကဝီၤအပူၤ ဒ်သိးကခိးကွၢ်ဝဲ တၢ်တုထီၣ်ဘိထီၣ်အလီၢ်တဖၣ် န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤဒုးအိၣ်ထီၣ် တၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်လၢ လီၤကဝီၤဖိအတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢအဂီၢ်ဒီး ပုၤတနီၤဟးထီၣ်ဟးလီၤ န့ၣ်လဲၣ်တဘျီလၢဘၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်သးအံၤကဲထီၣ်တၢ်မၤတံာ်တၢ်လၢ လီၤကဝီၤဖိတဖၣ်ကလဲၤဆူစံာ်လီၢ် တၢ်ဖဲးတၢ် မၤလီၢ်, တၢ်မၤလိမၤဒီးတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အဂီၢ် ဒီးလၢတၢ်ဒီးန့ၢ်ဆူၣ်ချ့တၢ်အံၤတၢ်ကွၢ်အလီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲလၢအိကူး ၂၀၁၉ နံၣ်န့ၣ် (KHRG ယုသ့ၣ်ညါအနံၤအသီလီၤတၢ်တန့ၢ်ဘၣ်), လီၤကဝီၤဖိတဂၤလဲၤဆူ တတ---သဝီယုာ်ဒီး အမၤဒီးအဖိအဆၢကတီၢ် ဘၣ်သဂၢ်ဝဲဒီး ကီၣ်ပယီၤပဒိၣ်သးတဖၣ်လၢအဟးဆုၣ်တၢ်ဖဲ အ---န့ၣ်လီၤ. ဖဲန့ၣ်ကီၣ်ပယီၤ ပဒိၣ်သးဖိခံၣ် ညိၣ်ယီၤကျိဆူအအိၣ် ဒီးလဲၤတလၢကွံာ်အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ဆၣ် တၢ်တကဲထီၣ်အသးအါန့ၢ်အန့ၣ်နီတမံၤ ဘၣ်. ဒ်လဲၣ်ဂ့ၢ်, အဝဲဆၢတံာ်လီၤသးအသးလၢကက့ၢ်ကဒါက့ၢ်ဆူအဟံၣ် မ့ၢ်လၢအဝဲပျို့တၢ်ဒိၣ်မးလၢ ကလဲၤဆူညါ အဂီၢ်လီၤ.⁶

လၢသးဖိတဖၣ် အတၢ်အိၣ်ဖျါဒ်အံၤအယိ လီၤကဝီၤပုၤတတၢ်ဖိတဖၣ်န့ၣ်ဝဲလၢ တၢ်စူၤခါကတီၢ်မ့ၢ်ဝံၤဒီး တၢ်တုကျဲအံၤ ကက့ၢ်စးထီၣ်က့ၢ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. အါန့ၢ်အန့ၣ်, ကီၣ်ပယီၤပဒိၣ်သးတဖၣ် ဟံၣ်ယာ်ဝဲအသီလ့ၣ်ဖးဒိၣ်ဒီး သိလ့ၣ်ထဲၣ်ဟီၣ် ခိၣ်-ဘဲးခိတဖၣ်ဖဲ ဆိမံၤလူၢ်ဟီၣ်ကဝီၤန့ၣ်လီၤ. သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်ထံၣ်စ့ၢ်ကိးဝဲ ပယီၤသးသ့ဝဲ ကဘိယူၤဒိတၢ်ဂီၤမ့

⁴ တၢ်မၤလီၤဘၢတၢ်မံၤတၢ်သ့ၣ်ဖဲ လံာ်တၢ်ကစီၣ်အံၤအပူၤ တဘၣ်ထွဲလိာ်အသးဒီး လံာ်တၢ်ကစီၣ်အဂၤတဖၣ်လၢ KHRG ထုးထီၣ်ရၢ လီၤအိၤန့ၣ်ဘၣ်.

⁵ ကညီဂ်ဝီခွဲးယာ်ကရူာ် (KHRG), (လၢဖဲးပထုဘၢၣ် ၂၀၁၉ နံၣ်), *"Southeast Myanmar Field Report: Growing concerns about militarisation, land tenure security, development projects and human rights abuses, January to June 2019"*.

⁶ တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိတခါအံၤ ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၢ်အိၤ ဖဲလၢဒိၣ်ကီၢ်ဆၣ် လံာ်တၢ်ကစီၣ်လၢ တၢ်တရၢလီၤအိၤတဘျီအပူၤ လၢဒီးန့ၢ်ဘၣ်အိၤ ဖဲ လၢနီၣ်ဝုဘၢၣ် ၂၀၁၉နံၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

တဖၣ် (drones) ဟးယူာ်ဝဲလၢ ဟ်ကီၤထၣ် (ခံ) သဝီအါဘျီ, ဒီးဖဲတၢ်မၤလၢကပီၤဝဲ ကညီမၤထူရၢမုၢ်နံၤဖဲ လါအီၤ ကူး ၁၂သီ, ၂၀၁၉နံၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအံၤဟ်ဖျါဝဲလၢ ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်သုးတဖၣ် ကွၢ်ဟ့ၣ်ကွၢ်စ့ၣ်ဒဲးဝဲ ဟီၣ်ကဝီၤတၢ်အိၣ်သးန့ၣ်လီၤ.

ဖဲလါစးပထုဘၢၣ် ၂၆သီ ဒီး ၂၇သီ ၂၀၁၉နံၣ်န့ၣ်, ယဲးဒၢကရူာ်ပုၤဂ့ၢ်ဝီကမံးတံၢ်သ့ၣ်တဖၣ် ထံၣ်လိာ်သးဒီးလီၢ်ကဝီၤ ဖိတဖၣ်ဖဲ ဘ---သဝီ တီၤခၢၣ်သးကွီ, ဒီး တဲသကိးဝဲဘၣ်ယး ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်သုးမုၢ်တဖၣ်အတၢ်တုၤကျဲအဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ထံၣ်လိာ်တဘျီအံၤ, အဝဲသ့ၣ်အၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ်သကိးဝဲ တၢ်ဘျါခိၣ်သ့ၣ် ယုထံၣ်, နီၤလၢအဖိလၢအသိး-

“၁. တၢ်ကဘၣ်ဆိကတီၢ်ကွၢ် တၢ်တုၤထီၣ်ကျဲအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤခဲလၢာ်လၢအတပံးန့ၢ်ဆိတၢ်ပျဲလၢ ကညီပုၤထူလံၤဖိတဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ.

၂. တၢ်ကဘၣ်ပတုၢ်ကွၢ် တၢ်တုၤထီၣ်ကျဲတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤခဲလၢာ် လၢအဒုးအိၣ်ထီၣ် တၢ်တယူတဖိ, တၢ်ပျဲတၢ်ဖုးဒီး တၢ်ဂ့ၢ်ကီၤအဂၤတဖၣ်လၢ ကညီပုၤထူလံၤဖိအဂီၢ်.

၃. သုးမုၢ်သံၣ်ဘိ တဘၣ်ပၤဆုၢ်ဒိၣ်စိလၢကညီပုၤထူလံၤဖိတဖၣ်အဟီၣ်ခိၣ်ဘၣ်.

၄. ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်သုးတဘၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢအထီၣ်ဂဲၤထီၣ် စုကဝဲတၢ်သဘံၣ်သဘၣ်တဖၣ်, တၢ်ကဘၣ်ပတုၢ်ကွၢ် တၢ်မၤဆူၣ်ထီၣ်သုးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢကညီပုၤထူလံၤဖိဟီၣ်ကဝီၤအပူၤ.

၅. ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်သုးတဘၣ်တုၤထီၣ်သုးကလၢတဖၣ်လၢဟီၣ်ကဝီၤအပူၤဘၣ်.

၆. ပုၤလၢတမ့ၢ်ပုၤထူလံၤဖိလၢအန့ၢ်လီၤဟံးန့ၢ် ကညီပုၤထူလံၤဖိအဟီၣ်ခိၣ်တဖၣ် ကဘၣ်ဟးထီၣ်ကွၢ်လၢအဆိအချ့န့ၣ်လီၤ.

တီၢ်နီၣ်- ပုၣ်တံၣ်လၢအဘၣ်ထွဲဘၣ်ယးတဖၣ်မ့တလူၤပိာ်ထွဲ တၢ်ဘျါသ့ၣ်တဖၣ်အံၤဘၣ်ဒီး, ပကညီပုၤထူလံၤဖိတဖၣ်ဟံးမုၢ်ဟံးဒါလၢ တၢ်ပိာ်ထွဲထီၣ်သးအဖိခိၣ်တသ့ဘၣ်.”

တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအံၤဝံၤအလီၢ်ခံ, သဝီဖိတဖၣ် ဘျးလီၤဝဲ လံာ်ဘိးဘၣ်သ့ၣ်ညါဘၣ်ယး တၢ်ဘျါတဖၣ်အံၤ လၢကျဲမုၢ်ဒီး ဘိညါန့ၣ်လီၤ. ဖဲလါအိးကထိဘၢၣ် ၆သီ, ၂၀၁၉နံၣ်န့ၣ်, KHRG ပုၤမၤနီၣ်မၤပၤတၢ်ကစီၣ်တဂၤ မၤတၢ်ထံၣ်လိာ် သံကွၢ်ဒီး ယဲးဒၢကရူာ်ခိၣ် လၢအတဲဖျါထီၣ်ဝဲအတၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘိအဂ့ၢ်ဘၣ်ယး တၢ်တုၤထီၣ်ကျဲတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအံၤ ကမၤဘၣ်ဒိဘၣ်ဖုးတၢ်အိၣ်ယၢၤတဖၣ် ဒီးဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဒုးတၢ်ယာ်လၢ ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်သုးဒီး KNLA သုးအဘၢၣ်စၢၤန့ၣ်လီၤ. “ပယီၤသုးအတၢ်တုၤထီၣ်ကျဲမုၢ်ကျဲဘိအံၤ ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤပျဲမၤဖုးလၢ ကမုၢ်အတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢအဂီၢ်, ဒီး မၤဘၣ်ဒိတုၢ် စံာ်လီၢ်သ့ၣ်တဖၣ် လၢအဝဲသ့ၣ်ဒီးသန့ၤထီၣ်အတၢ်လုၢ်အိၣ်နီၢ်ခိၣ်သးသမူအကျဲန့ၣ်လီၤ. (...) ပယီၤသုးတဖၣ် တလူၤပိာ်ထွဲ ထံကီၢ်ဒိဘၣ်တၢ်ပတုၢ်တၢ်ခးတၢ်အၢၣ်လီၤအီၤလီၤ (NCA) အတၢ်ဘျါဘၣ် ဒီးတဒိကန့ၣ်ဝဲ ကမုၢ်အကလုာ်စ့ၣ်ဘၣ်. အယိန့ၢ် ယဆိမိၣ်လၢ အဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်လဲၤတလၢ (NCA) တၢ်ဘျါဒီး ဘိထီၣ်ကျဲလၢသုးတၢ်ပညိၣ်အဂီၢ်ကွၢ်ကွၢ်န့ၣ် တၢ်ဒုးဖဲးပြဲးကဲထီၣ်သ့ၣ်တၢ်လီၤ. (...) တၢ်ဒုးတၢ်ယာ်ကကဲထီၣ်, ဝံၤဒီးကဘၣ်ဒိကမုၢ်တဖၣ် ဒီးတၢ်ယုာ်မ့ၢ်ဟးဖျိးကအိၣ်ထီၣ်ဝဲလီၤ. ပကဘၣ်ဒိဖျိကဒီး တၢ်အိၣ်သးကီၢ်ခဲန့ၣ်လီၤ.”

ဖဲလါအိးကထိဘၢၣ် ၁၇သီ, ၂၀၁၉နံၣ်န့ၣ်, သဝီဖိလၢ လၢဒိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, ချၢၣ်လွံာ်ထူၣ်ကီၢ်ရ့ၣ်တဖၣ် ဟ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်သးထီၣ်ဒါဝဲ တၢ်တုၤထီၣ်ကျဲမုၢ်ကျဲဘိတၢ်တီၢ်ကျဲန့ၣ်လီၤ. ဖဲတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤန့ၣ်အပူၤ ကညီကမုၢ်ဖိ ၃၉၃ ဂၤလၢ ယဲၣ်ကၤခိၣ်, စီၤခးဒဲးဒီး ယဲးဒၢကရူာ်တဖၣ် ဟ်ဖျိၣ်မၤသကိးတၢ်လၢ တၢ်ဟ်ဖျါတၢ်ဘၣ်သးထီၣ်ဒါအဘျီဝဲအံၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်စးထီၣ်ဟးဝဲလၢခိၣ် လၢသ့ၣ်ပျီ, မုၢ်သဲးသဝီအပူၤ တုၤလၢကဘိစိကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်သုးကလၢအိၣ်အလီၢ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်ဘျးလီၤဝဲ လံာ်ဘိးဘၣ်သ့ၣ်ညါတဖၣ်လၢကျဲဒိဘိညါ ဖဲအဘျးဒီးကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်သုးတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်အလီၢ်တဖၣ်, ဒီးလၢတၢ်လီၢ်လၢပုၤထံၣ်သ့ၣ်ဖျိဖျိဖျါန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ကိးသထီၣ်ထီၣ်စ့ၣ်ကိးဝဲလၢ ပုၤဆဲးလီၤ

စုမာ်ကျာ်တဖၣ် ကဟ်ကဲဒီးလူပိာ်ထွဲ (NCA) အတၢ်ဘျးခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်ဒီး ယုထီၣ်ဝဲလၢ ပှၤမၤပယုတၢ်ဘျးတဖၣ် ကဘၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်အိၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂီၤခံၣ်ဘၣ်အံၤဘၣ်တၢ်ဒိၣ်န့ၣ်အိၤဖဲ လၢအိးကထိဘၣ် ၁၇သီ, ၂၀၁၉န့ၣ်, ဖဲ ယဲဒၢကရူာ်, လၢဂီၢ်ကီၢ်ဆၣ်, ချၢၣ်လွံာ်ထုၣ်ကီၢ်ရ့ၣ် အပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤဒုးန့ၣ်ဖျါဖဲ တၢ်ဟ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်သးလၢ တၢ်မုာ်တၢ်ခုၣ်အပူၤ, ဖဲလီၢ်ကဝီၤသဝီဖိ ၃၉၃ ဂၤယုထီၣ်ဝဲလၢတၢ် ကပတုာ်ကွံာ် ပယီၤပဒိၣ်သုးအတၢ်တုၤထီၣ်ကျဲတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢဟီၣ်ကဝီၤအပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ - KHRG)

ဖဲလၢနီၣ်ဝဲဘၣ် ၈သီ, ၂၀၁၉န့ၣ်န့ၣ်, စီၤခးဒဲးဒီး ယဲၣ်ကၢခိၣ်ကရူာ်ခိၣ်နာ်တဖၣ် ထံၣ်လိာ်တၢ်ပိာ်လိာ်သးဒီးလီၢ်ကဝီၤ ပှၤတဝၢတဖၣ် လၢကတဲသကိးဝဲတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အသီတဖၣ်လၢတၢ်တုၤထီၣ်ကျဲတၢ်တိာ်ကျဲၤအပူၤ မ့ၢ်လၢသဝီဖိ တဖၣ်ဘၣ်ယိၣ်ဝဲလၢ တၢ်တုၤကျဲအံၤကစးထီၣ်ကဒါအသးဖဲတယံာ်တမီၢ်အံၤအယိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲလၢနီၣ်ဝဲဘၣ် ၁၁သီ, ၂၀၁၉န့ၣ်န့ၣ်, လီၢ်ကဝီၤသဝီဖိတဖၣ် ဒီးခိၣ်နာ်ပှၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါတဖၣ် မၤဝဲတၢ်ဟ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်သးစးထီၣ်လၢ ဟ် ကီၤထၣ် (ခံ) သဝီတုၤလၢ မ့ၢ်သဲးသဝီန့ၣ်လီၤ. ဖဲတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအဆၢကတီၢ် တၢ်ဘျးလီၤအါထီၣ်ဝဲ လံာ်ဘိးဘၣ် သ့ၣ်ညါတဖၣ်ဘျးဒီး ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်သုးအတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်သးအံၤ အတၢ်ပညိၣ်မ့ၢ်ဒဲးသိး ကယုထီၣ် ဝဲပှၤန့ၢ်စိန့ၢ်ကမီၤလၢအဖီခိၣ်တဖၣ် ကဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မုာ်တၢ်ခုၣ်လၢအမ့ၢ်အတီၤဒီးလၢအယုာ်ကၢ ဆူလီၢ်ကဝီၤ အပူၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤဘၣ်တၢ်မၤအိၤဘၣ်ဆၣ်, ထံလီၢ်ကီၢ်ပူၤကရူာ်တၢ်ကစီၣ်ဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ် သုးတဖၣ် က့ၤစးထီၣ်ကဒါအတၢ်တုၤထီၣ်ကျဲတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤဖဲ လၢနီၣ်ဝဲဘၣ် ၁၁သီ ၂၀၁၉န့ၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤဒုးအါ ထီၣ်တၢ်ဖုၣ်ဆၢဒီးတၢ်ဒုးတၢ်ယာ်လၢ ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်သုးဒီး KNLA သုးအဘၣ်စၢၤန့ၣ်လီၤ.⁷

ခ. မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤဒုးအိၣ်ထီၣ်ခိၣ်ယၢၤန့ၣ်ဆၢၣ်တၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံး

KHRG တၢ်မၤနီၣ်မၤယါဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ ပှၤမၤမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တဖၣ် ဟူးဂဲၤဒုးအိၣ်ထီၣ်ခိၣ်ယၢၤန့ၣ်ဆၢၣ်ဒီး ပှၤတဝၢတၢ် ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢအိးကထိဘၣ် ၂၀၁၈န့ၣ်အပူၤ ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်သုး အက်လၢကမူၣ်စဲးဖိကဟၣ် တၢ်မၤလီၢ်ခံၣ်ဖျါ ဖဲဒုးထုၣ်ကီၢ်ရ့ၣ်အပူၤန့ၣ် စးထီၣ်သုက့ၤလၢသ့ၣ်လးလၢအတၢ်ထုးထီၣ်ကဲလၢကမူၣ်အဂီၢ်န့ၣ် လီၤ. ဒီဖျိလၢတၢ်ဟ်ကီၢ်ယာ်လၢသ့ၣ်လးကမူၣ်အကျိၤအကျဲတဘၣ်ဘၢဘၣ်အယိၣ် ဖဲ ၂၀၁၉န့ၣ် တၢ်စူၤခါအဆၢက တီၢ်န့ၣ် မူခိၣ်စူၤထံလဲၤန့ၣ်လီၤလၢလၢသ့ၣ်လးကမူၣ်အကျိၤဒီး တၢ်စုၣ်တၢ်ပျါအထံတဖၣ် ယုၤလီၤလၢထံကျိၤထံကျိၤဖဲ လီၢ်ကဝီၤတဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိၣ် တၢ်အံၤကဲထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်တၢ်ပိာ်ထွဲထီၣ်အခံလၢအမ့ၢ် ထံကဆီတလၢ

⁷ Irrawaddy, (လၢယနူၤအါရံၤ ၂၀၂၀ နံၣ်) "KNU Denies Targeting Myanmar Military Officer Killed in Mine Blast".

လိာ်ဒီး တာ်လီၤဘၣ်ယိာ်လၢလီၤကဝီၤဖိတဖၣ် ကဖံးအိၣ်မၤအိၣ်က့ၤတာ်လၢအတာ်လုာ်အိၣ်နီၤခိသးသမူအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒီးန့ၣ်အသိး တာ်ခူၣ်ထူတာ်ဟူးတာ်ဂဲၤလၢ မုၢ်တြီၢ်ဒီးချၢၣ်လွံာ်ထူၣ်ကီၢ်ရၣ်အပူၤစ့ၢ်ကိးမၤဘၣ်အဘၣ်သီထံကျိထံကျိ ဒီးစံာ်လီၤပုၤလီၤ, ဒီး မၤဟးဂီၤဝဲသ့ၣ်ပုၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ပုၤမၤမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်လၢအပၣ်ယုာ်ပၣ်ဂီၢ်ဖဲတာ်ကဲထီၣ်သးခံမံၤအပူၤအံၤတဖၣ် တချုးဒီးလၢစးထီၣ်တာ်တိာ်ကျိၤတဖၣ် ဒီးဘၣ်အခါ တရဲၣ်ကျိၤလူၤပိၤမၤထွဲတာ်သိၣ်တာ်သီမိာ်ပုၤလၢအမုၢ် “တာ်ဒုးသ့ၣ်ညါဆိဒီးတာ် ပံးန့ၣ်တာ်ဘၣ်သးလၢအ သဘျူ” (FPIC) ဒီးလီၤကဝီၤသဝီဖိလီၤတာ်လီၤဆဲးဘၣ်အမဲာ်ညါ တဒိကန့ၣ်သဝီဖိတဖၣ်ဟ်ဖျါထီၣ် အတာ်ဘၣ်သးထီၣ် ဒါတာ်တိာ်ကျိၤတဖၣ်အံၤ ဒီးမၤလိာ်ထီၣ်ဖးထီၣ်ဒုၣ်အမုၢ်ဝဲကွၢ်တာ်တိာ်ကျိၤတဖၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ. တာ်မၤအကျိၤအကျဲဝဲ အံၤ မုၢ်တာ်လၢအမၤကမာ်ဝဲ ၂၀၁၅ တာ်ဒီသဒေၤထံဖိကီၢ်ဖိကလုာ်ဂီၤခွဲးယာ်တာ်သိၣ်တာ်သီ အဆၢဖိ-၅ လၢအဟ်ဖျါ ထီၣ်ဘၣ်ပးပုၤထူလံၤဖိတဖၣ် တာ်တြီၢ်ဒီးသ့ၣ်ညါဆိပာ်အိၣ်တာ်ဂ့ၢ်တာ်ကျိၤဘၣ်ပးမုၢ် ကျိၤဝဲၤကွၢ်တာ်တိာ်ကျိၤလၢ တာ်ကမၤအိၣ်ဖဲအဟီၣ်ကဝီၤအပူၤတဖၣ်လၢလၢပုၤပုၤ ဒီးလီၤတာ်လီၤဆဲးန့ၣ်လီၤ. အါန့ၣ်အန့ၣ် ပုၤမၤမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တ ဖၣ်အံၤ တဂ့ၢ်ကျဲးစးမၤစ့ၢ်လီၤက့ၤတာ်မၤဘၣ်ဒိခိၣ်ယၢၤန့ၣ်ဘၣ်အမဲာ်ညါ တဟ့ၣ်စ့ၢ်ကိးစ့ၢ်အိၣ်လိးဆူသဝီဖိလၢအ ထူၣ်ဘၣ်တာ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးတဖၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

တာ်အနီၢ်နီၢ်န့ၣ် ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်သုးမုၢ်ဒိၣ်ဒီးလီၤကဝီၤပုၤန့ၣ်ဖိန့ၣ်ကမီၤတဖၣ် မၤသကိးတာ်ဒီးပုၤမၤမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်ဖိတ ဖၣ်ဘူးဘူးတာ်တာ်အယိ တြီၢ်တာ်ကးဘၢတာ်ကွၢ်အဝဲသ့ၣ်တာ်တိာ်ကျိၤတဖၣ်လၢကမုၢ်အမဲာ်ညါန့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ် မ့တူၢ်ဘၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်မုၢ်ပုၤလၢအစိအကမီၤတအိၣ်ဘၣ် ဘၣ်ဆၣ်အဝဲသ့ၣ်သူစူးကါဝဲ အဝဲသ့ၣ်တာ်သ့တာ်ဘၣ်တာ် မၤစံးဆၢထီၣ်ဒါတာ်တိာ်ကျိၤတဖၣ်လၢကျဲတဘျူးဘိ ဒ်သိးကမၤစ့ၢ်လီၤက့ၤတာ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးအဝဲသ့ၣ်တနံၤဘၣ်တနံၤ တာ်အိၣ်မူန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်သနာ်က့ အဝဲသ့ၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ဒီးဒုၣ်တာ်လုာ်အိၣ်နီၤခိသးသမူတဖၣ်ကွၢ်ကွၢ်ဒီး တာ် ဘျါရဲၣ်န့ၣ်အဝဲသ့ၣ်တာ်ဂ့ၢ်ကီၢ်လၢအလီၤမံၤသ့ၣ်မံၤသးတအိၣ်နီၤတမံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

၁. ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်သုးကလၢကမုၢ်ဖဲဖိကဟၣ်တာ်မၤလီၤ (၂) ဖျါၣ်မၤဘၣ်အဘၣ်သီထံ

ကီၢ်ပယီၤမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်ပနံၣ်တာ်ကၤရိဖိၣ်ဖးဒိၣ် (MEC)^၈ ပၤဆုၤရဲၣ်ကျိၤမၤလိာ်ထီၣ်ဖးထီၣ်ဝဲ ကလၢကမုၢ်ဖဲဖိက ဟၣ်တာ်မၤလီၤခံဖျါၣ်အံၤအါန့ၣ်ဒီးအနံၣ် ၂၀၁၅ၣ်လံးဒီးလီၤကဝီၤသဝီဖိသ့ၣ်ညါဝဲလၢအမုၢ် (တနံးလးထောၣ်) (၄,၀၀၀ တၣ်) ဒီး (တနံးကုဝိးရာ) (၉၀၀ တၣ်) ကလၢကမုၢ်ဖဲဖိကဟၣ်တာ်မၤလီၤဖဲ ဖွဲၤကလုာ်ဟီၣ်ကဝီၤ, ဖၣ်အၣ်ကီၢ်ဆၣ်, နူသထူၣ်ကီၢ်ရၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲ ၂၀၁၆နံၣ်န့ၣ် ခိၣ်ပနံၣ်ပုၤပၤဆုၤတာ်ခိၣ်နာ်တဖၣ် ကိးထံၣ်လိာ်အိၣ်ဖိၣ်သဝီဖိ ဒီးဒုးသ့ၣ် ညါအဝဲသ့ၣ်လၢ ခိပနံၣ်ကပတုာ်တာ်သူစူးကါဂၢ်သဝီမုၢ်အူဒီးကသူက့ၤဝဲ ကလၢကသ့ၣ်လးလိာ်လၢတာ်ထုးထီၣ် ကလၢကမုၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ^၉. သဝီဖိခါၣ်စးလၢအကတိၤပယီၤကျိၣ်ဘၣ်ဖဲသဝီ ၁၁ဖျါၣ်အပူၤတဖၣ် လဲၤထီၣ်ဝဲတာ် အိၣ်ဖိၣ်တဘျီအံၤန့ၣ်လီၤ. မ့မုၢ်ခိပနံၣ်ခိၣ်နာ်ခါၣ်စးလၢအဟဲထီၣ်တာ်အိၣ်ဖိၣ်တဖၣ်မုၢ်ဝဲ အူညါဝဲ, အံၣ်ကူနံၣ်ယၢၤခိၣ်

^၈ ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်သုးအခိပနံၣ်ဖးဒိၣ်လၢအပၤဆုၤရဲၣ်ကျိၤတာ်အိၣ် ၂၄လၢအမုၢ် ကီၢ်ပယီၤမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်စီၤယာ်လံၣ်မံၣ်တဲာ် (MEHL) ဒီးကီၢ်ပယီၤမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်ဖးဒိၣ် (MEC) တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲလၢအိကူးၤ၂၀၁၉နံၣ်န့ၣ် ဘိမုၢ်စၢဖိၣ်ကရၢ တာ်ယုယိထံတာ်ဂ့ၢ်တာ်ကျိၤကရၢ သဘျူ (UNFFM)ဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ MEHLဒီး MEC ခိပနံၣ်ဟူးဂဲၤပၤဘၣ်ဝဲမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ် အကျိၤအကျဲလၢအလီၤဆိလိာ်အသးတဖၣ် အိၣ် ၁၀၆ခါ ဒီး မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်လၢအမၤသကိးတာ်ဘူးဘူးတာ်ဒီး MEHLဒီးMEC ခိပနံၣ်တဖၣ်တခိအိၣ် ၂၇ခါန့ၣ်လီၤ. ကီၢ်ပယီၤ ပဒိၣ်သုးမုၢ်ဒိၣ်အမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တဖၣ်အံၤ လဲၤကဟ်ကွၢ်ဝဲကမုၢ်တဖၣ်ဒီးဆိၣ် ထွဲမၤစၢၤကျိၣ်စ့ၢ်လၢ မၤဆူၣ်ထီၣ်အသးတာ်ဟူးတာ်ဂဲၤ တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်မၤပယုဲဝဲ ဟီၣ်ခိၣ်ဒိဖျါၣ်ပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိခွဲးယာ် ဒီးတာ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤပုၤဂီၢ်ဝဲတာ်လိာ်ဘၣ်တာ်သိၣ်တာ်သီ တဖၣ်လီၤလီၤန့ၣ်လီၤ. (ကွၢ်ဖဲ- A/HRC/42/CRP.3)

^၉ တာ်ဂ့ၢ်တာ်ကျိၤတခါအံၤ တာ်ပံးန့ၣ်အိၣ်လၢ The Irrawaddy (November 2018), “*Karen State Residents Urge Govt to Stop Factory’s Switch to Coal*”.

အူမိဝုဒ္ဓိးအဂုဏ်အဂါတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ဝဲန့ၣ်ပၢၢ်သဝီဖိတၣ်ယးစးဖိကဟၣ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤလၢအဝဲသ့ၣ်ကန့ၣ် လၢၤ သ့ၣ်လးတဖၣ် ဟဲလၢယပၣ်ကီၢ်ဒီးအကံၢ်အစီဂုၤ အယိတၢ်လၢကမၤဘၣ်ဒီးဘၣ်ထံးလီၢ်ကဝီၤသဝီဖိတအိၣ်နီတမံၤဘၣ် အဂုၢ်န့ၣ်လီၤ.¹⁰

သဝီဖိလၢအလဲၤထီၣ်တၢ်အိၣ်ဖိၣ်အကျါတဂၤလၢအမ့ၢ်စီၤစ---အံၤပၢ်ဖျါထီၣ်အတၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘိတဖၣ်ဆူခိပန့ၣ် အိၣ်ဒီးသံကွၢ်အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ယးတၢ်အုၣ်ကီၤအဂုၢ်န့ၣ်လီၤ. စီၤစ---စံးဝဲဒ်အံၤ, “ယတဲအီၤလၢ ဝဲးဖိကဟၣ်တၢ်ဖိတၢ် လံၤတဖၣ်အံၤန့ၣ် မ့ၢ်တနံၤနံၤန့ၣ်ကဟးဂီၤဒၣ်တၢ်လီၤ... အဝဲတအိၣ်ကျါလီၤစီၤဘၣ်အယိ ယသံကွၢ်အဝဲသ့ၣ်လၢ တၢ်အိၣ်ဖိၣ်အပူၤဒ်အံၤ, “ဝဲးဖိကဟၣ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်လဲၤကမၤဘၣ်ဒီးဘၣ်ထံးဘၣ်ဖုးတၢ်န့ၣ် တၢ်ဟ့ၣ်စ့အိၣ်လိးလၢ တၢ် ဘၣ်ဒီးဘၣ်ထံးအဂီၢ်ကအိၣ်တမံၤမံၤခါ. ကလံၤဒီးထံလၢဟီၣ်ကဝီၤပူၤအံၤကဘၣ်အဘၣ်သီထီၣ်လီၤ. အယိ ပတၢ်ဖိ တၢ်လံၤမ့ၢ်ဘၣ်တၢ်တမံၤမံၤန့ၣ် နကလိးက့ၤပုၤတၢ်ဘၣ်ဒီးအံၤအပူၤစ့ၢ်ခါ. အဒိ ဆၣ်ဖိကျိဖိတဖၣ် မ့တမ့ၢ် ပုၤတဂၤဂၤမ့သံ န့ၣ် နကဟ့ၣ်စ့အိၣ်လိးလၢဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိတဖၣ် မ့တမ့ၢ် ပုၤတဂၤအံၤ အသးသမူအဂီၢ်လၢအကၢအကီၣ်စ့ၢ်ခါ. တၢ်အိၣ် ဆူၣ်အိၣ်ချ့တၢ်ဂုၢ်ကီၢ်မ့ကဲထီၣ်ကဒီးတခီ မ့ၢ်နကဟ့ၣ်ပုၤတၢ်ကူစါဘျါအပူၤလၢလၢပုၤပုၤစ့ၢ်ကီးခါ. ပသ့ၣ်ထူၣ်ဝဲဘိ ကျိးသ့ၣ်တဖၣ်မ့ၢ်ဘၣ်ဒီးဒီး မ့ၢ်နကဟ့ၣ်က့ၤပုၤ စ့အိၣ်လိးလၢပကျိး, ဟီၣ်ခိၣ်ဒီးသ့ၣ်ထူၣ်ဝဲဘိကီးထူၣ်ဒီးအဂီၢ်စ့ၢ် ကီးခါ. မ့မ့ၢ်ဒ်အံၤတခီ တၢ်အုၣ်ကီၤလၢကဟ့ၣ် ပုၤဟ့ၣ်စ့အိၣ်လိးလၢအကၢကီၣ်အိၣ်တမံၤမံၤခါ. မ့တမ့ၢ်တခီ တၢ်မၤ တၢ်အၢၣ်လီၤအီၤလီၤဆဲးစ့မ့ၢ်ကျါလၢကဟ့ၣ်စ့အိၣ်လိးလၢတၢ်ဘၣ်ဒီးဘၣ်ထံးအဂီၢ်အိၣ်ခါ.” အဂုၢ်တဖၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ.”

တၢ်သူကလၢသ့ၣ်လးအယိ တၢ်ဘၣ်ဒီးဘၣ်ထံးမ့ဟဲကဲထီၣ်အသးဒီးလီၢ်ကဝီၤသဝီဖိတဖၣ်ဘၣ်ဆၣ် (တနံၤလးဝေထာၣ်) ကလၢကမူၣ်ဝဲးဖိကဟၣ်တၢ်မၤလီၢ်အခိၣ်အူညီၤဝု ဂုၢ်လိာ်တၢ်ပံးမူဒါလိလီၤလၢတၢ်ဟ့ၣ်စ့အိၣ်လိးအဂီၢ်ဒီး စံးဝဲဒ် အံၤ, “တၢ်မၤတၢ်အၢၣ်လီၤအီၤလီၤဆဲးစ့မ့ၢ်ကျါအဂုၢ်ဒု တဘၣ်ယးဒီးယၢနီတမံၤဘၣ်... အိၣ်လၢမ့ၢ်ကျါဝဲၤကွၢ်ဝဲၤလီၢ် ခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အစ့ပူၤလီၤ...” ဝံၤအဝဲစံးကဒီးဝဲဒ်အံၤ, “ယမ့မၤတၢ်အၢၣ်လီၤအီၤလီၤဆဲးစ့မ့ၢ်ကျါသန့က့ ယမ့သံ မ့တမ့ၢ် လဲၤအိၣ်ကဒါဆူတၢ်လီၢ်အဂၤန့ၣ်, မတဂၤလၢကဟးထီၣ်က့တၢ်အၢၣ်လီၤအံၤလၢယလီၢ်လဲၣ်.” အဝဲသံကွၢ် ကဒါက့ၤလၢပုၤတခီ အယိပဝဲသဝီဖိတဖၣ် ပတဘၣ်သးတဲအါထီၣ်တၢ်အါဘၣ်ဒီးပအိၣ်ပတုၣ်ဒ်န့ၣ်.” န့ၣ်လီၤ.

တၢ်အိၣ်ဖိၣ်ဖဲ ၂၀၁၆န့ၣ်ဝံၤအလီၢ်ခံ, လီၢ်ကဝီၤသဝီဖိတဖၣ် သူစူးကါအဝဲသ့ၣ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ် အကလုာ်ကလုာ်ဒ်သိး ဝဲးဖိကဟၣ်တၢ်မၤလီၢ်တဖၣ် သုတသူကလၢသ့ၣ်လးတဂ့ၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢအဝဲသ့ၣ်ဟူးဂဲၤထီၣ်ဒါဝဲ တၢ်တိာ်ကျဲၤအံၤတဖၣ် မ့ၢ်ဝဲတၢ်ဟ့ၣ်ဒုးသ့ၣ်ညါရၤလီၤတၢ်ကစီၣ်ဆူ ပုၤကွဲးတၢ်ကစီၣ်ဒီးတၢ်ကစီၣ်သန့တဖၣ်, ဟးကျး လီၤလံာ်ထီၣ်ဒါတၢ်တိာ်ကျဲၤအဂုၢ်လၢကျဲကပၤ ဒီးပတံထီၣ်လံာ်တၢ်ကအုကစွါတဖၣ်ဆူပုၤလၢ အိၣ်ဒီးတၢ်ဖိတၢ်ကမိၤ လၢအမၤတၢ်ဆၢတဲာ်သ့ၣ်တဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ.

စီၤစ---လၢအမ့ၢ်လီၢ်ကဝီၤသဝီဖိတဂၤ ပၢ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒ်အံၤ “ပကွဲးတီၣ်ဖျါထီၣ်လံာ်တၢ်ကအုကစွါ ဖဲလါနီၣ်ဝုဘၢၣ် ၄သီ, ၂၀၁၆န့ၣ်ဝံၤ ကညီကီၢ်စဲၣ်ကိတိာ်ခိၣ်ကျါ (ဒီၤနီၤခ့ၤထူမ့ၣ်) ဟဲထံၣ်လိာ်သးဒီးပုၤ.” ဘၣ်ဆၣ်သန့က့ အဝဲတ ဒိကန့ၣ်လီၢ်ကဝီၤသဝီဖိတဖၣ် အတၢ်ကအုကစွါ အတၢ်ဂုၢ်လိာ်တဖၣ်အံၤဘၣ်အမဲၣ်ညါ တမၤလီၤတံၢ်က့ၤတၢ်သူစူးကါ ကလၢသ့ၣ်လးလၢကထူးထီၣ် လီမ့ၢ်အူသဟီၣ်အဂံၢ်လၢ အပူၤဖျဲးဒီးတၢ်ဘၣ်ဒီးဘၣ်ထံးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အယိစီၤစ--- စံးကဒီးဆူညါဒ်အံၤ, “ကိတိာ်ခိၣ်ကျါတဲပုၤဒ်အံၤ... ‘အမဲၣ်ဂဲၤကဒီး တရူးကီၢ်တဖၣ် သူကလၢသ့ၣ်လးအယိ ခဲအံၤ အဝဲသ့ၣ်ထံကီၢ်ကဲဒိၣ်ဒီးခိၣ်ထီၣ်ထီၣ်. ပထံပကီၢ်တဘၣ်လီၤ, အိၣ်တီၢ်လၢတၢ်လီၢ်ခံအယိပကဘၣ်သူကလၢသ့ၣ်

¹⁰ တၢ်ဂုၢ်တၢ်ကျဲၤတခါအံၤ ဘၣ်တၢ်ပံးန့ၢ်အီၤ ဖဲပၣ်အၣ်ကီၢ်ဆၣ် လံာ်တၢ်ကစီၣ်လၢ တၢ်တရၤလီၤအီၤတဘၣ်အပူၤ လၢဒီးန့ၢ်ဘၣ်အီၤ ဖဲ လါနီၣ်ဝုဘၢၣ် ၂၀၁၉န့ၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

လးလီၤ. ပမ့တသူဘၣ်န့ၣ် ပလဲၤဆူညါတသ့လၢၤဘၣ်အယိ ပသူဘၣ်တန့ၣ်လၢၤဘၣ်. အခဲအံၤန့ၣ် သဝီဖိတဖၣ် ပျါဝဲ တၢ်ထုးထီၣ်ကၢ်လၢၤကမ့ၣ်စးဖိကဟၣ် ကသူကၢ်လၢၤသ့ၣ်လးအံၤန့ၣ် လီၤကၢ်မးဒ်အကဘၣ်သံခဲၤဂီၤခဲတဂီၤမးလီၤ... တၢ်အံၤတန့ၣ်အိၣ်ထီၣ်တၢ်စ့ၣ်တၢ်ပျါလၢၤမူခိၣ်ထံကျါဘၣ်. ဒ်လဲၣ်ဂ့ၢ်ဒ်လဲၣ်ဂ့ၢ်... ယကသူကၢ်လၢၤသ့ၣ်လးအံၤလၢ တၢ်ထုးထီၣ်ကၢ်လၢၤကမ့ၣ်အဂီၢ်လီၤ. အဝဲစးပုၤန့ၣ်လၢ တၢ်န့ၣ်လီၤအိၣ်သးပုၤပုၤအပူၤန့ၣ်လီၤ.”

တၢ်အိၣ်အံၤတလၢထီၣ်ပုၤထီၣ် ဒ်သဝီဖိအတၢ်တိၢ်ဟ်ဘၣ်ဝံၤအလီၢ်ခံ သဝီဖိတဖၣ်ဟ်ဖျါထီၣ်ကဒါတၢ်ဂ့ၢ်အံၤဆူ ကီၢ် စၢဖိၣ်ခိၣ်န့ၣ်ပုၤဒ်ခိၣ်ကမိၤတဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဂၤအံၤဟ်ဖျါအါထီၣ်ဝဲဒ်အံၤ, “ဖဲလၢဒ်ဖဲဘၣ် ၂၀၁၆ န့ၣ်လၢၤန့ၣ် ပကွဲးတီၣ်ဖျါထီၣ်ကဒီးလံာ်တၢ်ကအုကစ့ၢ် ထီၣ်ဒါဝဲတၢ်တိၢ်ကျါအံၤဆူကီၢ်ခိၣ်အအိၣ်အယိ ကီၢ်ပယီၤသး တဖၣ် မၤပလဲၤထီၣ်လိာ်သးဒီးအဝဲသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.” သဝီဖိတဖၣ်ဒုးသ့ၣ်ညါ ကီၢ်ပယီၤသးတဖၣ်ဘၣ်ယး အဝဲ သ့ၣ်တၢ်ယိၣ်ကီၢ်ဂီၤတဖၣ်အံၤဘၣ်ဆၣ် သးတဖၣ်ဟ်ပတုၣ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျါလၢၤတၢ်ကသူကၢ် လၢၤသ့ၣ်လးလီၤဂံၢ်သဟီၣ် အံၤထဲတစါတလီၢ်ခိၤလီၤ. အယိစိၤစ---အံၤ စးကဒီးဝဲလၢ, “ပစးဆၢအီၤလၢ ပကီၢ်ဂီၤတၢ်လၢၤစၢၤသ့ၣ်သီလၢခံတ စါအဂီၢ်ဒီး ဘၣ်ယိၣ်လၢတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်လၢကဟဲကဲထီၣ်သးတဖၣ် ကဘၣ်ဘၣ်ဖုးအဝဲသ့ၣ်လီၤ. အယိပထီၣ်ဒါဝဲတၢ်သူ က လၢၤသ့ၣ်လးတၢ်တိၢ်ကျါအံၤလီၤ. တၢ်မ့ၣ်သူကၢ်လၢၤသ့ၣ်လးန့ၣ် ကမၤဘၣ်ဒိပတၢ်ဖိတၢ်လံၤသ့ၣ်ထူၣ်ဝဲဘိကျိး, စံာ် လီၢ်ပုၤလီၢ်ဒီး ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိလၢထံဒီးလၢခိတဖၣ်ခဲလၢာ်လီၤ. တၢ်အံၤကထီၣ်စ့ၢ်ကီး တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲလၢပဂီၢ်လၢတကီၢ်ခါ ပတၢ်လုၢ်အိၣ်နီၢ်ခိၣ်သးသမ့ဒီးခါဆူညါစၢၤသ့ၣ်သီတဖၣ်အဂီၢ်လီၤ. သးတဖၣ်မၤနီၣ်မၤယါပတၢ်ဟ်ဖျါအံၤ ဒီးတဲပုၤလၢ သုကြၢးဟ်ဖျါထီၣ်တၢ်တၢ်ဂ့ၢ်အံၤဆူပုၤခိၣ်ပုၤန့ၣ် လၢအဒိၣ်အထီၣ်တဖၣ်အအိၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်သန့က့ အဝဲသ့ၣ်စး ထီၣ်သူန့ၣ်ကၢ်လၢၤသ့ၣ်လးအံၤဖဲ လၢအိးကထီၣ်ဘၣ် ၂၀၁၈န့ၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. အနီၢ်နီၢ်န့ၣ် အဝဲသ့ၣ်တယၢ်လီၤဟ်ဝဲ လၢကစးထီၣ်သူဝဲ ဖဲလၢအိးက့ ၂၀၁၇န့ၣ် ဘၣ်ဆၣ်အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်သးတၢ်ဆၢကတီၢ် မ့ၢ်လၢလီၢ်ကဝီၤသဝီဖိတဖၣ် ထီ ဒါဝဲ တၢ်တိၢ်ကျါအံၤအယိန့ၣ်လီၤ.”

စးထီၣ်ဖဲန့ၣ်ဒီး စးဖိကဟၣ်တၢ်မၤလီၢ်အတၢ်ဟ်ကီၢ်ယာ်ကၢ်လၢၤသ့ၣ်လးအံၤအလီၢ်အံၤ တဘၣ်တဘၢမူနီၢ်ဘၣ်အယိ တဒီးသဒါတၢ်မၤဘၣ်ဒိ ခိၣ်ယၢၤန့ၣ်ဆၢၣ်ဂ့ၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိ တၢ်စူထံယွၤလီၤယွၤစိာ်ယုာ်ဒီး ကၢ်လၢၤ သ့ၣ်လးထံဘၣ်အၢဘၣ်သီတဖၣ် ဆူထံကျိထံကျိပူၤဖဲ ၂၀၁၉န့ၣ်တၢ်စူခါအဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂီၤတဘၣ်အံၤ ဘၣ်တၢ်ဒိန့ၣ်အီၤဖဲ လၢအိးကထီၣ်ဘၣ် ၃၁သီ ၂၀၁၉န့ၣ် ဖဲခဲၤကလုကၢ်လၢၤကမ့ၣ်စးဖိကဟၣ်တၢ်မၤ လီၢ်, ၇-- သဝီ, ယသ့ၣ်ပူၤကရူာ်, ဖၣ်အၣ်ကီၢ်ဆၣ်, န့ၣ်ထူၣ်ကီၢ်ရဲၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၤအံၤဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲ တၢ်ဟ်ကီၢ်ယာ် ကၢ်လၢၤသ့ၣ်လးကမ့ၣ်အလီၢ်န့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ - KHRG)

ဖဲလၢအိးကထီၣ်ဘၣ် ၂၀၁၉န့ၣ်အပူၤန့ၣ်ကမ့ၢ်ဖဲဟီၣ်ကဝီၤ ဖဲန့ၣ်အပူၤတဖၣ်ဟ်သ့ၣ်ဟ်သးဝဲ ထံလၢအကမ့ၢ်ဒီး နိၣ်ပူၤ တဖၣ်ထီၣ်သူဒီးထံအလွဲၤဒ်အံၤ တကဲထီၣ်သးလၢအပူၤကွဲၣ် နီတဘျီဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤတနီၤနီၤလုာ်ထံဝံၤ အလီၤသးဒီး ညၣ်လၢနိၣ်ပူၤတနီၤသံကွဲၣ်ဝဲအိၣ်န့ၣ်လီၤ.

လီၢ်ကဝီၤသဝီဖိလၢထံဘၣ်အၢဘၣ်သီတၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးကဲ ထီၣ်သးလၢအပူၤတဝါပူၤတဖၣ်သူၣ်ဘုမၤစံာ် တဘျီ လၢၢ် ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိနီၢ်ယ---ဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒ်အံၤ, “လၢထံ တခါအံၤအယိလၢအပူၤကွဲၣ်သဝီဖိတဖၣ် မ့ၣ်သူၣ်ဘုထူစံာ် ဘၣ်ဆၣ်ခဲအံၤန့ၣ် ပသူၣ်အိၣ်ဘုတဘျီလၢၤဘၣ် မ့ၢ်လၢပ ဘၣ်ယိၣ်လၢ ပဘုတဖၣ်ကသံကွဲၣ်ဘၣ်ဖုး... အယိပကွၢ် ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ဒီးတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲဒီးန့ၣ်ညါ. ဟီၣ်ခိၣ် တဖၣ်စ့ၢ်ကီး ထီၣ်သူကွဲၣ်ဝဲ. ပမ့ကွၢ်ဟီၣ်ခိၣ်လၢအဖိခိၣ်န့ၣ် တဘၣ်တၢ်နီ တမံၤဘၣ် ဘၣ်ဆၣ်ပမ့ၣ်လီၤလၢအဖိလၢ တကထၢန့ၣ်

အလွဲာ်ကဲထီာ်က့ၤလၢအသ့လီၤ.”

လၢတၢ်န့ၣ်အယိ တၢ်ဂ့ၢ်ကီလၢအပိာ်ထွဲထီာ်အခံတဖၣ်မ့ၢ်ဝဲ ဖဲၣ်ၣ်ၣ်ၣ်အံၤန့ၣ် သဝီဖိတဖၣ်တမၤအိၣ်ဘၣ်လၢဂ်စံာ် လၢအဟံၣ်ဖိယိဖိတၢ်လုာ်အိၣ်နီၣ်ခိသးသမူအဂီၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

သဝီဖိတနီၤကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ် ဒီးထံကဆိတလၢလိာ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီ မ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်ထံကဆိဖဲပုၤလၢဖၣ်အၣ်ဒီး သဝီအဂၤတဖၣ်ဟဲဟ့ၣ်မၤဘျုးလီၤအဝဲသ့ၣ်အခါဒီးအယိန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ဒီး ပုၤဟဲဟ့ၣ်မၤစၢၤတၢ်တနီၤစံးဘၣ်ဝဲ လၢအဝဲသ့ၣ်ဟဲဟ့ၣ်မၤစၢၤထံတန့ၢ်လၢၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ခဲအံၤသဝီဖိတဖၣ် ဖၢန့ၣ်လီၤလၢၤဆံၣ်လၢထံဘၣ်အၢတဖၣ်အ ကျါဒ်သိးကမၤကဆိထီာ်က့ၤထံလၢကလုာ်မၤကဆိအလီၤဒီး ဒုးအိအဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ထၢဖိၣ်မၤနီၣ် မၤယါသဝီလၢအကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ဒီးထံတၢ်ဘၣ်အဘၣ်သီတၢ်ဂ့ၢ်ကီတဖၣ်နီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒုးလီၤတၢ်လီၤဆဲးတအိၣ်ဘၣ်ဆၣ် သန့က့အစ့ၤကတၢ် သဝီဖိလၢသဝီၣ်ၣ်ဖျါ ဖဲကရူာ် ငှာ့ၣ်အပူၤ ပုၤကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ဝဲတၢ်ဂ့ၢ်ကီအံၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲတၢ်သံကွၢ်လီၤကဝီၤဖိလၢဟီၣ်ကဝီၤဘၣ်ဒီးအလဲာ်အထီတဖၣ်အခါ စီၤစ--- စံးဆၢ ဝဲဒ်အံၤ, “ယတသ့ၣ်ညါဘၣ် ဒီးယတယးကွၢ်တဘၣ်စ့ၢ်ကီးဘၣ်. ဘၣ်ဆၣ် တၢ်ဂ့ၢ်ဟီၣ်ခိာ်ဂီၤလၢအဟံၣ်ဖိထီာ် တၢ်လီၤလၢအဘၣ်ဒီးတဖၣ် စးထီာ် လၢယိာ်လိာ်ကျါဒီးတုၤလၢ ဒိနမံာ်တၢ်လီၤညါလီၤ. သဝီလၢအအိၣ်လၢကစၢ် ဝါဒိဖးယံာ်ဒ်အမ့ၢ် ဆ---သဝီအထံပူၤ တဖၣ်အထံထီာ်သ့တၢ်ဂ့ၢ်ကီဟဲကဲထီာ်အသးစ့ၢ်.” န့ၣ်လီၤ.

ဖဲလၢအိးကထီဘၣ် ၁၃သီ, ၂၀၁၉န့ၣ်န့ၣ် ကညီကီၢ်စဲာ်ကိတိာ်ခိာ်ကျါဒီးန့ၣ်လဲၤထံၣ်လိာ်အသးဒီးသဝီဖိတ ဖၣ်အခါ စံးဘၣ်သဝီဖိတဖၣ်လၢ ထံတဖၣ်အံၤတလီၤဘၣ်ယိာ်တအိၣ်ဘၣ် ပအိအိၤသ့လီၤ ဒီးအဝဲအိကွၢ်ထံအံၤ လၢအနီၢ်ကစၢ်လၢသဝီဖိအမဲာ်ညါန့ၣ်လီၤ. ပုၤန့ၣ်စိန့ၢ်ကမိၤတဖၣ် ဟ့ၣ်နီၤလီၤတၢ်ပျဲာ်ထံကဆိဒီးခူၣ်န့ၣ်သဝီဖိ ထံပူၤသီ တဖၣ်ဘၣ်ဆၣ် တမ့ၢ်တၢ်လၢအလၢလိာ်လၢ သဝီဖိကိးဂၤအဂီၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အယိစီၤစ---ဟ်ဖျါထီာ်ဝဲလၢ ထံလၢ ထံပူၤသီတနီၤဒ်လဲၤပူၤ အိၣ်ဒီးကလၢကမူာ်တၢ်ဘၣ်အၢဖျါဖိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

Hpa-an Township, Doo Tha Htoo (Thaton) District KHRG

Hpa-an Township, Doo Tha Htoo (Thaton) District KHRG

တၢ်ဂီၤတဖၣ်အံၤ ဘၣ်တၢ်ဒိန့ၢ်အိၤဖဲ လၢအိးကထီဘၣ် ၃၁သီ ၂၀၁၉န့ၣ် ဖဲ ဗျဲၤကလုာ်လၢကမူာ်ဖိကဟၣ်တၢ်မၤလီၤ, ရ--- သဝီ, ယသ့ၣ်ပူၤကရူာ်, ဖၣ်အၣ်ကီဆၣ်, ဣသထုာ်ကီၢ်ရၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၤလၢစုစုတခိဟ်ဖျါထီာ်ဝဲထံပူၤလၢအဘၣ်အၢ ဒီးက လၢၤသ့ၣ်လးကမူာ်တၢ်ဘၣ်အၢတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်တၢ်ဂီၤလၢစုထွဲတခိဟ်ဖျါထီာ်ဝဲလၢ သဝီဖိအထံဒၢလၢအအိၣ်ခိး ဒီးထံကဆိ ဖဲပုၤဟဲဟ့ၣ်လီၤအဝဲသ့ၣ်အခါန့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ - KHRG)

လီၤကဝီၤသဝီဖိလၢ KHRG မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်တၢ်ဒီးအိၤတဖၣ် ဟ်ဖျါထီာ်ဝဲလၢ ကီၢ်ပယိၤပဒိၣ်တဖၣ် တဟူးဂဲၤ ဟံးထီာ်န့ၣ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်ဘၣ်ယိာ်ဘၣ်ဘျီဂီၢ်ဒီးတၢ်ဘၣ်သးလၢအဝဲသ့ၣ်ဆိကမိာ်ဝဲလၢကဘျါရဲၤန့ၣ်အိၤတၢ်ဂ့ၢ်ကီလၢအ ယံာ်ထၢတဖၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်သးဝဲလၢတၢ်ကပတုာ်ကွံာ်ကလၢကမူာ်ဖဲဖိကဟၣ် တၢ်မၤလီၤတဖၣ်အံၤ

ဒ်သိးဒီးကကွာ်မၤဂ့ၤထီၣ်ကွာ်ခိၣ်ယၤန့ၣ်ဆၢၣ်ထံၣ်ကျိထံၣ်ကွာ်လီၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. နီၣ်ယ--- လၢအအိၣ်ဖဲၣ်ရှၢ---သဝီ, ယသ့ၣ်ပူၤကရူာ်, ဖၣ်အၣ်ကီၢ်ဆၣ် တၢၤအံၤဒုးသ့ၣ်ညါဘၣ် KHRG ဒ်အံၤ, “ဖဲအဲၣ်သ့ၣ်ဟဲလၢသဝီပူၤ တဘျီလၢလၢ န့ၣ် တသံကွာ်ပတၢ်ဘၣ်ယိၣ်တဖၣ်မ့ၢ်တၢ်မနုၤလဲၣ်, ပအဲၣ်ဒီးမၤတၢ်မနုၤလဲၣ် ဒီးပတၢ်တူၢ်ဘၣ်အိၣ်ဒဲလဲၣ်အဂ့ၢ်တဖၣ် နီတဘျီဘၣ်. အဲၣ်သ့ၣ်ဟဲကွာ်ပထံပူၤဝံၤဒီးကွာ်ကွံာ်ဝဲဒ်န့ၣ်လီၤ. အဲၣ်သ့ၣ်မ့ၢ်ပုၤဒီး ပဘၣ်သးတဲတၢ်ဒီးအဲၣ်သ့ၣ် စ့ၢ်...ပတယုအဲၣ်သ့ၣ်တၢ်ဂၤနီတမံၤဘၣ် ထဲတမံၤလၢယဘၣ်သးယုအဲၣ်သ့ၣ် လၢကဘၣ်မၤစၢၤပုၤဒ်သိးဒီး ပကဒီးန့ၢ် ဘၣ်ကွာ်န့ၣ်ဆၢၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ညါထ့ၣ်ဒီးထံၣ်လၢညါအသိးတဖၣ်အဂီၢ် ကဘၣ်ပတၢ်ကွံာ်ကလၢကမ့ၣ်ဖဲးဖီကဟၣ်တၢ်မၤ လီၤအံၤလီၤ.”

၂. တၢ်တၢ်ရှုၣ်ထူမၤဟးဂီၤမၤဘၣ်အၢခိၣ်ယၤန့ၣ်ဆၢၣ်

စးထီၣ်လၢ ၂၀၀၉နံၣ်န့ၣ် နီၣ်တၢၤပၤခိပနံၣ်ဒီးပုၤဒ်ကျိၣ်ဒိၣ်စ့တဖၣ် မၤဝဲတၢ်ရှုၣ်ထူလၢ ဘီပီၤကျိ, ဘုလီၤကျိ ဒီးမဲၤ ဝုၤကျိတဖၣ် ဖဲဒွဲၣ်လိကီၢ်ဆၣ်, မုၢ်တြီၢ်ကီၢ်ရှုၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.¹¹ ပုၤလၢစးထီၣ်ရှုၣ်ထူအဆိကတၢ်တဖုဖဲ ၂၀၀၉ ဒီး ၂၀၁၀ နံၣ်အဘၢၣ်စၢၤန့ၣ်မ့ၢ် BGF သုးခိၣ်ဒိၣ်စိမိၤခွံၢ်သုၤအခိပနံၣ် ခွံၣ်လ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. KHRG မၤနီၣ်မၤယါတၢ်ဂ့ၢ် တၢ်ကျိပဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ တၢ်ရှုၣ်ထူတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအဟီၣ်ကဝီၤလဲၣ်ထီၣ်ဒီး ခိပနံၣ်တဖၣ်ဟဲပၣ်ယုၣ်ပၣ်ဂီၢ်အါထီၣ်န့ၣ် လီၤ. အယိဖဲ ၂၀၁၈ ဒီး ၂၀၁၉နံၣ်အဘၢၣ်စၢၤန့ၣ် တရူးခိပနံၣ် ဟံၤခွဲၤ ဟဲမၤဝဲတၢ်ရှုၣ်ထူဖဲ ဘုလီၤကျိတြီၤ, မးလု လၢဒီး မဲၤဝုၤကရူာ်တဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

စးထီၣ်လၢ ၂၀၁၇နံၣ်န့ၣ် ပုၤဟဲဘျါလီၤကျိၣ်စ့လၢတၢ်ဟ်ဖျါထီၣ်အီၤလီၤတၢ်လီၤဆဲးတန့ၢ်ဘၣ်တဖၣ် မၤသကိးတၢ်ဒီး လီၤကဝီၤ KNLA သုရှုၣ်-၂ ခိၣ်န့ၢ်တနီၤဒီး ဟဲရှုၣ်စ့ၢ်ကီးထူ ဖဲကလီၤမ့ၢ်ကျိ, သီတကူၢ်ကရူာ်, မုၢ်ကီၢ်ဆၣ်, ချၢၣ်လွံၢ် ထူၣ်ကီၢ်ရှုၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ရှုၣ်ထူၣ်အဟီၣ်ကဝီၤလဲၣ်ထီၣ်ကွၢ်ကွၢ်အယိ ခဲအံၤဟဲတုၤယီၤလၢ လ---သဝီအယိ တၢ်ရှုၣ်ထူဟီၣ်ကဝီၤကအိၣ်လံ ၃၄၆ အ့ကၢၢ်လၢထံၣ်ကျိတီၤလီၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.¹²

တၢ်ဂီၤတဖၣ်အံၤ ဘၣ်တၢ်ဒိန့ၢ်အီၤဖဲလၢနီၣ်ဝုဘၢၣ် ၂၄သီ, ၂၀၁၉နံၣ် ဖဲ သ---သဝီ, မုၢ်လုလၢကရူာ်, ဒွဲၣ်လိကီၢ်ဆၣ်, မုၢ်တြီၢ် ကီၢ်ရှုၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ တၢ်ဂီၤလၢစုစုၣ်တခိပဟ်ဖျါထီၣ်တၢ်ရှုၣ်ထူဒိၣ်ဒိၣ်မ့ၢ်မ့ၢ် လၢအအိၣ်ဝးတရံး သဝီဟီၣ်ကဝီၤအလီၤန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်တၢ်ဂီၤလၢစုထွဲတခိပဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲ သဝီဖိတဖၣ်ဂုၢ်န့ၢ်ခိပနံၣ်ဒီးပုၤဒ်ကျိၣ်ဒိၣ်စ့တဖၣ်အထူန့ၣ်လီၤ. ဖဲအဲၣ်သ့ၣ် တၢ်ဆၢကတီၢ် လီၤဟံၤအဆၢကတီၢ် လဲၤဂုၤထူလၢဟီၣ်ခိၣ်ဝဲလၢတၢ်တၢၤကွံာ်အီၤ တဖၣ်အကျါလၢအနီၢ်ကစၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ - KHRG)

¹¹ တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတခါအံၤ ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၢ်အီၤ ဖဲဒွဲၣ်လိကီၢ်ဆၣ် လံာ်တၢ်ကစီၣ်လၢ တၢ်တရၤလီၤအီၤတဘျီအပူၤ လၢဒီးန့ၢ်ဘၣ်အီၤ ဖဲ လၢဒိၣ်စ့ဘၢၣ် ၂၀၁၉နံၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.
¹² တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတခါအံၤ တၢ်ဟံးန့ၢ်အီၤလၢ KHRG (2019), “*Nyaunglebin Situation Update: Arbitrary taxation by KNLA soldiers and local watchmen, and gold mining activities resulting in livelihood difficulties in Mone Township, January to August 2019*”.

ခိပနံဒီးပုဒ်ကျိဒ်ခိစုရူာ်ထူလၢကီာ်ဆၢခဲဘၣ်လၢအပူၤအံၤန့ၣ် တအိၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်တဲသကိး တၢ်ဒီးလီၤကဝီၤသဝီဖိ တဟံးယာ်လူၤပိာ်ထွဲတၢ်သိၣ်တၢ်သိမိာ်ပုၤလၢအမ့ၢ် “တၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါဆိဒီးတၢ်ဟံးန့ၣ်တၢ်ဘၣ်သး လၢအသဘျီ” ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အယိစီၤရၣ်--- လၢရ---သဝီ, မးလုလၢကရူာ်, န့ၣ်လိကီာ်ဆၢ ဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒ်အံၤ, “အဝဲသ့ၣ်တဒုးသ့ၣ်ညါ မ့တမ့ၢ်တထံၣ်လိာ်စၢၢ်လိာ်အသးဒီးပုၤဘၣ်. ပဝဲသဝီဖိတဖၣ် ပတၢ်စိတၢ်ကမီၤလၢကထီၣ်ဒါ ပုၤန့ၢ်စိန့ၢ်ကမီၤတအိၣ်နီတမံၤဘၣ်. ပုၤန့ၢ်စိန့ၢ်ကမီၤတဖၣ်မ့တဲပုၤလၢသံဒီး ပဘၣ်သံလီၤ, ဒီးမ့ၢ်တဲပုၤလၢမူဒီးပမူ လီၤ. အယိတၢ်ပျုလၢခိပနံၣ်ကရူာ်ထူအဂီၢ်အံၤန့ၣ် တဟံးယာ်သဝီဖိအိၣ်ဘၣ်.”

လီၤကဝီၤသဝီဖိလၢ မူကီာ်ဆၢဒီးန့ၣ်လိကီာ်ဆၢတဖၣ် ကွၢ်ဆၢခဲဘၣ်ဒီး တၢ်ရူၣ်ထူတၢ်ဂ့ၢ်ကီၤလၢအပိာ်ထွဲထီၣ်အခဲ ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ဘၣ်အဘၣ်သီတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ကပံာ်ထံဒီးပဒါထံအစုၣ်အပျါတဖၣ်လီၤယုၤလၢစံာ်ပျိုပျို, မၤဘၣ်ဒိဟီၣ်ခိၣ် ညၣ်ထွဲဒီးတၢ်မုာ်တၢ်ဘိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အယိ တၢ်ဘၣ်ဒိအံၤမၤလီၤစ့ၤကွၢ်လီၤကဝီၤသဝီဖိတဖၣ် အတၢ်သုတၢ်သၣ်အ တၢ်ဟးထီၣ်တဖၣ်ခိၣ်ခိၣ်မုာ်မုာ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိလၢမူကီာ်ဆၢတဂၤဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲတၢ်ဂ့ၢ်အံၤဆူKHRGအိၣ်ဒ်အံၤ, “စံာ်လီၤ လၢအဟးဂီၤတဖၣ်ကအိၣ် ၁၀လီၤဒီးအကစၢ်အိၣ် ၁၀ဂၤ. (ကီာ်ဆၢခိၣ်န့ၣ်တဖၣ်) တဲလၢကဟ့ၣ်ပုၤစုအိၣ်လိး ဘၣ် ဆၢ အဝဲသ့ၣ်တဟ့ၣ်ပုၤဘၣ်. တၢ်ရူၣ်ထူတဖၣ် (ကပံာ်ထံတဖၣ်လီၤ ယုၤလၢစံာ်ပျိုပျိုအယိ) စံာ်တဖၣ်ဟးဂီၤကွၢ်အိၣ် တတၢ်ယၣ်ယၣ်လံ မ့ၢ်လၢအပူၤကွၢ်ပန့ၢ်ဘု ၃၀၀ ဘၣ်ဆၢခဲအံၤ ပန့ၢ်က့ၤထဲ ၁၀၀လီၤ. အယိ ပမ့ဘၣ်န့ၢ် ၃န့ၣ်န့ၣ် ပန့ၢ်က့ၤထဲတန့ၣ်ဘျီလီၤ.” ဒ်န့ၣ်အသိး တၢ်ရူၣ်ထူဒုးအိၣ်ထီၣ်သဝီဖိတဖၣ်တၢ်လုာ်အိၣ်နီၣ်ခိသးသမူတၢ်ဂ့ၢ်ကီၤ လၢအ မ့ၢ်ထံကျိထံကွၢ်ဘၣ်အၢ, ဒုးဖိညၣ်ဖိတဖၣ်သံကွၢ် ဒီးထံကဆိတလၢလီၣ်လၢလၢသဝီဖိတဖၣ်အဂီၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤလဲၤထီၣ်တၢ်ရူၣ်ထူဟီၣ်ကဝီၤမၤဘၣ်ဒိသ့ၣ်ပုၤတဖၣ်အယိ ကဲထီၣ်တၢ်ကီၤတၢ်ခဲဒိၣ်ထီၣ်လၢသဝီဖိတဖၣ် အတၢ် လုာ်အိၣ်နီၣ်ခိသးသမူလၢ ကယုအိၣ်ယာ်အိၣ်က့ၤသ့ၣ်မုာ်ဝဲဘိ ဒီးတၢ်ဒီးတၢ်လၢတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လီၤကဝီၤသဝီဖိလၢ မူကီာ်ဆၢတဖၣ် ဟ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီၤတဖၣ်အံၤဆူ ကရူာ်ဒီးကီာ်ဆၢတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်အပူၤတဘျီးဘျီလံန့ၣ်လီၤ. လီၤကဝီၤ ခိၣ်န့ၣ်တဖၣ်ဟံးထံသ့ၣ်ညါဝဲတၢ်ဂ့ၢ်, ဒိယာ်တၢ်ဂီၤ ဘၣ်ဆၢတၢ်ရူၣ်ထူတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ် မၤဒီးဒ်အသးကွၢ်ကွၢ် န့ၣ်လီၤ.¹³

တၢ်ဂီၤတဖၣ်အံၤဘၣ်တၢ်ဒိန့ၢ်အိၣ်လဲ လါနိၣ်ဝဲဘၣ် ၂၄သီ, ၂၀၁၉န့ၣ် ဝဲ ရ---သဝီ, မးလုလၢကရူာ်, န့ၣ်လိကီာ်ဆၢ, မုာ်တြီၢ် ကီာ်ရူၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၤတဖၣ်အံၤဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲ တၢ်ရူၣ်ထူဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးလီၤကဝီၤသဝီဖိဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်, ထံကျိဒီး ဟီၣ်ခိၣ်ညၣ် ထွဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ - KHRG)

¹³ တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတခါအံၤ တၢ်ဟံးန့ၣ်အိၣ်လၢ KHRG (November 2019), “*Nyaunglebin Interview: Gold mining activities threaten the livelihoods of villagers in Mone Township, September 2019*”.

သဝီဖိတနီၤ အဟီၣ်ခိၣ်အိၣ်လၢတၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ် ဘူးထီၣ်လၢတၢ်ရူၣ်ထူအံၤကမၤဟးဂီၤအဟီၣ်ခိၣ်လံအယိ အဝဲသ့ၣ် ဘၣ်ဆါဆိကွံာ်အဟီၣ်ခိၣ်န့ၣ်လီၤ. စီၤရၣ်---လၢအမ့ၢ် မးလုလၢၤကရူၢ်သဝီဖိအကျါတၢ်ကၤဖဲ နွဲၣ်လိကီၢ်ဆၣ်အပူၤ ဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒ်အံၤ, “မ့ၢ်တဆါကွံာ်ပဟီၣ်ခိၣ်ဘၣ်ဒီး ဟီၣ်ခိၣ်အံၤကဟးဂီၤကွံာ်ကလီၤလီၤ. ကျဲလၢအဂၤတအိၣ်နီၣ် တဘိလၢၤဘၣ်အယိ သဝီဖိတဖၣ် ဘၣ်ဆါကွံာ်အဟီၣ်ခိၣ်ဆူဒိပနံၣ်တဖၣ်အအိၣ်လီၤ.” ဒ်န့ၣ်အသိး တၢ်လီၤတနီၤနီၤ ဒ်အမ့ၢ်မဲၤဝဲၤကရူၢ်အပူၤ ဟီၣ်ခိၣ်လီၤလၢထူအိၣ်တဖၣ် အပူၤဒိၣ်ထီၣ်သတူၢ်ကလၢအယိ ထီၣ်ဟူးထီၣ်ဂဲၤထီၣ်သဝီဖိ တဖၣ်အသးလၢကဆါကွံာ်အဟီၣ်ခိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်သန့က့ အါဒၣ်တၢ်တက့ၢ် လီၤကဝီၤသဝီဖိတဖၣ် တအဲၣ်ဒီး ဆါကွံာ်အဟီၣ်ခိၣ်လီၤဘၣ် မ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်တၢ်လီၤအဂၤ လၢကအိၣ်ကဆိးဒီး သူၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်တၢ်လၢအတၢ်လုၢ်အိၣ် နီၢ်ခိသးသမူအဂီၢ်တအိၣ်ဘၣ်အယိန့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်အံၤ ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ဒီးတၢ်လုၢ်အိၣ်နီၢ်ခိသးသမူတၢ်ဂ့ၢ်ကီ တၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ် မ့ၢ်လၢတၢ်ရူၣ်ထူအိၣ်ကလိာ်ဟီၣ်ခိၣ်ကၢၢ်လၢာ် မၤဟးဂီၤသဝီဖိအဟီၣ်ခိၣ်လၢအအိၣ်ဘူးဒီး တၢ်ရူၣ် ထူၣ်ဟီၣ်ကဝီၤတဖၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ. စီၤရၣ်---ဟ်ဖျါထီၣ်စ့ၢ်ကိးဝဲလၢ လီၤကဝီၤသဝီဖိတဖၣ်ပျံၤတၢ်ဒိၣ်မးအယိ ဟ်ဖျါ ထီၣ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘိဒီး ကိးသတြီထီၣ်ဒ်သိးတၢ်ကပတုာ်ကွံာ် တၢ်ရူၣ်ထူအံၤအဂီၢ်တဘျီဘၣ်အဂ့ၢ်ဒ်အံၤ, “ပဘၣ်အိၣ်လၢတၢ်ပျံၤတၢ်ဖုးအပူၤဒီးအယိ ပတဒီးန့ၢ်ဘၣ်ခွဲးယာ်သဘျီလၢလၢပုၤပုၤလၢကဟ်ဖျါထီၣ်ဘၣ် ပတၢ်တူၢ် ဘၣ်ခိၣ်ဘၣ်တဖၣ်ဒီးဘၣ်. ပုၤလၢအပတုာ်ကွံာ်တၢ်ရူၣ်လၢၢ်အံၤသ့န့ၣ် မ့ၢ်ထဲဒၣ်ပုၤလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်စိတၢ်ကမီၤတဖၣ် ဒီၤလီၤ.”

Dwe Lo Township, Mu Traw (Hpapun) District KHRG

Moo (Mone) Township, Kler Lwee Htoo (Nyaunglebin) District KHRG

တၢ်ဂီၤတဘျီအံၤဘၣ်တၢ်ဒိန့ၢ်အံၤ ဖဲလါနိၣ်ဝဲဘၣ် ၂၄သိ, ၂၀၁၉နံၣ် ဖဲဆဆ---သဝီ, မဲၤခွါကရူၢ်, နွဲၣ်လိကီၢ်ဆၣ်, မ့ၢ် တြိၢ်ကီၢ်ရၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၤအံၤဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲ တၢ်လီၤပျီ တဘိအံၤ ကဲထီၣ်သးခိဖျိ တၢ်ရူၣ်ထူတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်အယိ ဒီးကဲထီၣ်တၢ်လဲၤထီၣ်က့ၤလီၤတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်လၢလီၤကဝီၤကမ့ၢ် တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ - KHRG)

တၢ်ဂီၤတဘျီအံၤ ဘၣ်တၢ်ဒိန့ၢ်အံၤဖဲ ၀---သဝီ, သိတက့ၢ် ကရူၢ်, မူကီၢ်ဆၣ်, ချၢၣ်လွံၢ်ထူၣ်ကီၢ်ရၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၤအံၤ ဟ်ဖျါထီၣ်တၢ်ရူၣ်ထူ တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ် အတၢ်ဘၣ်အဘၣ် သိတဖၣ် မၤဟးဂီၤစံာ်လီၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ - KHRG)

တၢ်ရူၣ်ထူတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ် ညီၣ်န့ၢ်တဘၣ်ဘျးဘၣ်ဖိၣ် လီၤကဝီၤသဝီဖိဒီးန့ၣ်သဝီတၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်တဖၣ်ဘၣ် လီၤ. သဝီဖိစီၤတတ---လၢအအိၣ်ဖဲ ဆဆ---သဝီ, မဲၤခွါကရူၢ်, နွဲၣ်လိကီၢ်ဆၣ်ဟ်ဖျါစံးဝဲဒ်အံၤ, “တၢ်ကဲဘျး လၢပုၤတတၢ်အဂီၢ်ဒုတအိၣ်နီၣ်တမံၤဘၣ် ဘၣ်မနုၤလဲၣ်န့ၣ် ပယုထီၣ်ဒိပနံၣ်လၢအရူၣ်ထူတဖၣ်အံၤလၢ ကတုထီၣ်န့ၢ်ပုၤ ထဲကွီတဖျါၣ် ဒီးတၢ်ဟ့ၣ်ကသံၣ်ဒီးတဖျါၣ်ဒီၤလီၤန့ၣ် တမၤန့ၢ်ပုၤဘၣ်. ပမၤန့ၢ်ဒၣ်ထဲ (တၢ်မၤဒီးလဲသးလၢတနံၤအဂီၢ်

တနံၤအဂီၢ်လၢအိၣ်ပနံၣ်အိၣ်)ဒီးပဟ်ဖျါထီၣ်ပတၢ်ဘၣ်သးလၢတၢ်တီၣ်ကျဲၤအံၤအဖီခိၣ်အိၣ်ဒ်လဲၣ်အဂီၢ်န့ၣ်တသ့ဘၣ်. အါ
ဒၣ်တၢ်တက့ၢ်န့ၣ် အဝဲသ့ၣ်သ့သးမိၤစီၣ်ရီၤသန့လၢအမ့ၢ် စ့ဒီးသးအစိကမိၤတၢ်မၤလီၤ..” လၢအကျါ အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်
မၤဟးဂီၤစ့ၢ်ကိးသဝီဖိတဖၣ် အတၢ်စုလီၢ်ခိၣ်ခိၣ် ဒ်စီၤရရ--- လၢအအိၣ်ဖဲ ရ---သဝီ, န့ၣ်လိကီၢ်ဆၣ်တဲဖျါထီၣ်ဝဲ
အသိး, “တၢ်ခူၣ်ထူၣ်တဲတုၤပီၤလၢပသဝီ တုၤလၢပတံၣ်တနီၤကလီၤပီၤလီၤ. ဖဲန့ၣ် ပုၤမုၢ်ပုၤတဖၣ်လဲၤခးအဝဲသ့ၣ်ဒီး
နီၣ်ဘျူး (ကွၢ်)အယိအဝဲသ့ၣ်အိၣ်ပတုၢ်ထူၣ်လီၤ.”

လီၢ်ကဝီၤသဝီဖိအတၢ်လုၢ်အိၣ်နီၢ်ခိၣ်သးသမူတဖၣ်ဒီးသန့ထီၣ်အသးလၢသ့ၣ်ပုၤ, ကျိးဒီးစံာ်ပဲၤတဖၣ်အယိ တၢ်ခူၣ်ထူ
တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်အံၤ ကဲထီၣ်တၢ်လီၤပျဲၤလီၤဖူးလီၤဘၣ်ယိၣ်လၢ လီၢ်ကဝီၤသဝီဖိတဖၣ်အတၢ်အိၣ်မူအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.
အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်တူၢ်ဘၣ်စ့ၢ်ကိးဝဲလၢ တၢ်တီၣ်ကျဲၤဒ်အံၤတကလုၢ်န့ၣ်ကဲဘျူးဒၣ်ထဲ ပုၤနီၢ်တဂၤပုၤဒိၣ်ကျိၣ်ဒိၣ်စ့ဒီး သး
ဖိၣ်စုကဝဲၤတဖၣ်အဂီၢ်လီၤ. အယိ, စီၤတတ---ဟ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂုၤအံၤဆူ KHRG အအိၣ်လၢ လီၢ်ကဝီၤသဝီဖိတဖၣ်
ဘၣ်သးလၢအဝဲသ့ၣ်ကပတုၢ်ကွၢ်တၢ်တီၣ်ကျဲၤအံၤ, “တၢ်ခူၣ်ထူၣ်အံၤ မၤဟးဂီၤပသဝီဒီးသ့ၣ်ပုၤတဖၣ်ဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ်အယိ
ပဘၣ်သးလၢ (ပုၤန့ၢ်စီၣ်ကမိၤတဖၣ်) ကပတုၢ်ကွၢ်တၢ်တီၣ်ကျဲၤအံၤ. မုၢ်တနံၣ်န့ၣ် ထူၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ကလၢကွၢ်
ဝဲလီၤ ဘၣ်ဆၣ်ကမုၢ်တဖၣ်အံၤကအိၣ်ဝဲလီၤစီၤ တစီၤဝဲတစီၤလီၤ. အယိ ဟီၣ်ခိၣ်လီၢ်လၢပကဖံးအိၣ်မၤအိၣ်က့ၤ
တၢ်လၢပတၢ်လုၢ်အိၣ်နီၢ်ခိၣ်သးသမူဂီၢ် မုၢ်တအိၣ်လၢဘၣ်ဒု ခါဆူညါပအိၣ်မူက့ၤကသ့ဒ်လဲၣ်. ပကြးဆိကမိၣ်
တယာ်လီၤပဟ်တၢ်တၢ်လၢကတီၢ်ယံာ်အဂီၢ်စ့ၢ်.”

ဂ. တၢ်မၤကမၣ်သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါထီၣ်ဒါဖိသၣ်

ဖဲလံာ်ဟ်ဖျါတဘျီအံၤအဆၢကတီၢ် KHRG ဒီးန့ၢ်ဘၣ်သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါဂုၤဝီ ၄ခါ လၢအထီၣ်ဒါဖိသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂုၤ
အကျါ ၂ခါန့ၣ် ပုၤမၤကမၣ်တၢ်မုၢ်ဒၣ်အဟံၣ်ဖိယိဖိ, တၢ်ဂုၤအဂၤတခါတခါ ကဲထီၣ်အသးခိဖျိ တၢ်ဖျိဆူၣ်ဒီးတၢ်ဖိၣ်
ဆူၣ်မံယုာ်ဂုၤဝီ, ဒီးတၢ်ဂုၤလွံၢ်ခါတခါတခါ ပုၤမၤကမၣ်တၢ်မုၢ်ဝဲ ကီၢ်ပယိပၤကီၢ်န့ၣ်လီၤ. ညီန့ၢ်ပုၤတူၢ်ဘၣ်သ့ၣ်ထံး
မုၢ်ခွါတၢ်မၤပယုာ်တဖၣ် တတီၣ်ဖျါထီၣ်ဂုၤဝီတဖၣ်ဘၣ် မုၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်တဖၣ်ဘၣ်မုၢ်လၢ လီၢ်ကဝီၤတၢ်ထံၣ်သံးဒီးလုလၢ
တၢ်ဟ်ဒုၣ်ဟ်ကမၣ်ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်တဖၣ် တၢ်တြီတံာ်ယာ်အဝဲသ့ၣ်အယိန့ၣ်လီၤ. လၢကွီၢ်ဘျီၣ်အပူၤဒၣ်လဲၣ်န့ၣ် အဝဲ
သ့ၣ် ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ဒီးစ့ၢ်ကိးတၢ်တြီမၤတံာ်တၢ်အယိ အဝဲသ့ၣ်ကဒီးန့ၢ်ဘၣ် တၢ်ဘျါရဲတၢ်မၤကမၣ်သဲစး တၢ်သိၣ်
တၢ်သီအၢအသီသီဒ်အံၤတဖၣ် လၢအကျါအကျဲၤဘၣ်ဘျိးဘၣ်ဒါ အဂီၢ်ကိဝဲဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ. လီၤဆိဒၣ်တၢ် ဖဲပုၤတူၢ်
ဘၣ်တၢ်တဖၣ် တၢ်မုတစံၣ်ညီၣ်အီၤဘၣ်ဒီးတၢ်ပျါပူၤဖူးကွၢ်အီၤအခါန့ၣ် ညီန့ၢ်ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်တဖၣ် ဘၣ်ဘၣ်ယိၣ်ဒီး
တၢ်လၢအနီၢ်ကစၢ်တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်တညီန့ၢ်ဒီးန့ၢ်ဘၣ်နီၢ်သးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့လၢ တၢ်ကကူစါ
က့ၤသးအတၢ်ပျါတီၢ်တၢ်လၢအကဲထီၣ်သးခိဖျိသ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်မၤပယုာ်တဖၣ်ဘၣ်လီၤ. ဂုၤဝီတနီၤနီၤတခါ ပုၤတူၢ်ဘၣ်
တၢ်တဖၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ဒီးဒၣ်တၢ်မဲာ်ဆုး ဒီးမံၤလၢသ့ၣ်ကပီၤဟးဂီၤလၢအလီၢ်ကဝီၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်
တနီၤဘၣ် အိၣ်ယံာ်ထီၣ်ဒီးပုၤတဝဲတၢ်ရဲလိာ်ဘၣ်ထွဲ ခိဖျိတလဲၤထီၣ်ကွီလၢဘၣ် မုတမုၢ်တၢ်မၤဆူၣ်အီၤလၢ ကဟး
ထီၣ်ကွၢ်လၢကွီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤသးဒ်အံၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ် ဒုးဒိၣ်ထီၣ်အါထီၣ်တၢ်ဂံၢ်ဆံးဘါစၢ်လၢကမၤအါထီၣ် သ့ၣ်ထံး
မုၢ်ခွါဂုၤဝီ ဒီးမၤဘၣ်ဒိပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်တဖၣ်အကံာ်အစီ လၢကသ့ၣ်ထီၣ်က့ၤအမုၢ်ကျါဝဲၤကွၢ်လၢအနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲအ
ဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

၁. သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါဂုၤဝီလၢတၢ်မၤကမၣ်အီၤခိဖျိဘူးတၢ်ဟံၣ်ဖိယိဖိ

KHRG ဒီးန့ၢ်ဘၣ်သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါဂုၤဝီထီၣ်ဒါဖိသ့ၣ်လၢအဘၣ်တၢ်မၤကမၣ်အီၤလၢအဟံၣ်ဖိယိဖိဘူးတၢ်ဟံၣ်ဖိယိဖိ
တဖၣ်အိၣ် ၂ဘၣ်လီၤ. ဖိသ့ၣ်တဖၣ်တူၢ်ဘၣ်သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်မၤပယုာ်လၢအဘၣ်တၢ်မၤကမၣ်အီၤလၢ အဟံၣ်ဖိယိဖိသ့
အါမုၢ်လၢ အဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဘၣ်ဘူးဘူးတၢ်တၢ် ဒီးကီၢ်ဒိၣ်မးလၢကကတီၢ်ထီၣ်ဒါအဘူးတၢ်ဟံၣ်ဖိယိဖိဒၣ်ဝဲအယိန့ၣ်လီၤ.

မိာ်ပာ်တၢ်ပာ်ဆၢဖိလံာ်လၢအသးဒီး သူဝဲအတၢ်စိတၢ်ကမိၤတဖၣ်အယိ ဆိၣ်သနးဖိသၣ်တဖၣ်လၢကဘၣ်အိၣ်ဘျီက လၢန့ၣ်လီၤ. လၢန့ၣ်အမဲာ်ညါ တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပာ်ဘၣ်သးသ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ ဒီးတၢ်ကဘၣ်တဲထီၣ် ဖျါအိၣ်လဲၣ်တအိၣ်ဘၣ်အယိ ကဲထီၣ်တၢ်ကိတၢ်ခဲလၢဖိသၣ်တဖၣ် ကတဲဖျါထီၣ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်အိၣ်သးတဖၣ် ဆူပုၤ ဂၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကဲထီၣ်သးတၢ်တခါ

နီၢ်က---မုၢ်တၢ်ဖျါကိတၢ်ဖိတဂၤလၢအအိၣ်ဖဲ ဒိၣ်ဖးခိၣ်ကိာ်ဆၣ်, တီအူကိာ်ရှၢၣ်န့ၣ်လီၤ.¹⁴ အမိာ်ဒီးအပာ်လီၤဖးလၢ အနီၢ် ဆံးခါအယိ အဝဲဒီးအမိာ်ဘၣ်လဲၣ်အိၣ်လၢအဖါတၢ်ဟံၣ် နိသးကဒီးန့ၣ်ဘၣ်ကျိၣ်စ့တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤလၢ ကထီၣ်ဘၣ် ကိာ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဖါတၢ်စီၤမ---အံၤ ပညိၣ်ဂုၢ်ကျဲးစးထီၣ် လၢကမၤကမၣ်သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါဖိၣ်ဆူၣ်အိၣ် စးထီၣ် လၢအသးန့ၣ်အိၣ် ၁၀န့ၣ်လံာ်လံာ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲလၢယုၤလံ ၂၀၁၉န့ၣ်န့ၣ် အဝဲအိၣ်ထီၣ်ဒီးအဟုးအသးဒီး အသးန့ၣ် အိၣ်ဒၣ်ထဲ ၁၃န့ၣ်ဧၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲလၢအိးကထီၣ်ဘၣ် ၂၀သီ, ၂၀၂၁န့ၣ်န့ၣ် အဖါတၢ်လဲၣ်ထံၣ်လိာ်သးဒီး အသရၣ်မုၢ် ကိာ်ခိၣ်ဒီးန့ၣ်---လၢအကထုးထီၣ်ကွံာ်အိၣ်လၢကိာ်မုၢ်လၢအအိၣ်ထီၣ်ဒီး အဟုးအသးအယိန့ၣ်လီၤ. နီၢ်က---အသရၣ် မုၢ်သံကွၢ်အိၣ်ဒီး အဝဲတဲဖျါထီၣ်ဝဲလၢအဖါတၢ်ဖိၣ်ဆူၣ်မၤတရီၤတပါအိၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိ အသရၣ် မုၢ်ကိာ်ခိၣ် တီၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်အံၤဆူ န့ၣ်သဝီခိၣ်န့ၣ်ပုၤန့ၣ်စီၤန့ၣ်ကမိၤတဖၣ်အအိၣ်အဝဲ အဝဲသ့ၣ်ဆဲးကျိးက့ၤကိာ်ပယီၤ ပၤကိာ်လၢ သၢဒိၣ်မိၣ်သ့ၣ်ဝဲတဖၣ်ဝဲ ပၤကိာ်တဖၣ်အံၤဖိၣ်ကွံာ်ဝဲအဖါတၢ်တဂၤအံၤန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ် ဖဲလၢအိးကထီၣ်ဘၣ် ၂၁ သီ, ၂၀၁၉န့ၣ်န့ၣ်, ကိာ်ပယီၤပၤကိာ်တဖၣ်ပျါလီၤကွံာ်အဖါတၢ် မုၢ်လၢပိာ်မုၢ်ဖိအံၤအမိာ်အပာ် တဖၣ်တုၤလၢပၤကိာ် ဝဲၤဒၢးဘၣ်ဆၢဘၣ်ကတီၢ် လၢကဟ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢလံာ်လဲာ် တၢ်မၤနီၣ်မၤယါစရီၤပုၤအဂီၢ်ဘၣ်အယိန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ဂ့ၢ်အံၤအယိ တၢ်တစံၣ်ညိၣ်အဖါတၢ်နီတမံၤဘၣ်ဒီးတၢ်ပျါလီၤကွံာ်အိၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ.

ဖဲတၢ်တဖၣ်ထီၣ်ဂ့ၢ်ဝိလၢစီၤမ---အံၤလၢကိာ်ဘျီတၢ်သိၣ်တၢ်သီအမဲာ်ညါဘၣ်န့ၣ်, သဝီဖိတဖၣ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်အိၣ် ဖျိၣ်တဲသကိးလိာ်သးဘၣ်သးဂ့ၢ်ဝိတၢ်ကဲထီၣ်သးအခါအံၤအဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ဝဲၤအလီၢ်ခံ ၀--- ကရူာ်ခိၣ်စီၤဖ ---ဟ့ၣ်လီၤတၢ်ကလုာ်ဒီးစံၣ်ညိၣ် စီၤမ---အံၤလၢ ကဘၣ်တၢ်နီၤဟးထီၣ်ကွံာ်အိၣ်လၢန့ၣ်သဝီပုၤန့ၣ်လီၤ. နီၢ်က--- အံၤ ဘၣ်ဘၣ်ယိၣ်ဒီးတၢ်လၢအနီၢ်ကစၢ်တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢအဂီၢ်အယိ အဝဲဘၣ်လဲၣ်အိၣ်ဒီး အပာ်လၢသဝီအဂၤတဖျါ ဖဲတီအူကိာ်ရှၢၣ်န့ၣ်လီၤ. မုၢ်လၢဂ့ၢ်ဝိတခါအံၤ တၢ်ဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝိဘျီအံၤ နီၣ်ညိၣ်ပီတုၤကျိၤကျဲအသးတအိၣ်ဘၣ်အယိ နီၢ်က---အပာ်လဲၣ်တီၣ်ထီၣ်ဝဲတၢ်ဂ့ၢ်အံၤဆူ ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ဝဲၤဒၢး ဖဲဒိၣ်ဖးခိၣ်ကိာ်ဆၣ်, တီအူကိာ်ရှၢၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ.

ဘၣ်ဆၣ် ကရူာ်ခိၣ်တခိၣ်အမုၢ်ကိာ်ပယီၤပဒိၣ်ပုၤမၤတၢ်ဖိတဂၤအသး ဘၣ်သးလၢကိာ်ပယီၤပဒိၣ်ကဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝိတခါ အံၤ ဒီးအဝဲဆိၣ်သရူထီၣ်စီၤမ---အခံလၢ ကက့ၤဟ့ၣ်လီၤအသးဆူကိာ်ပယီၤပဒိၣ်ပၤကိာ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ. အယိ အဝဲက့ၤဟ့ၣ်လီၤက့ၤအသးဆူကိာ်ပယီၤပၤကိာ်အအိၣ်ဖဲလၢနီၣ်ဝဲဘၣ် ၂၀သီ, ၂၀၁၉န့ၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲလၢနီၣ်ဝဲ ဘၣ် ၂၅သီ, ၂၀၁၉န့ၣ်န့ၣ် သၣ်ဒိၣ်မိၣ်သ့ၣ်ဝဲကိာ်ပယီၤပဒိၣ်ပၤကိာ်တဖၣ် ဆၢခိဝဲပုၤမၤကမၣ်တၢ်တဂၤအံၤဆူ ဖၣ်အၣ်ဝဲလၢတၢ်ကလိာ်ဘၢလိာ်ကိာ်အိၣ်လၢကိာ်ဘျီပုၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ယိထံကမံၤသမိးတၢ်ဂ့ၢ်အံၤဖဲ ဖၣ်အၣ်ကိာ်ရှၢၣ် ကိာ်ဘျီ, ဖၣ်အၣ်ဝဲ ဖဲလၢဒိၣ်စဲဘၣ် ၁၆သီ, ၂၀၁၉န့ၣ်အံၤဝဲလံာ်ဘၣ်ဆၣ် တၢ်တမၤဘၣ်တၢ်ဆၢတဲာ်နီတမံၤဒီး ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. KHRG လီၢ်ကဝီၤပျိုပုၤမၤတၢ် ဖိတဂၤဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢတၢ်ကလိာ်ဘၢလိာ်ကိာ်အိၣ် လၢကိာ်ဘျီပုၤ ခံဘျီတဘျီဖဲ ၂၀၂၀န့ၣ်ထီၣ်သီအဆၢကတီၢ်ဘၣ်ဆၣ် စံၣ်ညိၣ်ကိာ်ဒုးသ့ၣ်ညါမုၢ်န့ၣ်မုၢ်သီဒီးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲတကီၢ်ခါ အဆၢကတီၢ် ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်က့ၤဘျီက့ၤ အတၢ်ကိတၢ်ခဲလၢဘၣ်အိၣ်တဖၣ်အံၤတသ့နီတမံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

¹⁴ တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတခါအံၤ ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၣ်အိၣ် ဖဲဒိၣ်ဖးခိၣ်ကိာ်ဆၣ် လံာ်တၢ်ကစိၣ်လၢ တၢ်တရၢလီၤအိၣ်တဘျီအပူၤ လၢဒီးန့ၣ်ဘၣ်အိၣ် ဖဲ လၢဒီးစဲဘၣ် ၂၀၁၉န့ၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကြးဟ်သုဉ်ဟ်သးတခါမ့ၢ်ဝဲ တၢ်ဒုဉ်စၢၤယံာ်အယိ ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်အနီၢ်ကစၢ်ဒီးအဟံၣ်ဖိယိဖိကလဲၤ ဆူကီၢ်ပယီၤ ပဒိဉ်ကီၢ်ရၣ်ဘျီၣ်လၢဝဲၣ်ဖဉ်အဂီၢ်ကီၢ်ခဲၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢန့ၣ်အမဲာ်ညါ နီၢ်က--- အဟူးအသးပုၤထီၣ်အယိအဝဲ ဟးထီၣ်ဟးလီၤတသ့လၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်အဟံၣ်ဖိယိဖိမ့ၢ်လဲၤလၢကွီၢ်ဘျီၣ်အပူၤဒုဉ်ကယာ် ပုၤလၢက အုဉ်အသးဘၣ်ပးဖါတၢ်ဖိဉ်ဆူၣ်မၤပယုၤသ့ၣ်ထံးမုဉ်ခွါထီၣ်ဒါက့ၤအဖိဒိဉ်အံၤသ့ၣ်ထဲ ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်တဂၤအနီၢ်ကစၢ် တဂၤအံၤဇၢၤန့ၣ်လီၤ. နီၢ်က---လဲၤထီၣ်ဆူကီၢ်မ့ၢ်တသ့ဘၣ်သၢပူၤန့ၣ် ကကဲထီၣ်တၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးလၢတၢ်လိာ်ဘၢ လိာ်ကွီၢ်ကျိၤကျဲးဒီးတၢ်စံၣ်ညီဆၢတၢ်အစၢၤတဖၣ်သ့န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကဲထီၣ်သးခံခါတခါ

နီၢ်ခ--- လၢအအိဉ် ၂၂နံၣ် ဝဲနီဉ်တကီၢ်ကီၢ်ဆဉ်, ဣပျဉ်ယာ်ကီၢ်ရၣ်အပူၤတဂၤအံၤ အပၢ်အူအီၤမ့ၢ်ဖိဉ်ဆူၣ် မၤကမဉ် သ့ၣ်ထံးမုဉ်ခွါထီၣ်ဒါအီၤ စးထီၣ်လၢ ၂၀၁၀ တုၤလၢ၂၀၁၉နံၣ်ပူၤအံၤန့ၣ်လီၤ. နီၢ်ခ---အမိၢ်ဒီးအပၢ်လီၤဖးဝံၤအလီၢ်ခံ တၢ်မၤဆူၣ်အီၤလၢကလဲၤအိဉ်ဒီးအပါန့ၣ်လီၤ. တၢ်ကဲထီၣ်သးအံၤ စးထီၣ်အသးလၢအအိဉ် ၁၃နံၣ်အခါ တုၤလၢအ ဘၣ်အိဉ်ဖျဲၣ်ထီၣ်အဖိတုၤလၢ၂၀၁၉န့ၣ်လီၤ.¹⁵

ဝဲ ၂၀၁၀ဒီး၂၀၁၉နံၣ် အဘၣ်စၢၤန့ၣ် ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်အံၤ ဂုဉ်ကျဲးစၢၤဟ်ဖျါထီၣ်တၢ်မၤပယုၤအံၤဆူလီၢ်ကဝီၤပုၤန့ၣ်ဖိန့ၣ် ကမိၤတဖၣ်အအိဉ်အဆၢကတီၢ် ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ဒီးတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲတၢ်တြီၤမၤတံာ်တၢ်အကလုာ်ကလုာ်န့ၣ်လီၤ. အူအီၤမ့ၢ် တြီအီၤလၢတဘၣ်ကိးအီၤလၢဟ်ဘၣ် ဒီးအဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်ပုၤလၢတၢ်လီၢ်အဂၤဟဲအိဉ်တမ့ၢ်ဖဲဟီၣ်ကဝီၤ လၢအအိဉ်ဝဲတဖၣ် အယိ အဝဲသ့ၣ်တၢ်ရၣ်လိာ်ဘၣ်ထွဲဘူးတၢ်နီၢ်နီၢ်အိဉ်လဲၣ်န့ၣ် ပုၤတသ့ၣ်ညါနီတဂၤဘၣ် ပုၤဆိကမိဉ်လၢအဝဲသ့ၣ်ခံဂၤ အံၤမ့ၢ်ဒုဉ်နီၢ်ဒီးမိၢ်ဝဲနီၢ်နီၢ်န့ၣ်လီၤ. အူအီၤမ့ၢ်အံၤသ့ၣ်ညါဝဲလၢ ပုၤမ့ၢ်သ့ၣ်ညါအတၢ်ဂုၢ်တၢ်ကျိၤနီၢ်နီၢ်တဖၣ်န့ၣ် ပုၤကဖိဉ် အီၤအယိ မၤပျဲၤမၤဖုးဝဲအဖိမုဉ်လၢအမ့ၢ်တဘၣ်ပုၤတဂၤလၢအဝဲသ့ၣ်ဒီးဖိပၢ်န့ၣ် အဝဲကမၤသံကွံာ်အဖိမုဉ်အံၤန့ၣ် လီၤ. နီၢ်ခ---အပၢ်ဟ်လီၤဖျိဉ်အီၤလၢဟံၣ် ဒ်သိးအဝဲသ့တအိဉ်ဒီးတၢ်ရၣ်လိာ်ဘၣ်ထွဲဒီးပုၤဂၤတဂ့ၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ် တဘျီ နီၢ်ခ---ဟးထီၣ်လၢဟံၣ်ချၢဒီးဒုးသ့ၣ်ညါဘၣ်ဝဲတၢ်မၤပယုၤတဖၣ်အံၤဆူ ပုၤလၢအဟံၣ်ခိဉ်ဟံၣ်ယၢၤတဖၣ် လၢအမၤစၢၤက့ၤအီၤဒ်သိးကယုာ်ပူၤဖျဲးထီၣ်ဘၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆဉ် အပၢ်သ့ၣ်ချးလၢအဟးထီၣ်တၢ်ချၢအယိ မၤ ဆါပယုၤတီၢ်အီၤနးနးကလဲာ်ဒီးမၤပျဲၤအီၤလၢ အမ့ၢ်မၤကဒီးအသီတဘျီန့ၣ် အပၢ်ကမၤသံကွံာ်အီၤန့ၣ်လီၤ. လၢန့ၣ်အ မဲာ်ညါ အဝဲရူၣ်လီၤဟ်တၢ်ပူၤလၢကရူၣ်လီၤအနီၢ်ခ---အသံစံၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဝဲလါမ့ၢ် ၂၀၁၉နံၣ်န့ၣ် အဝဲဟးထီၣ်လၢဟံၣ်ဒီးဒုးသ့ၣ်ညါဘၣ်ကဒီး ပုၤလၢအအဟံၣ်ခိဉ်ဟံၣ်ယၢၤဘၣ်ပး အတၢ် အိဉ်သးတဘျီကဒီးန့ၣ်လီၤ. ပုၤလၢအဟံၣ်ခိဉ်ဟံၣ်ယၢၤတဂၤအံၤ ထီၣ်ဘၣ်KHRG ဣသဝီတၢ်သ့တဘၣ် တၢ်တၢ်ပီဉ် တဲသကိးအယိ အဝဲဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲတမၤပယုၤတခါအံၤဆူ ကညီပိာ်မုဉ်ကရၢ (KWO) အအိဉ်ဝဲ လါအီၤကူး ဂုၤသီ, ၂၀၁၉ နံၣ်န့ၣ်လီၤ. တချးလၢတၢ်စိာ်ခိဆုၤက့ၤဂုၤဝီအံၤဆူ KNU အိဉ်ဝဲလါအီၤကထိဘၣ် ၂၀၁၉နံၣ်ဒီးဘၣ်န့ၣ် နီၢ်ခ--- ယုာ်ပူၤဖျဲးထီၣ်ကွံာ်အသးလၢအပၢ်ဟံၣ်ပူၤဒီးလဲၤအိဉ်ကဒုက့ၤဝဲ ဆူဘၣ်ကီဘၣ်ခဲဒဲကဝီၤလၢကွီၢ်တဲာ်ကီၢ် ဝဲလါစးပ ထုဘၣ်၂၀၁၉နံၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်မ့ၢ်ဒုးယာ်အူအီၤမ့ၢ်လၢယိာ်ပူၤလံဘၣ်ဆဉ် တၢ်မၤတၢ်စံၣ်ညီဆၢတၢ်တအိဉ်နီတမံၤ ဒီးဘၣ်အယိ တၢ်မ့ၢ်ပျဲၤလီၤဘၣ်ဖုးအီၤန့ၣ် နီၢ်ခ--- ဘၣ်ယိဉ်တၢ်လၢအတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢတၢ်ပူၤဖျဲးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

၂. တၢ်ဒုးဖျိဆူၣ်ဖိဉ်သ့ၣ်အယိကဲထီၣ်တၢ်ဖိဉ်ဆူၣ်မဲာ်ယုာ်¹⁶

¹⁵ တၢ်ဂုၢ်တၢ်ကျိၤတခါအံၤ တၢ်ဟံးန့ၢ်အီၤလၢ KHRG (January 2020), “Dooplaya Incident Report: Multiple instances of child rape and domestic abuse in Noh T’Kaw Township, 2010 to 2019”.
¹⁶ တၢ်ဂုၢ်တၢ်ကျိၤတခါအံၤ တၢ်ဟံးန့ၢ်အီၤလၢ KHRG (January 2020), “Dooplaya Incident Report: Multiple instances of child rape and domestic abuse in Noh T’Kaw Township, 2010 to 2019”.

တၢ်ဒုးဖျိဆူဖိသၢ်အံၤ မ့ၢ်တၢ်မၤကမၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ဒီဖျါၣ်ပုၤဂ့ၢ်ဝိခွဲးယာ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီဘၣ်ဆၣ်သန့က့ၤ တၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ် တခါလၢအကဲထီၣ်ညီၣ်န့ၢ်သးလၢ ပုၤတတၢ်ဖဲကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးတနီၤအပူၤဒီးမ့ၢ်စ့ၢ်ကိးတၢ်မၤတခါလၢ ပုၤ အၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ်အီၤသ့န့ၣ်လီၤ. ပုၤဖိသၢ်လၢတၢ်ဖျိဆူၣ်အီၤတဖၣ်န့ၣ် ဖျါလၢအဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်ပုၤတဖၣ် လၢအကွၢ်ဆၢၣ် ဖဲဘၣ်အဝဲတၢ်မၤကမၢ်သ့ၣ်ထံးမ့ၢ်ခွါတၢ်ဖိၣ်ဆူၣ်မံၤယုာ်ဒီးဟံၣ်ယီၤတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးထီၣ်အီၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲ လံာ်ဟ်ဖျါတဘျီအံၤအဆၢကတီၢ် KHRG ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ဒုးဖျိဆူၣ်ဒီးတၢ်ဖိၣ်ဆူၣ်မံၤယုာ်ဖိသၢ်ဂ့ၢ်ဝိခွဲးယာ်တခါန့ၣ်လီၤ.

ဖဲလါမ့ၢ် ၂၀၁၉န့ၣ်န့ၣ် နီၣ်ဂ--- အသးအိၣ်ဒၣ်ထဲ ဘၣ်န့ၣ်တဂၤအံၤ အမိၢ်လၢအကွၢ်လုာ်ဖိအီၤတဂၤန့ၣ် ဟ့ၣ်လီၤ တၢ်ကလုာ်လၢအကဘၣ်ဖျိအသးဒီး စီၤယ---လၢအသးန့ၣ်အိၣ်လံာ် ၄၈န့ၣ်တဂၤအံၤ ဖဲဘုသိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, မ့ၢ်တြီၢ်ကီၢ် ရ့ၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲဂ့ၢ်လိာ်လၢကဖျိအသးစီၤယ---အံၤအယိ အမိၢ်ကွၢ်လုာ်ဖိအီၤအံၤ မၤဆါပယုာ်တီၢ်အီၤ တဘျီ ဘျီညါန့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤပယုာ်အီၤတဖၣ်အံၤအါဝဲအယိ အတူၢ်ဝဲတန့ၢ်လၢဘၣ်ဒီး ဘၣ်အၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ်လၢကဖျိအ သးဒီးစီၤယ---န့ၣ်လီၤ. စီၤယ---အံၤ ဖိၣ်ဆူၣ်မံၤယုာ်ထီၣ်အီၤတလီၢ်လိာ်ဒီးရ့ၣ်လိာ်အီၤ ဒဲယဲသဲအကွၢ်တဂၤအသး အယိ အဝဲဘၣ်ယုာ်ကျဲးစးယုာ်ပူၤဖျဲးအသး အဘျီတဖၣ်အဘျီန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်တဘျီလၢလံာ်ဖဲအယုာ်ပူၤဖျဲးသးဝံၤ အလီၢ်ခံ တၢ်က့ၤကိးဆူၣ်က့ၤအီၤဒီးဖျိယုာ်န့ၣ်ဆူၣ်ကဒီးအီၤဒီး ပုၤမၤပယုာ်တၢ်တဂၤအံၤကိးဘျီဒီးန့ၣ်လီၤ. လၢအပုၤ တတၢ်အပူၤအံၤန့ၣ် တၢ်တဟ်ပနီၣ်တၢ်ဖျိန့ၣ်ဆူၣ်ဖိသၢ်ဒဲအမ့ၢ် တၢ်မၤကမၢ်ကွၢ်မ့ၢ်ဘၣ်အယိ ပုၤထံၣ်ထွဲတၢ်မၤပယုာ် တဖၣ်အံၤဘၣ်ဆၣ် ပုၤလၢကဒီးသဒါအီၤတအိၣ်နီတဂၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လီၢ်ကဝီၤပုၤန့ၢ်ဖိန့ၢ်ကမိၤတဖၣ်ဒၣ်လဲာ် လဲၤဒဲး လၢအတၢ်ဒုးဖျိဆူၣ်အမူးတဘျီဝံၤတဘျီအပူၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲလၢပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်နီၣ်ဂ---အံၤ ယုာ်ထီၣ်လၢကလီၤဖးဒီး အဝဲလၢအဖိးသးစးအခါ လီၢ်ကဝီၤပုၤန့ၢ်ဖိန့ၢ်ကမိၤတဖၣ် တဟံးထီၣ်န့ၢ်အီၤဂ့ၢ်ဝိဘၣ်ဒီး မၤအက့ၤဆိကမိၣ်လီၤ တၢ်က့ၤလၢတၢ်ဆၢကတီၢ်သၢလါအတီၢ်ပူၤ တုၤအဘၣ်တၢ်ဖျိဆူၣ်ကဒီးအီၤအလီၢ်ခံကတၢ်တဘျီန့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤပယုာ်ထီၣ်အီၤနီၣ်ဂ---အံၤ ကဲထီၣ်သးတလီၢ်လိာ်အယိ တၢ်အံၤစးထီၣ်မၤဘၣ်ဒီးက့ၤဝဲအခိၣ်န့ၣ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ် ချ့န့ၣ်လီၤ. လီၢ်ကဝီၤဖိတဖၣ်န့ၣ်ဝဲလၢ တၢ်ဂ့ၢ်ကဲထီၣ်သးဒီးအီၤဒဲအံၤန့ၣ် မ့ၢ်လၢပုၤအူၤအီၤလိာ်အီၤအယိန့ၣ်လီၤ. နီၣ်ဂ ---အပၢ်ကွၢ်လုာ်ဖိအီၤအံၤ ဟ်သ့ၣ်ဟ်သးအတၢ်ဆိတလဲတဖၣ်အံၤ ဒီးဆိကမိၣ်စ့ၢ်ကိးဝဲလၢ ပုၤအူၤပုၤလိာ်အဖိမ့ၢ် အယိ အဝဲကိးကညီဒီကလုာ်ပၤကီၢ်သုး (KNPF)အသုးဖိတဖၣ်လၢကဟဲလီၤပိထံသ့ၣ်ညါတၢ်အူၤတၢ်လိာ်ဂ့ၢ်ဝိတခါ အံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

KNPF တၢ်ပိထံသ့ၣ်ညါဂ့ၢ်ဝိတဘျီအံၤအပူၤ တၢ်ဖျိဆူၣ်ဒီးတၢ်ဖိၣ်ဆူၣ်မံၤယုာ်ဂ့ၢ်ဝိခံခါအံၤဟဲဖျါထီၣ်အယိ အဝဲသ့ၣ် ဖိၣ်ကွံာ်ဝဲစီၤယ---အံၤဖဲ လါအိးကထီဘၣ် ၂၀၁၉န့ၣ်ဝံၤ ဖိၣ်ကွံာ်စ့ၢ်ကိးနီၣ်ည---ဖဲလါဒိၣ်ဖဲဘၣ် ၂၀၁၉န့ၣ်န့ၣ် လီၤ. ဘုသိၣ်ကီၢ်ဆၣ်ခ့ၣ်အဲၣ်ယုာ်ကွၢ်ဘျီစံၣ်ညီၣ် အိၣ်လိးနီၣ်ည---အံၤဝံၤ ပျါလီၤကွံာ်အီၤန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ် စီၤယ--- တခိဘၣ်အိၣ်ဒဲးဒၣ်လၢတၢ်ဒုးယာ်အလီၢ်ဒီးအိၣ်ခိးတၢ်မူးတၢ်ရံၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်အနီၢ်ကစၢ်တဟ်ဖျါထီၣ်အတၢ်ဂ့ၢ်ဆူ ပၤကီၢ်အိၣ်နီတဘျီဘၣ်မ့ၢ်လၢ အပျံၤဘၣ်အမိၢ်လၢအကွၢ်လုာ်ဖိ အီၤဒီးအဝဲစီၤယ---အယိ, ဒီးတၢ်မၤဆါပယုာ်သးခိၣ်မ့ၢ်လိာ်ဆိၣ်သန့အီၤအယိန့ၣ်လီၤ. အါန့ၢ်အန့ၢ် အဝဲတသ့ၣ် ညါစ့ၢ်ကိးကွၢ်မ့ၢ်ဒီးစံၣ်ညီၣ်ပိတုကျိကျဲၤတဖၣ်ဘၣ်, ဒီးအမဲာ်ဆုးဝဲဒိၣ်မးလၢကတဲဖျါပုၤဂၤ ဘၣ်ယးအတၢ်တူၢ်ဘၣ် တဖၣ်အဂီၢ်လီၤ. တၢ်တူၢ်ဘၣ်ဒဲးဒၣ်နီၣ်သးခိၣ်မ့ၢ်လိာ်ဒီးတဒီးန့ၢ်ဘၣ် နီၣ်သးတၢ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့တၢ်ယါဘျီ မ့ၢ် တၢ်မၤစၢၤနီတဘျီဒဲးဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

၃. ကီုပယီုပဒိၣ်ပၤကီုတဂၤမၤကမၤသ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါဂ်ဝီ¹⁷

KHRG တညီနီုဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၣ်ဃးကီုပယီုပဒိၣ်ပၤကီုတဂၤ မၤကမၤသ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါဂ်ဝီထီၣ်ဒါဖိသၣ်ဘၣ်. တၢ်မၤပယုဲဂ်ဝီလၢအကဲထီၣ်သးဒီးအံၤတဖၣ် ညီနီုတၢ်တဟံးထီၣ်ဂ်ဝီအီၤလၢ စံၣ်ညီပီတုၤအကျိၤအကျဲလၢ အဖိးသဲးအပူၤဘၣ်အမဲၣ်ညါ ပုၤမၤကမၤတၢ်မုၢ်ဘၣ်ဖုးပုၤလၢအအိၣ်ဒီး အလီၤလၢလၢထံၣ်ဂ့ၢ်သဲးကရၢအပူၤ မ့တမ့ၢ် အမ့ၢ်ပုၤလၢအိၣ်ဒီးတၢ်စိတၢ်ကမီၤလၢတၢ်တိၣ်ခိၣ်ရိၢ်မအပူၤန့ၣ် အဝဲသ့ၣ်မၤလီၤမၤကွံာ်တၢ်ဂ့ၢ်ဒီးအံၤတဖၣ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒီးန့ၣ်အသိး တၢ်ဖိၣ်ဆူၣ်မ့တမ့ၢ် တၢ်မၤကမၤသ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါဂ်ဝီအဂၤတဖၣ် မ့ၢ်ကဲထီၣ်အသးလၢလီၤကဝီၤပူၤန့ၣ် န့ၣ်သဝီခိၣ်န့ၣ်တဖၣ် ကဟံးထီၣ်ဂ်ဝီဒၣ်ဝဲဒီးမၤကတၢ်ကွံာ်တၢ်ဂ့ၢ်အံၤလၢ စ့အိၣ်လိးမ့တမ့ၢ်ဖျါယုာ်ဝဲ ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်ဒီးပုၤမၤကမၤတၢ်ဖိန့ၣ်လီၤ. ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်အဟံၣ်ဖိယီုဖိကတူၢ်လိာ်ဝဲ တၢ်ဆၢတဲာ်အံၤမ့ၢ်လၢ အဝဲသ့ၣ်မ့လဲၤဆူ ကွီၢ်ဘျီၣ်လၢအဖိးသဲးန့ၣ် တၢ်ဂ့ၢ်ကိၢ်အမ့ၢ်တၢ်အိၣ်ကဘျးအိၣ်ကဘျၣ်, စံၣ်ညီပီတုၤကျိၤကျဲတဖၣ်တအိၣ်ဖျါဖျါဖျါဖျါဖျါဘၣ်, တၢ်ကတိၤကျိၣ်ဒီးကျိၣ်စ့လၢဘျီၣ်လၢစ့ၤ တၢ်ဂ့ၢ်ကိၢ်တဖၣ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ. လီၤကဝီၤသဝီဖိတဖၣ် ကဘၣ်တိၣ်ထီၣ် ဂ်ဝီအကျိၤအကျဲဒ်လဲၣ်န့ၣ် တ့သ့ၣ်ညါဝဲစ့ၢ်ကိးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢကီုပယီုမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးအပူၤအံၤန့ၣ် စံၣ်ညီပီတုၤကျိၤကျဲအိၣ်သယဲၤလိာ်အသးခံမံၤလၢအမ့ၢ် ကီုပယီုပဒိၣ်ဒီးခွဲးအိၣ်ယုာ်စံၣ်ညီပီတုၤန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ် စံၣ်ညီပီတုၤကျိၤကျဲခံမံၤလၢအံၤန့ၣ် လီၤကဝီၤသဝီဖိတဖၣ်တသ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၤဝဲလီၤတၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ကီုပယီုပဒိၣ်ပၤကီုလၢအမ့ၢ် အၤကၤဖိတဂၤအံၤ ဖိၣ်ဆူၣ်ဝဲနီၤဝဲ---လၢအသးန့ၣ်အိၣ်ထဲ ၁၅န့ၣ်တဂၤအံၤ ဖဲလၢအိကူး ၃၀သီ, ၂၀၂၀န့ၣ်မုၢ်န့ၣ်ဒီးအဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤဟဲကဲထီၣ်အသးဖဲ လၢဒိၣ်ဂ်ဝီပၤကီုဝဲဒၣ်ဒီး, လၢဒိၣ်ကီုဆၣ်, ချၢၣ်လွံာ်ထူၣ်ကီုရဲၣ်န့ၣ်လီၤ. တချုးလၢတၢ်ကဲထီၣ်သးဒီးဘၣ်န့ၣ် ဖိသၣ်မုၢ်ဖိအံၤစံးဘၣ်ပုၤဂၤလၢ အသ့ၣ်ညါလိာ်သးဒီးအဟံၣ်ဖိယီုဖိတဖၣ်လၢ အဝဲကလဲၤထံၣ်လိာ်သးဒီးအကွီၤလၢပၤကီုဝဲဒၣ်ဒီးန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ် ပုၤတဖၣ်အံၤ သးဒုဒီးဒီးဘၣ်ယိၣ်တၢ်လၢအဂီၢ်အယီ အဝဲသ့ၣ်ပၤဖျါထီၣ်အတၢ်ဘၣ်ယိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အယီ ဖဲပၤကီုလၢအလီၤမ့ၢ်တဖၣ်ယုာ်ကွံာ်သမံၤသမိးပၤကီုဝဲဒၣ်ဒီးအခါ အဝဲသ့ၣ်ထံၣ်ဝဲဖိသၣ်ပိာ်မုၢ်ဒီးပၤကီုဝဲဒၣ်ဒီးအမိၢ်ပုၤလၢအဖိခိၣ်တကူးအိၣ်ဘုၣ်ဆုန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ဖဲဆၢကတီၢ်ဖဲန့ၣ် တၢ်မနုၢ်ကဲထီၣ်အသးလဲၣ်တခီ ပုၤတသ့ၣ်ညါလီၤ တံၢ်နီတဂၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

အဆိကတၢ်န့ၣ် ဘၣ်ဃးတၢ်ဖိၣ်ဆူၣ်အဂ့ၢ်အံၤန့ၣ် နီၤဝဲ---တဒုးသ့ၣ်ညါပုၤနီတဂၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်ဟဲဖျါထီၣ်ဖဲလၢအမ့ၢ်ဂၢ်န့ၣ်ဟူပုၤတဲအဂ့ၢ်လၢသဝီပူၤအယီ အမ့ၢ်ဂၢ်လဲၤဒုးသ့ၣ်ညါက့ၤအမိၢ်အပၢ်န့ၣ်လီၤ. ဝံၤအလီၢ်ခံ နီၤဝဲ---စံးဘၣ်က့ၤအမိၢ်လၢပၤကီုဝဲဒၣ်ဒီးအံၤဖိၣ်ဆူၣ်အိၣ်အဂ့ၢ်အယီ အဟံၣ်ဖိယီုဖိလဲၤတိၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်အံၤဆူလၢဒိၣ်ပၤကီုဝဲဒၣ်ဒီးန့ၣ်လီၤ.

လၢတၢ်န့ၣ်အယီ လၢဒိၣ်ပၤကီုတဖၣ် ဖိၣ်ကွံာ်ဝဲပုၤမၤကမၤတၢ်တဂၤအံၤဖဲ လၢစဲးပထုဘၣ် ၁သီ, ၂၀၁၉န့ၣ်န့ၣ်ဒီး တနံၤယီန့ၣ် ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်ဒီးပုၤမၤကမၤတၢ်အဟံၣ်ဖိယီုဖိခံကပၤလၢာ် အိၣ်ဖိၣ်ထံၣ်လိာ်ထဲသကိးတၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ဆၢတဲာ်အပူၤ တၢ်ယုထီၣ်လၢတၢ်ကဒုးဖျါပုၤလၢအတူၢ်ဘၣ်တၢ်ဒီးပုၤလၢအမၤကမၤတၢ် ဒီးအမ့ၢ်တၢ်ဘျီၣ်အကျိၤအကျဲတခါလၢကမၤကတၢ်ကွံာ်ဂ်ဝီအံၤဘၣ်ဆၣ် အဝဲသ့ၣ်ခံကပၤလၢာ်တတူၢ်လိာ်ဝဲဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်အမိၢ်ပၤ အဲၣ်ဒီးဟ့ၣ်ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်အံၤလၢစ့အိၣ်လိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်လၢအမ့ၢ် သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်ဖိၣ်ဆူၣ်ဂ်ဝီအံၤ တၢ်မၤကတၢ်ကွံာ်ဂ်ဝီလၢစ့သ့လီၤန့ၣ် အိၣ်ဒီးဒၣ်တၢ်လၢပုၤတဝၢအတၢ်ထံၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်အမိၢ်အပၢ်ဘၣ်သးဝဲလၢတၢ်ဂ့ၢ်အံၤတၢ်ကဟံးဂ်ဝီအီၤစံၣ်ညီပီတုၤကျိၤကျဲအိၣ်အသိးအယီ ထီၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်အံၤဆူ လၢဒိၣ်ပၤကီုဝဲဒၣ်ဒီးန့ၣ်လီၤ. ပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်အမိၢ်စံးဝဲဒ်အံၤ, “ယဖိမုၢ်အံၤအညါဘီၣ် ဒီးမ့ၢ်ဒီးဒၣ်ပုၤ

¹⁷ တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတခါအံၤ တၢ်ဟံးန့ၣ်အီၤလၢ KHRG (November 2019), “*Nyaunglebin Incident Report: Child rape by a Myanmar police officer in Kyaukkyi Township, August 2019*”.

ကွီဖိအယိ ယတိာ်ဖျါထီာ်တၢ်ဂၢ်အံၤဆူလၢာ်ဒိာ်ပၤကီၢ်ဝဲၤဒၤးလၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပၤပိာ်ခွါလၢအဒိာ်တုၤခိာ်ပုၤ အိာ်ဒီး တၢ်သ့ၣ်ညါလၢအကဘၣ်ပာ်ကဲဒီးလူၤပိာ်မၤထွဲတၢ်သိာ်တၢ်သိတကၤအံၤန့ၣ် ဖိာ်ဆူၣ်အိၤအယိ ယဘၣ်သးလိာ်ဘၢလိာ် ကွီာ်အိၤ.” န့ၣ်လီၤ.

အၤကၤဖိအၢာ်လီၤတူၢ်လိာ်အတၢ်ကမၢ်လၢအဖိာ်ဆူၣ်နီၢ်င---အံၤလံာ်ဘၣ်ဆၣ် တၢ်လိာ်ဘၢလိာ်ကွီာ်ဒၣ်အိၤလၢလီၤ ကဝိပၤပၤကီၢ်ပယိပဒိာ်စံာ်ညိာ်ကွီာ်ဘျိာ်ဒိာ်အပူၤ ဒီးတၢ်မၤတၢ်ဆၢတၢ်အကျိၤအကျဲးစ့ၢ်ကိးစဲၤခဲန့ၣ်လီၤ. တၢ်ကဟံး ထီာ်ဂၢ်ဝိထီၤဒါပၤမၤကမၢ်တၢ်တကၤအံၤဒဲးလဲာ် ဒီးဆၢကတီၢ်ဖဲလဲာ်န့ၣ်တၢ်တဖုးသ့ၣ်ညါပၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်အမိာ်အပာ်နီတ မံၤဘၣ်. ကီၢ်ပယိပဒိာ်တၢ်ဟံးထီာ်ဂၢ်ဝိအကျိၤအကျဲးတအိာ်ဖျါဖျိဖျိဖျါဘၣ်အယိ နီၢ်င--- အဟံာ်ဖိယိ အတၢ်နၣ် န့ၣ်အိၤအဝဲသ့ၣ်စ့ၢ်လီၤဒီးလဲၤတိာ်ဖျါထီာ်က့ၤဝဲဂၢ်ဝိအံၤဆူ ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်အိာ် ဒီးမုၢ်လၢဝဲလၢကဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဘျါလၢ အတိအတြၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လၢပတြၢ်ပာ်သ့ၣ်ပာ်သးအိၤတခါန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲ ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်မ့ၢ်အိာ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်နီၢ်ကစၢ်စံာ်ညိာ် ပိတုကျိၤကျဲးဝဲဘၣ်ဆၣ် တၢ်ယဲာ်လီၤဘျါလီၤတၢ်မၤပယုၤ သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါဂၢ်ဝိအကျိၤအကျဲးတဖၣ် တအအိာ်ဖျါရဲရဲ ပျိုပျိုဒီးအတီၤပတီၤတတုၤထီာ်ထီာ်ဘးဒဲးဟီာ်ခိာ်ဒီးဘၣ်ပာ်နီၢ်ပၤဂၢ်ဝိခွဲးယာ်အသိးဒဲးစ့ၢ်ကိးဘၣ်န့ၣ်လီၤ.¹⁸

အကူာ် (၂) - တၢ်ကွၢ်ကဒါက့ၤတၢ်မၤပယုၤပၤဂၢ်ဝိခွဲးယာ်ဒီးတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢတၢ်အိာ်သးလၢ ကီၢ်ပယိ မုၢ်ထီာ်ကလံၤထံးအပူၤ

က. သးဖိာ်စုကဝဲၤတၢ်မၤပယုၤတဖၣ်

သးဖိာ်စုကဝဲၤလၢကီၢ်ပယိမုၢ်ထီာ်ကလံၤထံးတဖၣ် ပညိာ်မၤပယုၤဒဲးဒၣ်ပၤဂၢ်ဝိခွဲးယာ်ထီၤကမုၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. စး ထီာ်လၢလၢယုၤလံးဒီးလၢဒိာ်စ့ဘၣ် ၂၀၁၉န့ၣ် အဘၢၣ်စၢၤန့ၣ် KHRG မၤနီၣ်မၤယါန့ၣ်တၢ်ဂၢ်ဘၣ်လး ကညီတၢ်မုၢ် တၢ်ခုၣ်ကရၢ (KNU/KNLA-PC) အတၢ်ဖိာ်ဒုးယာ်ဂၢ်ဝိ ဝခါ ဒီးတၢ်ဟံးဆူၣ်ဟီာ်ခိာ်ကပံာ်ဂၢ်ဝိ ဝခါ ဖဲဖၣ်အၣ်ကီၢ်ရ့ၣ် အပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤပယုၤဂၢ်ဝိခဲခါလၢာ်အံၤမုၢ်တၢ်မၤကမၢ် NCA ဘၣ်ဆၣ်အဝဲသ့ၣ်ပူၤဖျဲးထီာ်ကွၢ်လၢတၢ်ကဘၣ် စံာ် ညိာ်အိၤအလီၤကိးဂၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်သ့ၣ်ဟံးထီာ်မုၢ်ဒါတုၤလီၤတီၤလီၤတအိာ်အယိ ကဲထီာ်တၢ်တံာ်တၢ်အဒိာ်အမုၢ်တခါ လၢကမၤပတုာ်မၤလီၤမၢ်ကွၢ် KNU/KNLA-PC ကရၢဖိအတၢ်မၤကယုၤပၤဂၢ်ဝိခွဲးယာ်တဖၣ်မုၢ်လၢအဝဲသ့ၣ် သ့ၣ်ညါဝဲ လၢအမုၢ်မၤကမၢ်ပၤဂၢ်ဝိခွဲးယာ်ဘၣ်ဆၣ် တၢ်တဟံးထီာ်အိၤဂၢ်ဝိဘၣ် မ့တမ့ၢ် တၢ်လိာ်ဘၢလိာ်ကွီာ်အိၤထဲတဆံးတ က့ၢ်အယိန့ၣ်လီၤ. အါန့ၣ်အန့ၣ် ကီၢ်ပယိပဒိာ်သး ခိာ်သးရ့ၣ်-၉၆ မၤကမၢ်တၢ် ခိဖျိအိာ်ဟ့ၣ်သဝီဖိကမုၢ် တၢ်စုလီၤ ခိာ်ခိာ် ဖဲမုၢ်တြၢ်ကီၢ်ရ့ၣ်အပူၤ ဒီးမၤသးတၢ်ခးလိကျိၤလၢအဘူးဒီးလီၤကဝိၤသဝီဖိ အိာ်ဆိးဟီာ်ကဝိၤဖဲ တီအူကီၢ်ရ့ၣ် န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ မ့ၢ်တၢ်ဒုးအိာ်ထီာ်တၢ်မၤဟးဂီၤကမုၢ်တၢ်စုလီၤခိာ်ခိာ် ဒီးတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢတၢ် လီၤဘၣ်ယိာ်လၢလီၤကဝိၤပၤတဝါအပူၤန့ၣ်လီၤ.

၁. တၢ်ဖိာ်ဒုးယာ်¹⁹

ဖဲလၢစဲးပထုဘၣ် ၁သီ, ၂၀၁၉န့ၣ် န့ၣ် KNU/KNLA-PC သးရ့ၣ်-၇၇၃ အသးဖိတဖၣ်ဖိာ်ဒုးယာ် သဝီဖိစီၤရၤ--- လၢ ထ---သဝီ, ထ---ကရူာ်, တၢ်တြၢ်ကီၢ်ဆၣ်, ဖၣ်အၣ်ကီၢ်ရ့ၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ဖိာ်ဒုးယာ်ဝဲ သဝီဖိတကၤ

¹⁸ တၢ်ဂၢ်တၢ်ကျိၤတခါအံၤ တၢ်ဟံးန့ၣ်အိၤလၢ KHRG (December 2018), “*Suffering in Silence? Sexual Violence Against Women in Southeast Myanmar*”.
¹⁹ တၢ်ဂၢ်တၢ်ကျိၤတခါအံၤ တၢ်ဟံးန့ၣ်အိၤလၢ KHRG (January 2020), “*News Bulletin: Killing, physical abuse, arbitrary detention and land confiscation by the KNU/KNLA-PC in Hpa-an and Dooplaya districts, October 2018 to November 2019*”.

အံၤ ငှသီဝံၤအလီၢ်ခံ တၢ်က့ၤကိးအီၤဆူတၢ်ဒုးယာ်လီၢ် ဒီးတၢ်စံၣ်ညီၣ်အီၤလၢကဘၣ်မၤတၢ်ဖဲန့ၣ် ၃လၢ ဘၣ်ဆၣ် တၢ်လိာ်ဘၢလိာ်ကွီၢ်အီၤဒ်တၢ်သီတၢ်သီတၢ်ဘျါအိၣ်အသိးတအိၣ်နီတမံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်န့ၣ်အသိး အဝဲသ့ၣ်ဟ်ဒုၣ်ဟ်ကမၢ်ဒီးဖိၣ်စ့ၢ်ကိးသဝီဖိအဂၤ ၁၀၀၀ လၢအအိၣ်ဖဲသဝီလၢ အဘူးဒီး စီၤရှ--- သဝီတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဖိၣ်ဒုးယာ်စီၤရှ---ယံၣ် ၄၅သီအတီၢ်ပူၤ အဝဲတလုာ်ဘၣ်ထံ ဒီးထံၣ်လိာ်ဘၣ်အသးဒီးအမၤဘၣ်, ထံအီၤ, တၢ်အိၣ်တလၢလိာ်လၢအဂီၢ်စ့ၢ်ကိးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ငှသီဝံၤအလီၢ်ခံ တၢ်အိၣ်သးလၢတၢ်ဒုးယာ်အီၤအလီၢ်ခံအံၤသ့ၣ်တဖၣ်ဂ့ၤထီၣ်က့ၤတဆံးတက့ၢ်န့ၣ်လီၤ. စီၤရှ---အမၤဟ့ၣ်လီၤ KNU/KNLA-PC သုးစ့ ၂၀၀,၀၀၀ ကွဲးဝံၤအလီၢ်ခံ တၢ်ပျါလီၤကွံာ်အဝဲအံၤ ဖဲလၢနီၣ်ဝဲဘၣ် ၂၀သီ, ၂၀၁၉န့ၣ်အနံၤန့ၣ်လီၤ. သဝီဖိအဂၤတဖၣ်စ့ၢ်ကိး ဘၣ်ဟ့ၣ်စ့ၣ်သးဒီးအီၤဒီးတၢ်ဘၣ်တၢ်အိၣ်သးအံၤဒ်သိးဒီးအီၤဘၣ်ဆၣ် ပုၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤတၢ်ဒုးယာ်အီၤ အသီစ့ၢ်ဒီးအီၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကဲထီၣ်သးအံၤ ဟ်ဖျါထီၣ်လီၤတၢ်လီၤဆဲးလၢအမ့ၢ်တၢ်မၤကမၢ် NCA တၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျါခိၣ်သ့ၣ် အဆၢဖိ (၉-ခ, c)လၢအတြီတၢ်ယာ်တၢ်တဖၣ်ဒုးယာ်ဆူတၢ်မၤပယုဲတဖၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ယုဲဆူတၢ်ယုဲစိးသဝီဖိကျိၣ်စ့ၣ်လဲလိာ်လၢကန့ၢ်ဟးထီၣ်ကွံာ်လၢတၢ်ဒုးယာ်အလီၢ်ခံ မ့ၢ်စ့ၢ်ကိးတၢ်မၤပယုဲ NCA တၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျါခိၣ်သ့ၣ်အဆၢဖိ (၇-ယ)လၢအဟ်ဖျါထီၣ်ဘၣ်ယး “တၢ်တဘၣ်ယုဲဆူတၢ်ယုဲစိးကမ့ၢ်အစ့ဘၣ်”ဘၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ.

၂. တၢ်ဟံးဆူတၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်²⁰

ဖဲလၢအီၤကူးၣ်၁၃သီ, ၂၀၁၉န့ၣ်န့ၣ် KHRG ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ဟ်ဖျါဘၣ်ယး KNU/KNLA-PC ဟံးန့ၢ်ဆူကွံာ် လီၢ်ကဝီၤသဝီဖိမ့ၢ်တဂၤ အဟီၣ်ခိၣ် ၁အ့ၤကၢ်ဖဲ ထီၣ်ကိးကိကရူၢ်, တန့ၢ်ဆါကီၢ်ဆၣ်, ဖၣ်အၣ်ကီၢ်ရှၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. KHRG ယုဲသ့ၣ်ညါသုးရှၣ်နီၣ်ဂံၢ်လၢအပၣ်ယုဲပၣ်ဂီၢ်ဖဲတၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူတၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်ဂ့ၢ်ဝီတခါအံၤအပူၤတဖၣ်ဒီးတၢ်ကဲထီၣ်သးမ့ၢ်နံၤမ့ၢ်သီလီၤတၢ်လီၤဆဲးတန့ၢ်ဒီးဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

KNU/KNLA-PC ဟံးဆူကွံာ်သဝီဖိတဂၤအဟီၣ်ခိၣ်လၢအအိၣ်ဘူးဒီးအစံာ်လီၢ်တက့ၤအံၤ ဒီးဟီၣ်ခိၣ်အံၤသ့ၣ်လၢအက့ၢ်တၢ်လဲၤလိာ်ကွဲးပျါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အယိအဝဲသ့ၣ် မၤပၤထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဒီးကျိၣ်ပျါကွံာ်သ့ၣ်ထုၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဟီၣ်ခိၣ်ကစၢ်အံၤအိၣ်ဒီး KNU တၢ်န့ၢ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သး ဒီးအဝဲဒုးန့ၣ် KNU/KNLA-PC ဘၣ်ဆၣ် တဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်အစၢ်နီတမံၤဘၣ်, တဒီးန့ၢ်ဘၣ်စ့ၢ်ကိးစ့ၣ်အိၣ်လိးလၢအဟီၣ်ခိၣ်အဂီၢ်နီတမံၤစ့ၢ်ကိးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲမ့ၢ်ဟ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်အံၤဆူသဝီသးပုၤဒီး ကီၢ်ရှၣ်ပုၤန့ၢ်စိန့ၢ်ကမီၤတဖၣ်ဘၣ်ဆၣ် ပုၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤမၤစၢ်အီၤ တသ့နီတမံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကဲထီၣ်သးအံၤ ဟ်ဖျါထီၣ်လီၤတၢ်လီၤဆဲးလၢအမ့ၢ် တၢ်မၤကမၢ် NCA တၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျါခိၣ်သ့ၣ် အဆၢဖိ (၉-စ)လၢအဟ်ဖျါထီၣ်ဘၣ်ယး ကလုာ်ရှၣ်သုးဖိၣ်စ့ကဝဲၤတၢ်ကရၢကရိတဖၣ် တဘၣ်ဟံးန့ၢ်ဆူကမ့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

၃. တၢ်ယုဲဆူတၢ်ယုဲစိးတၢ်²¹

ဖဲလံာ်တၢ်ဟ်ဖျါတဘျီအံၤအဆၢကတီၢ် ကီၢ်ပယိၤသုးခိၣ်သုးရှၣ်နီၣ်ဂံၢ်-၉၆လၢအအိၣ်ဆီလီၤအသးဖဲ ကုခိၣ်သုးကလၢ, မးလုလၢကရူၢ်, နွဲၣ်လိကီၢ်ဆၣ်တဖၣ်အံၤ မၤကမၢ်ပုၤဂ့ၢ်ဝိခွဲးယာ်တဘျူးဂ့ၢ်ဝိဒ်အမ့ၢ် တၢ်ယုဲဆူတၢ်ယုဲစိးတၢ်ဒီးတၢ်ဟ့ၣ်သဝီဖိတၢ်စ့ၢ်လီၢ်ခိၣ်ခိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ကီၢ်ပယိၤသုးခိၣ် စ့ၤယၣ်သ့ၣ်တီခိၣ်ရိၣ်မဲဝဲ သုးရှၣ်တဖၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ.²²

²⁰ တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၣ်တခါအံၤ တၢ်ဟံးန့ၢ်အီၤလၢ KHRG (Jan 2020), “Hpa-an Incident Report: Land confiscation by the KNU/KNLA-PC in T’Nay Hsah Township, August 2019”.

²¹ တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၣ်တခါအံၤ တၢ်ဟံးန့ၢ်အီၤလၢ KHRG (November 2019), “Hpapun Situation Update: Militarisation, extortion and gold mining activities harming villagers in Dwe Lo Township, June to July 2019”.

၆ KHRG ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ကစီၣ်စးထီၣ်လၢ လၢယုၤတုၤလၢယုၤလံ ၂၀၁၉န့ၣ်အဘၣ်စၢၤဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲအသိး ခိၣ်သုးရ့ၣ် နီၣ်ဂံၢ်-၉၆ သုးဖိတဖၣ် ဟံးန့ၣ်ကွံာ်လီၤကဝိၤသဝိဖိတၢ်ဖိတၢ်လံၤ, တၢ်သုးတၢ်သုးဒီးဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိတဖၣ်ဘၣ်ဆၣ်တ ဟ့ၣ်စ့ၣ်လိးနီၣ်တဘးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ကျိၣ်စ့ၢ်ကိးသဝိဖိလိၣ်လၢ, သ့ၣ်ထုၣ်, ဝၣ်ဒီးမိၢ်ဂံၢ်ထုၣ်, ဒီးအိၣ်ကွံာ်သဝိ ဖိအထိး ၃၄လၢအဟးဝုၤဝိယုၤအိၣ်ဆၣ်ဒီးအလဲၤန့ၣ်လီၤကမၢ်ဆူအသုးကလၢပူၤအဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. သုးတဖု အံၤတဖုသ့ၣ်ညါထိးကစၢ်တၢ်နီၣ်တမံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤပယုၤဂံၢ်ဝိလၢအကဲထီၣ်သးတဖၣ်အံၤ မ့ၢ်တၢ်မၤကမၢ် NCA တၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျါခိၣ်သ့ၣ် အဆၢဖိ (၉-ယ) လၢတြီၤတၢ်ယာ်ကီၢ်ပယုၤပဒိၣ်သုးတဖၣ်လၢတဘၣ်ဟံးဆူၣ်သဝိဖိ ကျိၣ်စ့, တၢ်စုၤလီၤခိၣ်ခိၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်တဖၣ်ဘၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ.

သုးတဖုအံၤဟံးန့ၣ်ဆူၣ် သဝိဖိတၢ်ထုၣ်တၢ်ဘိလိၣ်လၢတဖၣ်အံၤ လၢအတၢ်က့ၤမၤဂ့ၤထီၣ်ဒီးမၤလဲၤထီၣ် က့ၤခိၣ်သုး ကလၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. သဝိဖိလၢတုၤဘၣ်တၢ်တဖၣ်စံးဝဲဒ်အံၤ, “ပယုၤသုးတဖၣ်န့ၣ်ဘၣ်လၢလဲၤလံၤဒၢး ဘၣ်မန့ၣ်အယီ အဝဲသ့ၣ်တပူၤ သဝိဖိ (တၢ်သုးတၢ်သုး, တၢ်ထုၣ်တၢ်ဘိဒီးဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိ) တဖၣ်ဘၣ်လဲၣ်.” သဝိဖိတနီၤဟ်ဖျါထီၣ်တၢ် ကဲထီၣ်သးသ့ၣ်တဖၣ်အံၤဆူ KNU ကရူၢ်ဒီးကီၢ်ဆၣ်ပုၤန့ၣ်စီၣ်န့ၣ်ကမိၤတဖၣ်အအိၣ်ဘၣ်ဆၣ် တၢ်ဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝိအီၤတ အိၣ်နီၣ်တမံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

၄. သုးတၢ်ခးလိကျိတၢ်မၤလိဒီးတၢ်မၤဟးဂီၢ်တၢ်စုၤလီၤခိၣ်တဖၣ်

KHRG ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဟ်ဖျါတဖၣ်လၢ ကီၢ်ပယုၤပဒိၣ်သုးတဖၣ် မၤသုးတၢ်သိၣ်လိယုၣ်ဒီးခးလိကျိတၢ်မၤလိတဖၣ်လၢ ကမုၢ်ဟီၣ်ကဝိၤပူၤတဘျးဘျီအဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. ကီၢ်ပယုၤပဒိၣ်သုး ခိၣ်ချ့သုးရ့ၣ်နီၣ်ဂံၢ်-၃၁၄ လၢအအိၣ်ဆီလီၤအသးဖဲ သံရိၣ်ထၣ်သုးကလၢၤ, ဘုအါဒၢကရူၢ်, ဘုသိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, မ့ၢ်တြီၤကီၢ်ရ့ၣ်အပူၤတဖၣ်တခီ ခးပိၢ်ထီၣ်ကျိဖိ ဖဲလၢစးပထု ဘၣ် ၈သီအန့ၢ် ၃ထံၣ်, ဖဲလၢစးပထုဘၣ် ၉သီ ၅ထံၣ်, ဖဲလၢစးပထုဘၣ် ၁၀သီ ၆၆ထံၣ် ဒီးဖဲလၢစးပထုဘၣ် ၁၇ သီန့ၣ် ၃၁ထံၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ဂ့ၢ်မန့ၣ်အယီကီၢ်ပယုၤပဒိၣ်သုးတဖၣ်အံၤခးကျိလဲၣ်န့ၣ် လီၤကဝိၤကမုၢ်လၢအအိၣ် ဖဲသဝိ ၄ဖျါလၢအအိၣ်ဘျးဒီးတၢ်ကဲထီၣ်သးအံၤအလီၤတဖၣ်တသ့ၣ်ညါဝဲဘၣ်အယီ အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ယိၣ်တၢ်လၢအနီၢ် ကစၢ်တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.²³

တၢ်ကဲထီၣ်သးဒ်အံၤန့ၣ် ဟဲကဲထီၣ်စ့ၢ်ကိးအသးလၢတီအူကီၢ်ရ့ၣ်အပူၤ ၂၁၅န့ၣ်လီၤ. ဖဲလၢအီကူး ၁၃သီ, ၂၀၁၉န့ၣ် န့ၣ် ကီၢ်ပယုၤပဒိၣ်သုးလၢအအိၣ်ဆီလီၤအသးဖဲသအူထၣ်တဖၣ် ခးလီၤဝဲကျိချ့ ၂ဖျါလၢဒ--- သဝိဖိအစံာ်ပျိုပျို ဖဲထီတထုၣ်ကီၢ်ဆၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ကစီၣ်လၢကျိချ့ ၂ဖျါအံၤအကျါလီၤတၢ်ပိၢ်ဖးထီၣ် ၁ဖျါန့ၣ်လီၤ. ဖဲလၢ အီးကထီဘၣ် ၁၁သီ, ၂၀၁၉န့ၣ်န့ၣ် ကီၢ်ပယုၤပဒိၣ်သုးဖဲ ဘယုၣ်နီၤသုးကလၢတဖၣ် မၤဝဲကရူၢ်တၢ်ခးလိမိထးကျိ ဖးဒိၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်တနီၤ ခးမိထးချ့လီၤတၢ်လၢသဝိဖိကျဲဒီးမၤဘၣ်ဒိစ့ၢ်ကိး တၢ်ထုၣ်တၢ်ဘိလၢကျိပူၤတဖၣ်န့ၣ် လီၤ. သဝိဖိတဖၣ်ပျါတၢ်ခိၣ်မးအယီ လဲၤဖံးလဲၤမၤက့ၤတၢ်လၢအကျိးပူၤတဘျးလၢဘၣ်အယီ တၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်လၢ အမၤဘၣ်ဒိက့ၤသဝိဖိအဟံၣ်ဖိယီဖိတဖၣ်အတၢ်ဟဲန့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အါန့ၣ်အန့ၣ် ကီၢ်ပယုၤပဒိၣ်သုးတဖု ခးလီၤစ့ၢ် ကိးကျိလၢအဘျးဒီး ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်တၢ်ထၢတၢ်ခိၣ်သ့တြီၤလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ပညိၣ်လီၤလီၤအယီ မၤပျါမၤဖးဝဲပုၤလၢ အအိၣ်ခိးတြီၤဒီးလီၤကဝိၤကမုၢ်တဖၣ်ဒိၣ်ဒိၣ်မ့ၢ်မ့ၢ်န့ၣ်လီၤ.²⁴

²² တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတခါအံၤ ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၣ်အီၤ ဖဲဘုသိၣ်ကီၢ်ဆၣ် လံာ်တၢ်ကစီၣ်လၢ တၢ်တရၢလီၤအီၤတဘျးအပူၤ လၢဒီးန့ၣ်ဘၣ်အီၤ ဖဲ လၢအီကူး ၂၀၁၉န့ၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.
²³ တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတခါအံၤ ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၣ်အီၤ ဖဲဘုသိၣ်ကီၢ်ဆၣ် လံာ်တၢ်ကစီၣ်လၢ တၢ်တရၢလီၤအီၤတဘျးအပူၤ လၢဒီးန့ၣ်ဘၣ်အီၤ ဖဲ လၢနီၣ်ဝဲဘၣ် ၂၀၁၉န့ၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.
²⁴ တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတခါအံၤ ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၣ်အီၤ ဖဲဒိၣ်ဖးခိၣ်ဒီးထီတထုၣ်ကီၢ်ဆၣ် လံာ်တၢ်ကစီၣ်လၢ တၢ်တရၢလီၤအီၤတဘျးအပူၤ လၢဒီးန့ၣ်ဘၣ်အီၤ ဖဲ လၢနီၣ်ဝဲဘၣ် ၂၀၁၉န့ၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

သဝီဖိတဖှ်ဟံာ်ဖျါထီဉ်ဝဲလၢ ဘယုဉ်နီၤသုးတံာ်မၤလိကွံအံၤ တဖးသုဉ်ညါဆိလီၤကဝီၤသဝီဖိတဖှ်ဘဉ်ယးအဝဲသုဉ် တံာ်ခးလိကျိဘဉ်အယံာ် ကဲထီဉ်တံာ်လီၤဘဉ်ယံာ်လၢအဝဲသုဉ်နီၤခိသးသမူအဂီၢ်န့ဉ်လီၤ. သုးတံာ်မၤလိတံာ်ဟူးတံာ်ဂဲၤ လၢမၤဘဉ်ခိလီၤကဝီၤသဝီဖိကျိးဒီးစံာ်လီၤတဖှ်အံၤ မ့ၢ်တံာ်မၤဘဉ်ခိ NCA တံာ်သိဉ်တံာ်သီတံာ်ဘျုးခိသုဉ် အဆၢဖိ (၅-က) လၢအဟံာ်ဖျါထီဉ်ဘဉ်ယး ကီၢ်ပယီၤပဒိဉ်သုးဒီးသုးဖိဉ်စုကဝဲၤလၢအဆးလီၤစုမ့ၢ်ကျါဆူ NCA လံာ်ယံးယံာ် ပူၤတဖှ် တဘဉ်မၤဟးဂီၢ်တံာ်စုလီၢ်ခိဉ်ခိဉ်တဖှ်ဘဉ်န့ဉ်လီၤ. ကီၢ်ပယီၤပဒိဉ်သုးတဖှ် အမူဒါလၢကဘဉ်မၤပဲၤဝဲ တဖှ် ဟံာ်ဖျါထီဉ်လၢ NCA လံာ်ယံးယံာ်အပူၤ ဝဲအဆၢဖိ (၉-ဖ) ဒ်အံၤ “ကဘဉ်ဟံးန့ၢ်တံာ်ဘဉ်တံာ်ဘၢဒီးတံာ်ဂုဉ် ထီဉ်ပသီထီဉ်လၢလီၤကဝီၤပူၤတဝါလၢတံာ်ပတုၤတံာ်ခးဟီဉ်ကဝီၤပူၤ” အဂီၢ်န့ဉ်လီၤ. ဘဉ်ဆဉ်အဝဲသုဉ်တံာ်ဟူးတံာ်ဂဲၤ တဖှ် ဟံာ်ဖျါထီဉ်အတံာ်သကဲးပဝးတဖှ်လၢ အတဟံာ်ကဲဝဲလီၤပဝီၤသဝီဖိတဖှ်အတံာ်ဘဉ်တံာ်ဘၢဒီး တံာ်ပူၤဖျဲးဘဉ် န့ဉ်လီၤ.

တံာ်ဂီၤတဖှ်အံၤ ဘဉ်တံာ်ခိန့ၢ်အံၤဖဲလၢအိးကထိဘဉ် ၁၂သီ, ၂၀၁၉န့ဉ် ဝဲ မိၤနွဲဉ်ကွံကရူာ်, ဒိဉ်ဖးခိဉ်ကီၢ်ဆဉ်, တီအူကီၢ်ရုဉ် အပူၤန့ဉ်လီၤ. တံာ်ဂီၤအံၤဟံာ်ဖျါထီဉ်ဝဲ ကီၢ်ပယီၤပဒိဉ်သုးဖဲဘယုဉ်နီၤသုးကွံ အသုးထီဉ်တံာ်မၤလိဖိတဖှ် ခးလိကျိချံာ်ပုဉ်သဉ် တဖှ် ဝဲလၢအိးကထိဘဉ် ၁၁သီ, ၂၀၁၉န့ဉ်အံၤအယံာ် မၤဘဉ်ခိကျိးကျိးကရၢာ်တဖှ်န့ဉ်လီၤ. (တံာ်ဂီၤ - KHRG)

ခ. နီၢ်တဂၤပၤခိပနီၢ်အတံာ်မၤအၢမၤသီတဖှ်

လၢကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီဉ်ကလံာ်ထံးအပူၤန့ဉ် နီၢ်တဂၤပၤခိပနီၢ်တဖှ် မၤပယဲးဒီးဒုဉ်ပူၤမၤတံာ်ဖိအခွဲးအယံာ်တဖှ်န့ဉ် လီၤ. လၢခိခိဉ်န့ၢ်သဝီဟီဉ်ကဝီၤအပူၤန့ဉ် ပူၤမၤဒီးလဲတံာ်ဖိမ့ၢ်ဆုဉ်မ့ၢ်ဂီၤလၢတနံၤဂီၢ်တနံၤအဂီၢ်တဖှ် အိဉ်အါမးဘဉ် ဆဉ်အဝဲသုဉ်တသုဉ်ညါန့ၢ်ပာ်ဘဉ်ယး ပူၤမၤတံာ်ဖိအလံာ်ယံးယံာ်အကျိၤအကျဲသန့ ဒီးပူၤမၤတံာ်ဖိခွဲးယံာ်တဖှ်ဘဉ် န့ဉ်လီၤ. အယံာ်ဝဲသုဉ်တဒီးန့ၢ်ပလၢာ်ဘဉ် သဲစးတံာ်ဒီးသဒီးအတံာ်ကဲဘျုးကဲဖိဉ်တဖှ်ဒ်အမ့ၢ် ပူၤတဝါတံာ်ဘဉ်တံာ်ဘၢ ဒီးတံာ်ဒီးန့ၢ်ဘဉ်တံာ်ဘူးတံာ်လဲလၢအကၢကီဉ်တဖှ်န့ဉ်လီၤ. ခိဖျါလၢအဝဲသုဉ်တဒီးန့ၢ်ဘဉ်တံာ်ကူဉ်ဘဉ်ကူဉ်သုးဒီး သဲစး တံာ်သုဉ်ညါန့ၢ်ပာ်ခွဲးယံာ်တဖှ်ဘဉ်အယံာ် မ့ၢ်တံာ်ဂံာ်စာ်တခါလၢအတြိတံာ်ယံာ် အဝဲသုဉ်လၢကဟံာ်မၤနီဉ်မၤယါဒီးထီဉ် ဖျါထီဉ်တံာ်မၤသီတဖှ်, တနီၤအဝဲသုဉ်အိဉ်ဘိဉ်ကလံာ် မ့ၢ်လၢအဘဉ်ယံာ်လၢအတံာ်မၤတအိဉ်လၢဘဉ်ဒီးတနီၤမ့ၢ် လၢ အတနာ်အိဉ်စံာ်ညီဉ်ပိတုအကျိၤအကျဲအယံာ်န့ဉ်လီၤ. အါန့ၢ်အန့ဉ် တံာ်ဖဲးတံာ်မၤခွဲးယံာ်စုၤဒိဉ်မးဒီး တံာ်ဖဲးတံာ်မၤ အဂၤလၢကလုာ်အိဉ်အဟံာ်ဖိယီဖိအဂီၢ်တအိဉ်ဘဉ်အယံာ် တံာ်ဖဲးတံာ်မၤလၢအဝဲသုဉ်မၤဝဲတဖှ်တံာ်ဟ့ဉ်အဘူးအလဲစုၤ ဘဉ်မၤတံာ်လီၤဘုးလီၤတံာ်ဘဉ်ဆဉ်အဝဲသုဉ်ဘဉ် မၤဝဲဒုဉ်န့ဉ်လီၤ.

၁. တၢ်မၤပယုဲပုၤမၤတၢ်ဖိခွဲးယာ်ဒီးမုၢ်ခွါတၢ်နီၤဖးတၢ်အူၣ်တၢ်ဆၢ

ဖဲလါအီကူး ၂၀၁၉နံၣ်န့ၣ် ဒိပနံၣ်ပုၤမၤတၢ်ဖိလီၤလံၤတၢ်ဂၤလၢအအိၣ်ဖဲ ၅၅---သဝီ, လုၤညါဘိၣ်ပူၤဟီၣ်ကဝီၤလီၤဆီ, ဘျဲးဒဲၣ်ကီၢ်ရၣ်အံၤ ဟ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂၢ်ဘၣ်ယး ဒိပနံၣ်မၤပယုဲတၢ်ဒီးသဒၢပုၤမၤတၢ်ဖိခွဲးယာ် တၢ်သိၣ်တၢ်သီအဂၢ်ဆူ KHRG အအိၣ်န့ၣ်လီၤ. အဟံၣ်ဖိယီဖိအကျါတၢ်ဂၤ မၤတၢ်လၢယုၣ်စန့ၣ်ဒိပနံၣ်ထံမိၤတြီၤ (မၤတၢ်ထူၣ်)ကျိးအပူၤဘၣ်ဆၢ လံာ်တၢ်အၢၣ်လီၤအီလီၤလံာ်ယံးယာ် ဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့တၢ်အူၣ်ကီၢ်လီၤတၢ်လီၤဆဲးလၢပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်အဂီၢ်တအိၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲစံးဝဲဒ်အံၤ, “လၢညါ ပုၤမၤတၢ်ဖိတနီၤအလံာ်အူၣ်သးအိၣ် ဘၣ်ဆၢခဲအံၤအဝဲသ့ၣ်တၢ်တအိၣ်လၢဘၣ်.”²⁵

ပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ် ဘၣ်မၤတၢ်တနံၣ်ယုၣ်သီ ဒီးတဘျီတခိၣ် ဘၣ်မၤစ့ၢ်ကီးတၢ်လၢမုၢ်ခိၣ်ထံးနံၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်မၤအဘူးအလဲ ၃လါ မ့တမ့ၢ် ၄လါ ထဲတဘျီခိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲအဝဲသ့ၣ်တဖၣ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်မၤအဘူးအလဲဒီးဘၣ်အဆၢကတီၢ် အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်အိၣ်ဒၣ်တၢ်အိၣ်လၢဒိပနံၣ်ဟ့ၣ်နီၤလီၤအီၤတလါတဘျီ ဒ်အမ့ၢ်ဘုသး ၁၀သလိး (ပြွၢ်) ဒီးသိအစီၤတပီၢ်န့ၣ်လီၤ. အယိအါဒၣ်တၢ်တက့ၢ်ပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်တဟ်ကီၢ်ယာ်ဘၣ်ကျိၣ်စ့ဘၣ်, ဟးထီၣ်ကွံာ်လၢတၢ်မၤဒီးက့ၤအိၣ်က့ၤဆူအနီၢ်ကစၢ်ဒုသဝီန့ၣ်လီၤ. ဒိပနံၣ်ပုၤမၤတၢ်ဖိလီၤလံၤတၢ်ဂၤအံၤဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒ်အံၤ, “ပုၤမၤတၢ်ဖိဘၣ်မၤတၢ်လၢတၢ်မၤအဆၢကတီၢ်ဘၣ်ဆၢ အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်မၤအလဲ ဘၣ်ဘျိးဘၣ်ဒါဘၣ်ဆၢဘၣ်ကတီၢ်ဘၣ်. ပဘၣ်သူကျိၣ်စ့လၢပဟံၣ်ဖိယီဖိကီၢ်အယိ ပဒုၣ်ကမၢ်ထီၣ်. ပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်ဟးထီၣ်ဝဲတၢ်မၤဒါ... ”န့ၣ်လီၤ.

ဒ်လဲၣ်ဂ့ၤဒ်လဲၣ်ဂ့ၤန့ၣ် ပုၤလၢအယုၣ်တၢ်မၤအဂၤမ့တဘၣ်ဘၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ဘၣ်တူၢ်နးအသးမၤဝဲတၢ်မၤတခါအံၤ လၢအတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤက့ၤအဟံၣ်ဖိယီဖိအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. မ့မ့ၢ်ပုၤမၤတၢ်ဖိပိာ်ခွါတဖၣ် တဘျီတခိၣ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်ဝဲ တၢ်မၤအဘူးအလဲတုၤလၢ (၃လါ မ့တမ့ၢ် ၄လါ) ၂၀၀,၀၀၀ ကူး ဘၣ်ဆၢပိာ်မုၢ်တဖၣ် တဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဘူးတၢ်လဲအါန့ၢ်ဒီး ၁၀၀,၀၀၀ ကူးနီတဘျီဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်မၤစ့ၢ်ကီးတၢ်အစ့ၢ်ကတၢ် တနံၣ်ယုၣ်သီအယိ တၢ်အံၤမုၢ်တၢ်နီၤဖးတၢ်အူၣ်အဆၢထီၣ်ပိာ်မုၢ်လၢတၢ်ဖိတဖၣ်ဒီးမ့ၢ်တၢ်မၤပယုဲကီၢ်ပယီၤတၢ်ဟ်ပနီၣ် တၢ်ဟ့ၣ်ပုၤမၤတၢ်ဖိအဘူးအလဲအနီၣ်ထီၣ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီလၢအဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲ, တၢ်ဟ်ပနီၣ်တၢ်ဟ့ၣ်ပုၤမၤတၢ်ဖိအဘူးအလဲကဘၣ်မ့ၢ် တနံၣ် ၄,၈၀၀ ကူးန့ၣ်လီၤ.

၂. တၢ်တဟ့ၣ်ပုၤမၤတၢ်ဖိဘူးလဲ

ဖဲလံာ်တၢ်ဟ်ဖျါတဘျီအံၤအဆၢကတီၢ် သဝီဖိတဖၣ်လၢဖၣ်ပူၣ်ဝ့ၢ်, ဘုသိၣ်ကီၢ်ဆၢ, မုၢ်တြီၢ်ကီၢ်ရၣ်ဟ်ဖျါထီၣ်စ့ၢ်ကီးဝဲတၢ်ကဲထီၣ်သးလၢအမ့ၢ် လၢၣ်ကံၤဒဲၣ်ဖျါမၤဒိပနံၣ် (Lucky Diploma commercial company) တဟ့ၣ်ပုၤမၤတၢ်ဖိအဘူးအလဲဘၣ်အဂၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒိပနံၣ်အကစၢ်မ့ၢ်ဝဲ အူဝဲကီၢ်ဒီးအအိၣ်ဆိးဝဲဖဲ ဖၣ်အၣ်ကီၢ်ဆၢအပူၤန့ၣ်လီၤ. ဒိပနံၣ်အံၤစးထီၣ်ဟဲလၢသဝီဖိတဖၣ်သဝီပူၤဖဲ လါမးရှးဘုသီ, ၂၀၁၈နံၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒိပနံၣ်ပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ် ယုၣ်ထၢထီၣ်ပုၤမၤတၢ်ဖိ ၂၀၀၀ လၢကစိာ်လၢၢ်, မဲး, ဟီၣ်ခိၣ်ဒီးဟီၣ်ကုၢ်လိၣ် (အူးခဲ) တဖၣ်လၢတၢ်တုထီၣ်ကွီၤဒီးကရူာ်တၢ်တီခိၣ်ရိၣ်မဲဝဲဒၢတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်တီၢ်ကျဲၤအဂီၢ်ဘၣ်ဆၢ တၢ်ဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်လံာ်တၢ်အၢၣ်လီၤအီလီၤလၢ ပုၤမၤတၢ်ဖိဒီးတၢ်မၤကစၢ်အဘၢၣ်စၢၤတအိၣ်နီတမံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

²⁵ တၢ်ဂၢ်တၢ်ကျိၤတခါအံၤ ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၢ်အီၤ ဖဲတြီၢ်တုကီၢ်ဆၢ လံာ်တၢ်ကစိာ်လၢ တၢ်တရၢလီၤအီၤတဘျီအပူၤ လၢဒီးန့ၢ်ဘၣ်အီၤ ဖဲလါနီၣ်ဝဲဘၣ်ဒီးလါဒဲၣ်စ့ဘၣ် ၂၀၁၉နံၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

အဆိကတၢ်အဝဲသ့ၣ်ဟ့ၣ်ခိဖျိဝဲသဝီဖိပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်အဘူးအလဲလၢ အူယယ---အအိၣ်မ့ၢ်လၢအအိၣ်ဒီး သိလ့ၣ်ဖးဒိၣ်တီၣ်မဲး, လၢဒီးဟီၣ်ကုၢ်လိၣ်အယိၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢခိပနံၣ်စံးဘၣ်သဝီဖိတဖၣ်လၢ အဝဲသ့ၣ်ကဟ့ၣ်တၢ်မၤအလဲလၢအအိၣ်တၢ်တဖၣ်လၢခံတဘျီ ဘၣ်ဆၣ်တုၤမ့ၢ် ခိပနံၣ်ပုၤတီၢ်ခိၣ်ရိၣ်မဲတၢ်တဂၤအံၤက့ၤဆူအတၢ်အိၣ် တၢ်ဆိးလီၢ်ဝံၤတဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်နီၣ်တမံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲလၢယုၤလံ ၂၀၁၉နံၣ်အပူၤန့ၣ် အူယယ---ဟံၣ်ဖျါထီၣ် တၢ်ဂုၢ်အံၤဆူ KHRG အအိၣ်လၢ, “(လၢၣ်ကံၤဒံၤဖျိမၤခိပနံၣ်) ဘၣ်လိးယၤစ့အိၣ်ဒီး ၃,၈၈၀,၀၀၀ ကွးဒီးအယိၣ် ယဟ့ၣ်ပုၤမၤတၢ်ဖိအလဲတန့ၢ်ခဲလၢဒီးဘၣ်. ဖဲယုၤက့ၤစ့လၢ အူဝဲကိၤ (ခိၣ်ပနံၣ်ကစၢ်) အိၣ်အခါ အဝဲတဲယၤလၢ ကဟ့ၣ်ယၤလၢကဒီးတလၢ, တလၢဝံၤတလၢတုၤခဲအံၤတဟ့ၣ်ယၤဒီးဘၣ်. ယကိးအလီၢ်တဲစိတန့ၢ်လၢဘၣ်.”²⁶ အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. တုၤလၢ ၂၀၁၉ နံၣ်လၢၣ်လံဘၣ်ဆၣ် သဝီဖိတဖၣ်တဒီးန့ၣ်ဘၣ်ဒီး အဝဲသ့ၣ်မၤတၢ်အဘူးအလဲတဖၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဂ. တၢ်မၤလဲၢ်ထီၣ်သ့ၣ်ပုၤပျိုကွီၤဟီၣ်ကဝီၤလၢမိၢ်လုၢ်ပၢ်လၢဟီၣ်ခိၣ်ဟီၣ်ကဝီၤပူၤ

ကိၢ်ပယီၤပဒိၣ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီအပူၤ တဟ်ပနီၣ်မိၢ်လုၢ်ပၢ်လၢတၢ်န့ၢ်ပၢ်ဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ကျဲၤသန့ဘၣ်အယိၣ် ကဲထီၣ်တၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်လၢလီၢ်ကဝီၤ ပုၤထူစံာ်ဖိတဖၣ်အတၢ်လုၢ်အိၣ်နီၣ်ခိသးသမူအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ကစီၣ်လၢ ကိၢ်ပယီၤပဒိၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်တိာ်ကျဲၤလၢကမၤလဲၢ်ထီၣ်အသ့ၣ်ပုၤပျိုကွီၤလၢအအိၣ်စီၤစ့ဒီး ဝဲၣ်ဆူၣ်ခိၣ်သဝီ, ကမိၤသ့ၣ်ဟီၣ်ကဝီၤ,တနီၣ်သရံၣ်ကိၢ်ဆၣ်, ဘျးဒဲၣ်ကိၢ်ရုၣ်ဘၣ်လဲၤလၢခိၣ်ကအိၣ်တနံၤကျဲၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်တိာ်ကျဲၤအံၤကဲထီၣ်တၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်လၢ သဝီဖိလၢသဝီ ၂ဖျါၣ်အဂီၢ်မ့ၢ်လၢ သဝီဖိ ၃ဝဂၤယၣ်ယၣ် အဟီၣ်ခိၣ်လၢအမၤတၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်လၢ အဟံၣ်ဖိယိၣ်ဖိအတၢ်လုၢ်အိၣ်နီၣ်ခိသးသမူအဂီၢ်တဖၣ်အံၤ ကလီၤမၤကွံာ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်တၢ်လၢ သ့ၣ်ပုၤပျိုကွီၤပူၤတန့ၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

လီၢ်ကဝီၤဖိလၢကိၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးတဖၣ် သူဆိးကါဒီးဝဲလုၢ်လုၢ်ထူသန့တၢ်န့ၢ်ပၢ်ဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်သန့အံၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲ ၂၀၁၅နံၣ်အပူၤန့ၣ် သဝီဖိတနီၣ်ဒီးန့ၢ်ဘၣ် ခုၣ်အဲၣ်ယုၤဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးဘၣ်ဆၣ် အဝဲသ့ၣ်တအိၣ်ဒီး ကိၢ်ပယီၤပဒိၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်လဲၤနီၣ်တဂၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လီၢ်ကဝီၤခိၣ်ပိာ်မ့ၢ်အကျါတဂၤစံးဝဲဒ်အံၤ, “ပသဝီသးပုၤတဲပုၤလၢပဟီၣ်ခိၣ်တဖၣ်အံၤ ပယီၤပဒိၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဝဲလၢအမ့ၢ် တၢ်လီၢ်လီၤလၢပျီ, လီၤဟီၣ်ဒီးသဘျူ (အကစၢ်တအိၣ်)ဘၣ်. ပဟီၣ်ခိၣ်အလံာ်လဲၤတအိၣ်ဘၣ်ဆၣ်သန့က့ၤပအိၣ်ဆိးဖဲးအိၣ်မၤအိၣ်ဖဲတၢ်လီၢ်အံၤ လၢပမိၢ်ပၢ်ဖဲဖုစီၤအခါလံၤလံၤလံၤ. ပတၢ်ဖိတၢ်လံၤတၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖဲန့ၣ်လီၤ. ကညီဒီကလုာ်စၢ်ဖိၣ်ကရၢဟ့ၣ်ပုၤဟီၣ်ခိၣ်အလံာ်အုၣ်သးဘၣ်ဆၣ် ပယီၤပဒိၣ်တဟ့ၣ်ပုၤဘၣ်.” န့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤလဲၢ်ထီၣ်သ့ၣ်ပုၤပျိုကွီၤဟီၣ်ကဝီၤတၢ်တိာ်ကျဲၤအံၤ တၢ်မ့တစးထီၣ်မၤအိၣ်ဒီးဘၣ်ဆၣ် တၢ်ဟဲန့ၣ်နီၣ်ဟံၣ်လီၤ သ့ၣ်တၢ် ဖဲတၢ်လီၢ်အဆၢလၢ တၢ်ကဟ်ပနီၣ်သ့ၣ်ပုၤပျိုကွီၤအလီၢ်န့ၣ်လီၤ. ခဲအံၤသဝီဖိတဖၣ် ဖဲးအိၣ်မၤအိၣ်တၢ်လၢအဟီၣ်ခိၣ်လီၢ်ပူၤဘၣ်ဆၣ် ခါဆူညါတၢ်အိၣ်မူတမ့ၢ်တၢ်ဂၢ်တၢ်ကျၢၤလၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်ဘၣ်. လီၢ်ကဝီၤသဝီဖိတဖၣ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒ်အံၤ, “ပမၤအိၣ်တၢ်လၢပတၢ်လီၢ်ဒုသ့ဒီး ပုၤဟ့ၣ်ပုၤအခွဲးလၢပကမၤအိၣ်ပကျိးလၢအအိၣ်ဟံၣ်တဖၣ် ဘၣ်ဆၣ် ပမၤလဲၢ်ထီၣ်ကျိး သ့ၣ်အါထီၣ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤတသ့လၢဘၣ်. ဖဲလၢအိးကထိဘၣ် ၂၀၁၉နံၣ်န့ၣ် ပဝီသးပုၤတဲပုၤလၢပယီၤပဒိၣ်ဟ့ၣ်ပုၤတၢ်ပျဲလၢကမၤအိၣ်တၢ်လၢတၢ်လီၢ်တဖၣ်အံၤအပူၤဘၣ်ဆၣ် တဟ့ၣ်ပုၤလံာ်အုၣ်သးလၢကန့ၢ်ပၢ်ဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်တဖၣ်အံၤဘၣ်.” လီၢ်ကဝီၤသဝီဖိတဖၣ်ဂုၢ်ကျဲးမၤန့ၢ် ကိၢ်ပယီၤပဒိၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လံာ်အုၣ်သးဘၣ်ဆၣ် အဝဲသ့ၣ်

²⁶ တၢ်ဂုၢ်တၢ်ကျိၤတခါအံၤ ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၢ်အီၤ ဖဲဘုသိၣ်ကိၢ်ဆၣ် လံာ်တၢ်ကစီၣ်လၢ တၢ်တရၤလီၤအီၤတဘျီအပူၤ လၢဒီးန့ၢ်ဘၣ်အီၤ ဖဲလၢနီၣ်ဝဲဘၣ်ဒီးလၢဒီးစ့ဘၣ် ၂၀၁၉နံၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

မာဲတန့ာ်ဘၣ် မ့ာ်လၢအဟီၣ်ခိၣ်လၢမိာ်ပာ်ဖဲဖုဟ့ၣ်ညါတ့ၢ်အိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ အိၣ်လၢပဒိၣ်ပာ်ပနီၣ်သ့ၣ်ပှၤပျံၤကွီၤဟီၣ် ကဝီၤအယိၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဃ. တၢ်ဒီးန့ၢ်ဆူၣ်ရူၤတၢ်ကွၢ်ထွဲဒီး တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့

၁. တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့

ကညီဂံဝိဒ္ဓါးယာ်ကရူာ်တၢ်မၤနီၣ်မၤယါဟံၣ်ဖျါဝဲလၢ၊ တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်လၢအဂ့ၤတဖၣ်အိၣ်ဝဲဘၣ်ဆၣ် လီၤကဝီၤတ နီၤလၢ ကီၢ်ပယီၤမ့ာ်ထီၣ်ကလံၤထံးအပူၤ အိၣ်ဒီးဒီးတၢ်ကီၢ်တဲလၢကဒီးန့ၢ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ် တီၢ်ဟံၣ်အိၣ်ဝဲလၢ တၢ်ကမၤလဲၤထီၣ်အိၣ်ထီၣ် တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဆီၣ်လီၤလၢတၢ်မၤလိတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အဂီၢ်ဘၣ်ဆၣ်, အါစုအါဘျီ တၢ်တီၢ်ဟံၣ်တဖၣ်အံၤဘၣ်သဂၢၢ်ဒီးတၢ်တြီၤမၤတံာ်တံာ်ကီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လီၤအါပူၤအါတီၤ တဒီးန့ၢ်တၢ်ထဲ သိးတုၤလၢ တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အပူၤဘၣ်ဒီး ဘၣ်သဂၢၢ်စ့ၢ်ကီးဝဲကျိၣ်စ့တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ကွီၤအါဖျါၣ် သိၣ်လိအါထီၣ်ဝဲကညီကျိၣ်လၢကွီၤပူၤဘၣ်ဆၣ် ကွီၤသရၣ်လၢအသိၣ်လိကညီကျိၣ်တဖၣ် လၢတၢ်လီၤအါပူၤ အါတီၤ တဒီးန့ၢ်ဘၣ်ဝဲတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤလၢကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်အအိၣ်ဘၣ် (၂၀၁၄ ကီၢ်ပယီၤထံးလီၤကီၢ်ပူၤ တၢ်ကူၣ်ဘၣ် ကူၣ်သ့ထဲစးတၢ်ဘျါအံၤ ဟ့ၣ်အခွဲးလၢတၢ်သိၣ်လိ ကလုာ်န့ၣ်ဖိတဖၣ်အကျိၣ်ဒီးအတၢ်ဆဲးတၢ်လၢတဖၣ်ဒၣ်လဲၣ်).²⁷ သဝီဖိလၢ အပလိာ်သဝီ, မဲာ်တလံာ်ကရူာ်, ဝီၢ်ရ့ၣ်ကီၢ်ဆၣ်, နူပျၢ်ယာ်ကီၢ်ရ့ၣ် တဖၣ်အနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲ ဟ့ၣ်ကျိၣ်စ့ တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤ **ကညီကူၣ်သ့ဆဲးလၢဝဲကျိၣ်** (KECD) အကွီၤသရၣ်တဖၣ် လၢအသိၣ်လိကညီကျိၣ်ဖဲသဝီပူၤန့ၣ် လီၤ. သရၣ်လၢအသိၣ်လိကညီကျိၣ်တဖၣ်န့ၣ် မၤတၢ်လၢကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်ကွီၤအပူၤဘၣ်ဆၣ်, အဝဲသ့ၣ်တဒီးန့ၢ်အဘူး အလဲလၢကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်အအိၣ်ဘၣ်. လီၤကဝီၤသဝီဖိတဂၢၢ်စံးဝဲ, တၢ်အံၤမ့ာ်လၢကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ဟ့ၣ်ဘူး ဟ့ၣ်လဲထဲကွီၤသရၣ်လၢ အဖျိထီၣ်လၢကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်ကွီၤတဖၣ်န့ၣ်အယိၣ်လီၤ. ကွီၤဖိတဂၢၢ်စုာ်စုာ်လၢသဝီအပူၤ ဘၣ်ဟ့ၣ် ဝဲ စ့ယိၤ ၂၀ ဘး ကိးလါဒီးလၢကမၤစၢၤဝဲလီၤကဝီၤကွီၤသရၣ်တဖၣ်န့ၣ်အဂီၢ်လီၤ.²⁸

ဒ်န့ၣ်အသိးလၢ ဖိကဒါလီၤသဝီ, ဝီၢ်က့ကရူာ်, ကွဲးထီၣ်ကီၢ်ဆၣ်, နူသထူၣ်ကီၢ်ရ့ၣ်အပူၤန့ၣ် သဝီဖိတဖၣ်ဘၣ်ဟ့ၣ် စ့ၢ်ကီးဝဲလီၤကဝီၤကွီၤသရၣ်လၢအသိၣ်လိကညီကျိၣ်စ့ၢ်ကီးလီၤ. အါန့ၢ်အန့ၣ်, သဝီဖိတဖၣ် ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤစ့ၢ်ကီးကီၢ် ပယီၤပဒိၣ်ကွီၤသရၣ်ခံၤ ခီဖျိဟ့ၣ်ဒုးအိၣ်ကလီဝဲ ဒီးအိၣ်ကဒုလီၤ, တၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်တဖၣ်ဒီး တၢ်လဲၤထီၣ်က့ၤလီၤန့ၣ် လီၤ.²⁹ ဟံၣ်တဖျါၣ်စုာ်စုာ်ဘၣ်ဟ့ၣ်စ့ၢ်ကီးဝဲ ကွီၤသရၣ်ကဟ့ၣ်သိအပူၤ တလါန့ၣ် ၁,၀၀၀ ကွဲး လၢတၢ်လဲၤထီၣ်က့ၤ လီၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. မ့မ့ာ်တၢ်မၤလိအပိးအလိဒီး ကွီၤတၢ်လိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်တခီ ဘၣ်တၢ်ဟ့ၣ်မၤစၢၤအိၣ်လၢ KECD ဘၣ် ဆၣ် တဘျီတခိၣ်တၢ်အပိးအလိတဖၣ် တလၢတလိၣ်လၢဒိတန့ၣ်ညါအဂီၢ်ဘၣ်. ကွီၤတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်လၢအအိၣ်ဟံၣ်တဖျါၣ် န့ၣ်ဆံးတလၢအယိၣ် အဆၢကတီၢ်ခဲအံၤအဝဲသ့ၣ်သ့ဆိဝဲသိခါဖျါဒ်တၢ်သိၣ်လိအဒီးန့ၣ်လီၤ. ဖဲ ၂၀၁၈န့ၣ်န့ၣ်,သဝီသး

²⁷ ဟီၣ်ခိၣ်ဒီးဖျါၣ်ပှၤမၤတၢ်ဖိကရၢ (ILO) (၂၀၁၄ န့ၣ်), *"The Myanmar National Education Law, 2014 (41/2014)"*.
²⁸ တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၣ်တခါအံၤ ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၢ်အိၣ် ဖဲဝီၢ်ရ့ၣ်ကီၢ်ဆၣ် လံာ်တၢ်ကစီၣ်လၢ တၢ်တရၢလီၤအိၣ်တဘျီအပူၤ လၢဒီးန့ၢ်ဘၣ်အိၣ် ဖဲ လါယူၤလံ ၂၀၁၉န့ၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.
²⁹ ညီန့ၢ်လၢသဝီဆံးဖိတဖၣ်အပူၤန့ၣ်, ဟံၣ်အိၣ်ကဒုလီၤလီၤဆီလၢကွီၤသရၣ်လၢအဖဲလၢတၢ်လီၤအဂၢၢ်တဖၣ်အဂီၢ် တအိၣ်ဘၣ်အယိၣ် သဝီဖိတဖၣ်ဒုးအိၣ်ဆိးကွီၤသရၣ်တဖၣ်အံၤလၢအဟံၣ်ဒၣ်ဝဲအပူၤလီၤ. အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ထုးထီၣ်ဝဲတၢ်လၢာ်ဘျီလၢာ်စ့ၢ်လၢာ် မ့ာ်လၢအဝဲ သ့ၣ်ထီၣ်လၢ တၢ်ယုကျိၣ်စ့တၢ်လၢာ်ဘျီလၢာ်စ့ၢ်လၢ ပှၤတမ့ၢ်အအိၣ်န့ၣ်တမ့ၢ်တၢ်ကြၢးတၢ်ဘၣ် ဘၣ်အယိၣ်န့ၣ် လီၤ.

ပျို့ပျို့လင်္ကာတော်ဖျါလံကျိာ်စုတော်ဆိဉ်ထွဲမၤစၢၤလၢ KNU ပဒိဉ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, ကီၢ်ပယီၤပဒိဉ်မ့ၢ်ဂ့ၤ နိသိးတၢ်ကသုဉ်ထီၣ်ကိတဖျါၣ် အဂီၢ်, ဒီးတၢ်အဆဲးအံၤ သဝီဖိတဖျါအိဉ်ခိးကွၢ်လၢဝဲလၢ ပဒိဉ်တဖျါကတူၢ်လိာ်အတၢ်ပျို့ပျို့လင်္ကာတော်ဖျါန့ၣ်လီၤ.³⁰

တၢ်ဂီၤသုဉ်တဖျါအံၤဘဉ်တၢ်ခိးန့ၢ်အံၤဖဲ လၢပျို့ပျို့လင်္ကာ ၂၀၁၉န့ၣ်ဖဲ ဖိကဒါလီၤသဝီ, ဝီၢ်ကတရူာ်, ကွဲးထီၣ်ကီၢ်ဆဉ်, နူသထူဉ် ကီၢ်ရူၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၤလၢအထွဲတဘျီၣ်ပျိာ်ဝဲ သဝီအပူၤ ကိတၢ်သုဉ်ထီၣ်လီၤလံာ်တဖျါၣ်လၢ တၢ်သုအံၤတသ့လၢဘဉ်မ့ၢ်လၢ အဆဲးတလၢအယီၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၤလၢအစုဉ်တကပၤပျိာ်ဝဲ ကိတၢ်ဖိတဖျါမၤလိာ်တၢ်လၢ သီခါဖျါတၢ်သုဉ်ထီၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ- KHRG)

လၢဒွဲၣ်လိာ်ကီၢ်ဆဉ်အပူၤ တၢ်တိာ်ပာ်ဝဲလၢ တၢ်ကသုဉ်ထီၣ်ကိန့ၣ်လီၤ. ဖဲလၢနီၣ်ဝုဘၢၣ် ၂၈သီ ၂၀၁၉န့ၣ်န့ၣ်, ဒွဲၣ်လိ ကီၢ်ဆဉ်တၢ်ကူဉ်ဘဉ်ကူဉ်သ့ဝဲကျိာ်ပျိာ်ဘဉ်မူဘဉ်ဒါ စီၤကီၤစ့ၤ ထံၣ်လိာ်အိဉ်ဖိဉ်သကိးတၢ်ဒီး မိလိာ်ကျိသဝီကိတၢ် ကမံး တံာ်ဒီး ကိတၢ်သုဉ်တဖျါဖဲ ဖျိထီၣ်ရူၢ်တြၢန့ၣ်လီၤ. အဝဲသုဉ်တၢ်ပိဉ်သကိးဝဲလၢ ကတုအါထီၣ် ကိတၢ်သုဉ်ထီၣ်ဖဲ မိ လိာ်ကျိ, ဖါလိဒိဉ်ဒီး နိဉ်ဖိထံသဝီသုဉ်တဖျါန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ပျို့ပျို့လင်္ကာတော်ဆိဉ်ထွဲမၤစၢၤအဖီခိဉ်, အၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ် ဝဲလၢကဟ့ၣ်မၤစၢၤဝဲ သုဉ်ဘဉ် (၁၀) တၢ် ဒီး စု ၃,၀၀၀, ၀၀၀ ကွဲး လၢကိတဖျါၣ်စုဉ်စုဉ်န့ၣ်အဂီၢ်လီၤ. လီၢ်ကဝီၤသ ဝီဖိသုဉ်တဖျါကဘဉ်ထုးထီၣ်က့ၤဝဲ တၢ်ပိးတၢ်လိအဂၤဒီးတုထီၣ်ကိတၢ်အနီၢ်ကစၢ်ဒုဉ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. ဖါလိဒိဉ်ဒီး နိဉ်ဖိထံ သဝီတဖျါကတုထီၣ်ဝဲကိတၢ်ဖဲ လၢစးပထုဘၢၣ် ၂၀၂၀ နံၣ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိသုဉ်တဖျါကတုထီၣ်ကိတၢ်အနီၢ်ကစၢ်ဒုဉ် န့ၣ်လီၤ.

ဒဲးလဲၣ်ဂ့ၤ, သဝီဖိလၢမိလိာ်ကျိတဖျါ တတူၢ်လိာ်ဝဲတၢ်ဆိဉ်ထွဲမၤစၢၤအံၤဘဉ် မ့ၢ်လၢအဝဲသုဉ်မ့ၢ်လၢဝဲလၢ ပယီၤပဒိဉ် ကဟံးန့ၢ်အံၤမူဒါခဲလၢတၢ်တုထီၣ်ဘိထီၣ်ကိတၢ်အဝဲသုဉ်သဝီပူၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်မ့ၢ်လၢ KECD ဒီးလီၢ်ကဝီၤ ခိဉ်န့ၢ်တဖျါခိ တသးလီၤပလိာ်ဒီး မိလိာ်ကျိသဝီဖိတဖျါအတၢ်ဆၢတၢ်အံၤဘဉ် မ့ၢ်လၢအဝဲသုဉ်အဲၣ်ဒီးဝဲလၢ သဝီဖိ တဖျါကကျဲးစးဆၢထၢၣ်လၢ အနီၢ်ကစၢ်ဒုဉ် ဒီးကဟ့ၣ်မၤစၢၤအဝဲသုဉ်အပာ်ပနီၣ်အိဉ်ဝဲအသိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂှ်အံၤ တၢ်ကဆုၤထီၣ်အံၤဆုၤတၢ်တၢ်ပိဉ်သကိးန့ၣ်လီၤ. အဆၢကတီၢ်ခဲအံၤ မ့ၢ်မိလိာ်ကျိသဝီဖိတဖျါကတူၢ်လိာ် KECD အတၢ်ဟ့ၣ်ကူဉ်အံၤလၢကတုထီၣ်အကိတၢ်ဒုဉ်ဝဲခါတတူၢ်လိာ်ဝဲခါန့ၣ် တၢ်တသ့ညါလီၤတၢ်ဒီးဘဉ်.

သဝီအါဖျါအိဉ်လံဝဲဒီး တီၤဖျါကိတၢ်ဆဉ် တၢ်တၢ်တဖျါအိဉ်ဒီးဝဲလၢ တၢ်ကမၤလိတီၤထီၣ်တၢ်ကူဉ်ဘဉ်ကူဉ်သ့ အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢသဝီပူၤ တီၤထီၣ်မ့ၢ်တအိဉ်နီတဖျါဘဉ်ဒီး ပျိကိတဖျါ ဘဉ်လဲၤဝဲဆုတၢ်ဒုဉ်စၢၤအယံၤဒဲးသိး

³⁰ တၢ်ဂှ်တၢ်ကျိၤတခါအံၤ ဘဉ်တၢ်ဟံးန့ၢ်အံၤ ဖဲကွဲးထီၣ်ကီၢ်ဆဉ် လံာ်တကစီၣ်လၢ တၢ်တရၢလီၤအံၤတဘျီၣ်အပူၤ လၢဒီးန့ၢ်ဘဉ်အံၤ ဖဲ လၢပျို့ပျို့လင်္ကာ ၂၀၁၉န့ၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

ကမာလိဘဉ်တၢ်ဖဲ ကီၢ်ဆဉ်မ့တမ့ၢ် ကီၢ်ရှဉ်အကိုလၢအဘူးကတၢ်ဒီးအသဝီန့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤအသးအံၤ မ့ၢ်ဝဲဖဲ ယိခံဒီး မိၤန့ၣ်ပုၤကရူာ်, ထီတထုၣ်ကီၢ်ဆဉ်, တီအူကီၢ်ရှဉ် ဖဲ ကိုဖိထဲ ၅၀% မျးကယၤန့ၣ် လဲၤထီၣ်ဘဉ်ကိုမ့ၢ်လၢ တၢ်ဒုၣ်စၢၤ ယံာ်ဝဲခံသီကျဲလၢသိလ့ၣ်ယီၤဒ်သိးကလဲၤဆူကီၢ်ဆဉ်ဒီး ကီၢ်ရှဉ်ကိုသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.³¹

ဒ်န့ၣ်အသိး, ကီၢ်သ့ၣ်ဟီၣ်ကဝီၤအပူၤ ဖိသဉ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢအဖျိထီၣ်တီၤခၢၣ်သးကိုန့ၣ် အါတက့ၢ်လဲၤထီၣ်ဝဲ တီၤထီ ကိုဖဲ ချဉ်လၢာ်ဝှ် မ့တမ့ၢ် တီအူဝှ် လၢတၢ်ဒုၣ်စၢၤအိၣ်ဝဲ နံၤတတ်တုၤ ဒီတနံၤယဉ်ယဉ်လၢသိလ့ၣ်ယီၤန့ၣ်လီၤ. လၢ တၢ်ဒုၣ်စၢၤယံၤအယိ, ကိုဖိလၢအလဲၤမၤလိတီၤထီကိုတဖၣ် ဘဉ်လဲၤအိၣ်လဲၤဆိးဝဲလၢ နူသဝီအဂၤ, ဒီးတနီၤနီၤတခီ ဘဉ်ဟ့ၣ်ဝဲ ဟံၣ်ဒွဲအဘူးအလဲၤဒ်သိးကအိၣ်ဆိးဘဉ်ဝဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.³²

၂. တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့

ဟီၣ်ကဝီၤတနီၤတအိၣ်ဒီး ဆူၣ်ချ့တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ပိးလီၤလၢပုၤပုၤဘဉ်, တနီၤတခီအိၣ်ဒီးလီၤကဝီၤ ဆူၣ်ချ့တၢ်သ့ၣ် ထီၣ်ကစီဒီဘဉ်ဆဉ် မ့မ့ၢ်လၢဆူၣ်ချ့တၢ်လိၣ်ပိးလီၤဒီး တၢ်ကွၢ်ထွဲမၤစၢၤတခီ တဘျီဘျီတအိၣ်လၢအိၣ်ပုၤဝဲဘဉ်. ဆူၣ် ချ့တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ပိးလီၤအလီၤဒီး တၢ်ကွၢ်ထွဲမၤစၢၤတဖၣ်အိၣ်အါထီၣ်ဝဲလၢတၢ်လီၤအါပူၤဘဉ်ဆဉ်, တၢ်လၢာ်ဘူၣ်လၢာ် စ့ၤလၢ ဆူၣ်ချ့တၢ်အံးတၢ်ကွၢ်ဒီးတၢ်ကူၤစါယါဘျီတဖၣ်အဂီၢ်တခီ ကဲထီၣ်တၢ်တြီမၤတံာ်တံာ်တမံၤလၢ နူသဝီဖိအါဒ် အါဂၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

သဝီဖိအါဂၤလၢ ဝီၢ်ရှဉ်ကီၢ်ဆဉ်, နူပျဉ်ယာ်ကီၢ်ရှဉ်အပူၤ တဒီးန့ၣ်ဘဉ်ဆူၣ်ချ့တၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲဘဉ်ဘျီဘဉ်ဒါဘဉ် မ့ၢ်လၢလီၤကဝီၤအပူၤ ဆူၣ်ချ့တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ပိးလီၤတအိၣ်လၢပုၤဘဉ်အယိန့ၣ်လီၤ. ဖဲ ၂၀၁၉နံၣ်တတ်န့ၣ်, အပလိာ်သဝီ လၢအအိၣ်လၢ မဲာ်တလံာ်ကရူာ်န့ၣ် တအိၣ်ဒီး တၢ်ဟ့ၣ်ကသံၣ်ဒးလၢအသဝီအပူၤဘဉ်. အဝဲသ့ၣ်ဘဉ်လဲၤဆူ KNU တၢ်ဟ့ၣ်ကသံၣ်ဒးလၢ အအိၣ်ဖဲသ့ၣ်ကတဲးဒီး ဗွဲၤသၤယၤသဝီတဖၣ်ဒီး တၢ်ဒုၣ်စၢၤယံာ်ဝဲ တန့ၣ်ရံၣ်လၢ သိလ့ၣ်ယီၤ (ဆိုင်ကယ်) န့ၣ်လီၤ.³³ မ့မ့ၢ်တၢ်ဆူးတၢ်ဆါလၢအအိၣ်တဖၣ်တခီ ဘဉ်လဲၤဒီးတၢ်ကူၤစါယါဘျီဆူ ယိၣ်သၤပျဉ်ဝှ် လၢ တၢ်ဒုၣ်စၢၤယံာ်ဝဲတဘျီန့ၣ်ရံၣ်လၢသိလ့ၣ်ယီၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ဆါမ့ၢ်လၢဝဲလၢ တၢ်ကတုၤထီၣ်န့ၣ်အီၤ တၢ်ဟ့ၣ်ကသံၣ် ဒးလၢအသဝီပူၤတဖျဉ် မ့ၢ်လၢဟီၣ်ကဝီၤအပူၤ ကမျၢၢ်အိၣ်ဆိးဝဲအါမးဒီး အဝဲသ့ၣ်ကလဲၤကူၤစါအသးလၢသဝီအဂၤ အဂီၢ်ကီၢ်စ့ၢ်ကိးဝဲ လီၤဆီဒ်တၢ်ဖဲတၢ်စူၤခါအဆၢကတီၢ်န့ၣ် ကျဲတဖၣ်ဟးဂီၤအယိန့ၣ်လီၤ.

သဝီဖိလၢ ဘုသိၣ်ကီၢ်ဆဉ်, မ့ၢ်တြီၢ်ကီၢ်ရှဉ်တဖၣ် အိၣ်ဒီးတၢ်ဟ့ၣ်ကသံၣ်ဒးလၢ ဖဲသဝီအဘူးကစီဒီ ဘဉ်ဆဉ် သဝီဖိ တဖၣ်တၢ်ကီတၢ်ခဲအိၣ်လၢ ကဟ့ၣ်တၢ်လၢာ်ဘူၣ်လၢာ်စ့ၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်လဲၤဒုးန့ၣ်အသးလၢတၢ်ဟ့ၣ်ကသံၣ် ဒးတဘျီဒီး ဒီးန့ၣ်ဘဉ်ကသံၣ်ဖဲ သၢသီအဂီၢ်န့ၣ် ဘဉ်ဟ့ၣ်ဝဲစ့ ၂,၀၀၀ တုၤ ၃,၀၀၀ ကွးန့ၣ်လီၤ. တၢ်လၢာ်ဘူၣ်လၢာ် စ့ၤအံၤ မ့ၢ်တၢ်ကီတၢ်ခဲလၢသဝီဖိလၢအတၢ်ဖဲတၢ်မၤဂၢၢ်ကျၢၤတအိၣ်ဘဉ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢဟီၣ်ကဝီၤအပူၤ တၢ်မၤဒီးလဲတနံၤဂီၢ်န့ၣ် ဒီးန့ၣ်ဘဉ်ဝဲအဘူးအလဲ ၄,၀၀၀ တုၤ ၅,၀၀၀ ကွးန့ၣ်လီၤ. လၢဖၣ်ပုၣ်ပဒိၣ်တၢ်ဆါဟံၣ်အပူၤ မ့ဘဉ်ကူၤစါယါဘျီသးဒီးမံာ်ဝဲ တနၢၤမ့ၢ်န့ၣ် ဘဉ်ဟ့ၣ်ဝဲအဘူးအလဲ ၃၀,၀၀၀ ကွးန့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတနီၤတဖျါဝဲလၢ, တဘျီဘျီ တၢ်ဆါဟံၣ်လၢဟီၣ်ကဝီၤအပူၤ တအိၣ်ဒီးကသံၣ်လၢပုၤလၢတၢ်ကူၤစါယါဘျီအဂီၢ်ဘဉ် အယိဒီးအဝဲသ့ၣ် ဘဉ်ဟ့ၣ်တၢ်ဆါဟံၣ်အဘူးအလဲဒ်လဲာ်တဒီးန့ၣ်ဘဉ်ကသံၣ်ကသီဘဉ်. အဝဲသ့ၣ်ဘဉ်လဲၤပူၤကသံၣ်လၢတၢ်ဆါဟံၣ်

³¹ တၢ်ဂှ်တၢ်ကျိၤတခါအံၤ ဘဉ်တၢ်ဟံးန့ၣ်အီၤ ဖဲထီတထုၣ်ကီၢ်ဆဉ် လံာ်တၢ်ကစီၣ်လၢ တၢ်တရၤလီၤအီၤတဘျီအပူၤ လၢဒီးန့ၣ်ဘဉ် အီၤဖဲ လၢနီၣ်ဝှ်ဘဉ် ၂၀၁၉နံၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.
³² တၢ်ဂှ်တၢ်ကျိၤတခါအံၤ ဘဉ်တၢ်ဟံးန့ၣ်အီၤ ဖဲထီတထုၣ်ကီၢ်ဆဉ် လံာ်တၢ်ကစီၣ်လၢ တၢ်တရၤလီၤအီၤတဘျီအပူၤ လၢဒီးန့ၣ်ဘဉ် အီၤဖဲ လၢနီၣ်ဝှ်ဘဉ် ၂၀၁၉နံၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.
³³ တၢ်ဂှ်တၢ်ကျိၤတခါအံၤ ဘဉ်တၢ်ဟံးန့ၣ်အီၤ ဖဲဝီၢ်ရှဉ်ကီၢ်ဆဉ် လံာ်တၢ်ကစီၣ်လၢ တၢ်တရၤလီၤအီၤတဘျီအပူၤ လၢဒီးန့ၣ်ဘဉ်အီၤ ဖဲ လၢယူၤလံာ် ၂၀၁၉နံၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

အချာ န်ကသံဉ်သရဲဟံးစုနဲကျဲအိအသိးန့ဉ်လီၤ. တၢ်အံၤကဲထီဉ် တၢ်လၢာ်ဘျုးလၢာ်စ့ၤခံကထၢလၢသဝီဖိတဖၣ် အံၤအဂီၢ်န့ဉ်လီၤ. စးထီဉ်လၢ လၢပုၤလံတုၤလၢဝဲးပထုဘၢဉ် ၂၀၁၉န့ဉ်န့ဉ်, **ကညီဆူဉ်ချ့မၤစၢၤဝဲၤကျိၤ** (KDHW) ဟ့ဉ်မၤစၢၤဝဲၤကသံဉ်ဒိသဒၢ ပိဉ်လံဉ်ယိဉ်တၢ်ဆါ လၢဖိသဉ် ၁၅န့ဉ်ဆူအဖိလၢာ်တဖၣ်အဂီၢ်ဒီး ဘျးလီၤဝဲ လံာ်ဘိးဘဉ် သ့ဉ်ညါဘဉ်ယးတၢ်ရဲဉ်တၢ်ကျဲၤအံၤလၢသဝီဖိသ့ဉ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ဉ်လီၤ.³⁴

ကညီဆူဉ်ချ့မၤစၢၤဝဲၤကျိၤ ဟ့ဉ်မၤစၢၤဝဲၤစ့ၤကိး ကသံဉ်ဒၢးတဖျၢဉ်လၢ ခိခိဉ်ပုၤတဝၢတဖၣ်ဖဲ သအုခံသဝီ, ယိခံကရူာ်, ထီတထူဉ်ကိာ်ဆဉ်, တီအူကိာ်ရဲဉ်န့ဉ်လီၤ. လၢတၢ်န့ဉ်အယိ သဝီဖိလၢအအိဉ်ဘျးတဖၣ်စ့ၤကိးဟဲဒီးကူစါအသးဖဲန့ဉ် ညီထီဉ်ဝဲ ဘဉ်ဆဉ် တၢ်ဒုဉ်စၢၤယံၤဝဲတနံၤကျဲလၢခိဉ်ဒီး နံၤတတ်ကျဲလၢ သိလ့ဉ်ယိာ်န့ဉ်လီၤ. (သိလ့ဉ်ဒီးဖဲဖိကဟဉ် အဒိဉ်တဖၣ် လၢလီၤဝဲဝဲကျဲအံၤတန့ၢ်ဒီးဘဉ်). လၢမိၤန့ဉ်ပုၤကရူာ်ဖိသ့ဉ်တဖၣ်အဂီၢ် သုးက့ခိဉ်န့ဉ်တဖၣ် တုထီဉ်န့ဉ်ဝဲ (FBR) တၢ်ဟ့ဉ်ကသံဉ်ဒၢးတဖျၢဉ်ဖဲ က---သဝီ ဒီးလီၢ်ကဝီဖိဖဲန့ဉ်ကိးဂၤဒဲးလဲၤကူစါအသးသ့ဝဲအမဲဉ်ညါ တဘဉ် ဟ့ဉ်စ့ၤကိးဝဲအဘျးအလဲနီတမံၤဘဉ်န့ဉ်လီၤ. သဝီဖိလၢကိာ်သုးဒီး ပၤထံးဟီဉ်ကဝီတဖၣ် လဲၤဒီးကူစါအသးဖဲ ဝဲ လၢအဘျးတဖၣ် န်အမ့ၢ်ချၢဉ်လၢာ်ဒီး စယးက့ဝဲတဖၣ်လၢအအိဉ်ဖဲ ထီတထူဉ်ကိာ်ဆဉ်အပူၤန့ဉ်လီၤ.³⁵

တၢ်ဂီၤတဘျုးအံၤဘဉ်တၢ်ဒိန့ၢ်အိၤဖဲ လၢအိကူး ဇုသိ, ၂၀၁၉ န့ဉ်ဖဲ ကျိဒုသဝီ, မဲာ်ကျိကရူာ်, ဘုသိဉ်ကိာ်ဆဉ်န့ဉ်လီၤ. တၢ် ဂီၤအံၤဟ်ဖျါဝဲ ကညီဆူဉ်ချ့မၤစၢၤဝဲၤကျိၤ (KDHW) တၢ်ဒုး သ့ဉ်ညါဘဉ်ယးတၢ်ဟ့ဉ်မၤစၢၤပိဉ်လံဉ်ယိဉ်ကသံဉ်ဒိသဒၢ တၢ် ရဲဉ်တၢ်ကျဲၤလၢဖိသ့ဉ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ဉ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ- KHRG)

တၢ်ဂီၤတဘျုးအံၤ ဘဉ်တၢ်ဒိန့ၢ်အိၤဖဲ လၢဖုၤတြူၤအါရံၤ ၁၉ သိ, ၂၀၂၀ န့ဉ်ဖဲ က---သဝီ, မိၤန့ဉ်ပုၤကရူာ်, ထီတထူဉ် ကိာ်ဆဉ်, တီအူကိာ်ရဲဉ်န့ဉ်လီၤ. တၢ်ဂီၤအံၤဟ်ဖျါထီဉ် တၢ်ဟ့ဉ် ကသံဉ်ဒၢးလၢ FBR တၢ်တုထီဉ်န့ဉ်လီၢ်ကဝီသဝီဖိသ့ဉ်တဖၣ် အဂီၢ်န့ဉ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ- KHRG)

c. တၢ်လုာ်အိဉ်နီၢ်ခိသးသမူ

ဇူသဝီဖိတဖၣ်အါတက့ၢ်လုာ်အိဉ်အသးသမူလၢ တၢ်သ့ဉ်တၢ်ဖျးအယိ ဖဲမူခိဉ်ကလံၤသီဉ်ဂီၤ တဘဉ်လီၢ်ဘဉ်စးဒ်အမ့ၢ် ထံဒိဉ်ခိဉ်ယုၤ, တၢ်ကိာ်ယုထီဒီး တၢ်ဖိလံၤဖိယာ်အိဉ်ဟးဂီၤတၢ်ထူဉ်တၢ်ဘိတဖၣ်အိဉ်ထီဉ်ဝဲတဘိယုာ်ယီအခါ တၢ်ကီ တၢ်ခဲဘဉ်အဝဲသ့ဉ်ဒိဉ်မးန့ဉ်လီၤ. လၢန့ဉ်အမဲဉ်ညါ တၢ်ယုာ်မ့ၢ်ဟးဖျိး, စုကဝဲၤတၢ်သဘံဉ်သဘုဉ်, တၢ်မၤဟးဂီၤဒီးတၢ်

³⁴ တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတခါအံၤ ဘဉ်တၢ်ဟံးန့ၢ်အိၤ ဖဲဘုသိဉ်ကိာ်ဆဉ် လံာ်တၢ်ကစိဉ်လၢ တၢ်တရၢလီၤအိၤတဘျုးအပူၤ လၢဒီးန့ၢ်ဘဉ်အိၤ ဖဲ လၢအိကူး ၂၀၁၉န့ဉ်အပူၤန့ဉ်လီၤ.

³⁵ တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတခါအံၤ ဘဉ်တၢ်ဟံးန့ၢ်အိၤ ဖဲထီတထူဉ်ကိာ်ဆဉ် လံာ်တၢ်ကစိဉ်လၢ တၢ်တရၢလီၤအိၤတဘျုးအပူၤ လၢဒီးန့ၢ်ဘဉ် အိၤဖဲ လၢနီဉ်ဝဲဘၢဉ် ၂၀၁၉န့ဉ်အပူၤန့ဉ်လီၤ.

ဟံးန့ၣ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်, ဒီးပဒိၣ်ပပုၣ်တဖၣ်တဟ့ၣ်တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤလၢပုၤဘၣ်အယိ တၢ်ကိတၢ်ခဲတဖၣ်ဒီးအါထီၣ်
ဝဲလၢအဝဲသ့ၣ်ကလုာ်အိၣ်နီၣ်ခိၣ်သးသမူအဂီၢ် ဒီးတၢ်အိၣ်သးအံၤအဖီခိၣ် အဝဲသ့ၣ်ကသ့ၣ်ထီၣ်တၢ်အိၣ်မူဂၢ်ဂၢ်ကျၢၤ
ကျၢၤအဂီၢ်တသ့စ့ၢ်ကိးဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ကမျၢၢ်အိၣ်ဆိးလၢ အပလိာ်သဝီ, ဝီၢ်ရှၢၣ်ကီၢ်ဆၣ်, နူပျၢၢ်ယံကီၢ်ရှၢၣ်တဖၣ် ဘၣ်ယိၣ်တၢ်လၢတၢ်လုာ်အိၣ်နီၣ်ခိၣ်သးသ
မူအဂီၢ်မ့ၢ်လၢ ဟီၣ်ခိၣ်တၢ်ဖံးအိၣ်မၤအိၣ်လီၢ်တဖၣ်စ့ၤလီၤကွဲာ်ဝဲအယိန့ၣ်လီၤ. ဝဲ ၂၀၁၉န့ၣ် တၢ်စုၤခါကတီၢ်န့ၣ်,
KNU ပဒိၣ် စးထီၣ်ဒီးသဒေသ့ၣ်ပုၣ်ဟီၣ်ခိၣ်တဖၣ် ခိဖျိတြီယာ်ဝဲတၢ်လဲၤဖံးတၢ်မၤဖဲသ့ၣ်ပုၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကဝီၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. သဝီ
ဖိတဖၣ် ကတိၤအါတၢ်ဘၣ်လးတၢ်ဂ့ၢ်အံၤတဘျီဘၣ် သန့ၣ်ကုဆၢမ့ၢ်လၢဝဲလၢ KNU လီၢ်ခၢၣ်သးခိၣ်န့ၣ်တဖၣ် ကနာ်
ပၢ်အဝဲသ့ၣ်အတၢ်ကိတၢ်ခဲ ဒီးဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤအါထီၣ်အဝဲသ့ၣ်လၢ တၢ်အိၣ်သးကိခဲအံၤအဖီခိၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်
အဲၣ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤလၢ ကမၤဂၢ်ကျၢၤထီၣ်အတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးန့ၣ်လီၤ.³⁶ စီၤ ဘ---တဲဖျါထီၣ်ဝဲလၢ,
“ပအဲၣ်ဒီးအိၣ်ဒီးတၢ်ဖံးအိၣ်မၤအိၣ်လီၢ်ဂၢ်ဂၢ်ကျၢၤကျၢၤဒ်သိးဒီး ပသုတဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ဂီၤလၢ ပဖိတဖၣ်အတၢ်အိၣ်မူ
ခါဆူၣ်ညါအဂီၢ်တဂ့ၤ. အဒိ, ပစံာ်လီၢ်မ့တအိၣ်ဘၣ်ဒီး ပလဲၤဖဲးလီၤသ့ၣ်ပုၣ်တကဝီၤလၢပကမၤခးအဂီၢ်န့ၣ်. ပဟီၣ်ခိၣ်မ့
တအိၣ်ဘၣ်ဒု, ကိဒိၣ်မးလၢပကမၤပုၤဟံၣ်ပူၤယိပူၤတၢ်လိာ်အဂီၢ်လီၤ. (...) အခဲအံၤ, ပတၢ်ဖံးအိၣ်မၤအိၣ်ဂၢ်ကျၢၤ
တအိၣ်နီၣ်တမံၤဘၣ် မ့ၢ်လၢတၢ်မၤဒီးလဲတနံၤဂီၢ်တဖၣ်န့ၣ် တမ့ၢ်တၢ်ဂၢ်ကျၢၤလၢပဂီၢ်ဘၣ်အယိလီၤ. ပတအဲၣ်ဒီးဟး
ဖံးဟးမၤလၢထံကီၢ်အဂၤစ့ၢ်ဘၣ်. ပအဲၣ်ဒီး အိၣ်ဒီးပကစၢ်ဒုာ်ဝဲတၢ်မၤလီၢ် ဒ်အမ့ၢ် တၢ်ထူစံာ်ဖဲးခးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.”

Bu Tho Township, Mu Traw (Hpapun) District KHRG

Bu Tho Township, Mu Traw (Hpapun) District KHRG

တၢ်ဂီၤတဘျီအံၤတၢ်ဒိန့ၣ်အိၣ်ဖဲ လၢယူၤလံ ၂၃သိ, ၂၀၁၉န့ၣ် ဝဲ
မံာ်ကျိဒုသဝီ, မံာ်ကျိကရူာ်, ဘုသိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, မ့ၢ်တြီၢ်ကီၢ်ရှၢၣ်
န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤဟ်ဖျါဝဲ သဝီဖိတဖၣ်လုာ်အိၣ်နီၣ်ခိၣ်သးသမူ
လၢတၢ်ထူစံာ်န့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ - KHRG)

တၢ်ဂီၤတဘျီအံၤတၢ်ဒိန့ၣ်အိၣ်ဖဲ လၢယူၤလံ ၂၃သိ, ၂၀၂၀
န့ၣ် ဝဲ မံာ်ကျိကရူာ်, ဘုသိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, မ့ၢ်တြီၢ်ကီၢ်ရှၢၣ် န့ၣ်လီၤ.
တၢ်ဂီၤအံၤဟ်ဖျါဝဲ တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါဘၣ်လး တၢ်ဖိလဲၤဖိယာ်
မၤဟးဂီၤတၢ်ထူတၢ်ဘိတဖၣ်အဂ့ၢ် လၢတၢ်ဆဲးလီၤအိၣ်ဖဲ စံာ်တ
ဘျီအပူၤ ခိဖျိကညီကီၢ်စဲာ်တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးဝဲကျိလီၢ်ခၢၣ်သး
န့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ - KHRG)

ဖဲလၢယူၤလံ ၂၀၁၉န့ၣ်န့ၣ် ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်အပုၣ်ဘၣ်မူဘၣ်ဒါလၢ တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးတကပၤဟဲသိၣ်လိကဒီး နူသဝီဖိလၢ
မံာ်ကျိကရူာ်တဖၣ် ဘၣ်လးတၢ်သ့ၣ်ဘုလၢကျဲမ့ၢ်ဖးဒိၣ်အကပၤန့ၣ်လီၤ.³⁷ အဝဲသ့ၣ် ဟ့ၣ်ကူၣ်စ့ၢ်ကိးဝဲဒုသဝီဖိတဖၣ်
လၢကယုထၢဘုချံလၢ အကြၢးကတၢ်ဒီး ဟီၣ်ခိၣ်ညၣ်လၢလီၢ်ကဝီၤန့ၣ်အပူၤ ဒီးသိၣ်လိစ့ၢ်ကိးဝဲလၢ တၢ်ကသူကသံၣ်

³⁶ တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိတခါအံၤ ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၣ်အိၣ်ဖဲ ဝဲဝီၢ်ရှၢၣ်ကီၢ်ဆၣ် လံာ်တၢ်ကစီၣ်လၢ တၢ်တရၢလီၤအိၣ်တဘျီအပူၤ လၢဒီးန့ၣ်ဘၣ်အိၣ်ဖဲ
လၢယူၤလံ ၂၀၁၉န့ၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

³⁷ အဝဲသ့ၣ်ဟဲဟ့ၣ်တၢ်သိၣ်လိ တနံၣ်အတီၢ်ပူၤန့ၣ် ၂ဘျီတုၤ ၃ဘျီ စးထီၣ်လၢ ၂၀၁၇န့ၣ်လံလံန့ၣ်လီၤ.

မာသံတင်ဖိယာ်ဒီးယုာ်တဖၣ်လၢအအိၣ်ဟးဂီၤဘု ဒ်သိးကဒိသဒါဘုထူၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်သနာ်က့ လၢကမၤထွဲ ကျဲသန့အသိအံၤအဂီၢ် သဝီဖိတဖၣ်ကဘၣ်ပုၤဝဲတၢ်လိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်ခဲလၢာ်လၢအမ့ၢ် (တၢ်ချံတၢ်သၣ်, တၢ်ထူၣ်တၢ်ဘိဒီး ကသံၣ်မာသံတၢ်ဟ်) လၢပဒိၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ. ညီန့ၢ်တခါ သဝီဖိတဖၣ်သ့ၣ် တၢ်ချံလၢအဝဲသ့ၣ်ဒီးန့ၢ်တၢ်ဝဲလၢ နံၣ်အ ပုၤကွံာ်တဖၣ်အတၢ်ထူၣ်တၢ်ဘိအပူၤ ဒီးသ့ၣ်လီၤက့ၤဝဲလၢတနံၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်အခဲအံၤအဝဲသ့ၣ် ကဘၣ်ပုၤဝဲ ကယဲာ်တၢ်ချံဒီးတၢ်ထူၣ်တၢ်ဘိလၢကသ့ၣ်လီၤဝဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.³⁸

လီၤကဝီၤဖိလၢသဝီအါဖျါဒီး ကီၢ်ဆၣ်အါဘၣ်ပုၤဘၣ်ကွံာ်ဆၣ်ခဲတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲဒိဖျိလၢ ထံၣ်ဒိၣ်ခိၣ်ယုၤဒိၣ်ခိၣ်မုၢ်မုၢ်အ ယိန့ၣ်လီၤ. ဖဲလၢအိကူး ၂၀၁၉နံၣ်န့ၣ်, သဝီဖိလၢ တနီၤသရံၣ်ကီၢ်ဆၣ်, ဘျဲးဒဲးကီၢ်ရၣ်တဖၣ် ဘၣ်ကွံာ်ဆၣ်ခဲဒီး တၢ်တၢ်တၢ်လၢ တၢ်လုာ်အိၣ်နီၢ်ခိသးသမ့, တၢ်အိၣ်တၢ်အိဒီး တၢ်လဲၤထီၣ်က့ၤလီၤအပူၤ ဒိဖျိလၢ ထံၣ်ဒိၣ်ခိၣ်ယုၤအယိ န့ၣ်လီၤ. ဟံၣ်ယိတနီၤလီၤဘျါကွံာ်ဝဲခဲလၢာ်လၢထံၣ်ဒိၣ်အယိန့ၣ်လီၤ. တနီၤသရံၣ်ကီၢ်ဆၣ်အပူၤဒုသဝီလၢ အဘၣ်ဒိဘၣ် ထံးအါကတၢ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲ ပျိသိ, တကဲး, ပျိဖးထီ, ပဝးဒီး တကဲးလၢာ်ခိသဝီသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. စးထီၣ်လၢလါအိကူး တုၤလၢလါစးပထုဘၣ်န့ၣ်, ပုၤလၢအကွံာ်ဆၣ်ခဲ ထံၣ်ဒိၣ်ခိၣ်ယုၤတဖၣ် ဒီးန့ၢ်ဘၣ်ဝဲ တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤဒ်အမ့ၢ်ဟုသး, မးမး (မမခေၤခါဆဲ), ထံအိ, ညၣ်ဒါ, ယၣ်လုး, အိၤဘၢထံကမူၣ်ဒီး ကိၣ်ဖိနီဖိတဖၣ်လၢ ကရၢသဘူတဖၣ် ဒ်အမ့ၢ် MYTEL ဒိပနံၣ်, TriNat ဒိပနံၣ်, ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ် NLD ဒီး KNU ပဒိၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤထူၣ်ဖိတနီၤဒီးန့ၢ်ဘၣ်ဝဲ ဘုချံတဖၣ် ယုာ်ဒီးတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤအဂၢၤန့ၣ်လီၤ. ဟံၣ်ရူၣ်လၢအဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤတဖၣ် ခဲလၢာ်အိၣ်ဝဲ ၁၇၀ ရူၣ်န့ၣ်လီၤ.³⁹

တၢ်ဂီၤတဖၣ်အံၤ တၢ်ဒိန့ၢ်အိၤဖဲ လါအိကူး ၂၉သိ, ၂၀၁၉နံၣ် ဖဲ တကဲးသဝီ, တကဲးကရူာ်, တနီၤသရံၣ်ကီၢ်ဆၣ်, ဘျဲးဒဲးကီၢ် ရၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၤလၢအထွဲတဘျီဟ်ဖျါဝဲ ဟံၣ်ယိတဖၣ်လၢ ထံၣ်ဒိၣ်ဘၢအိၤဖဲတၢ်စူၤအကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၤလၢအစ့ၣ်တ ဘၣ် ဟ်ဖျါဝဲသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤလၢ ပုၤဟ့ၣ်တၢ်မၤစၢၤ တဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ - KHRG)

ဖဲထံၣ်ဒိၣ်ခိၣ်ယုၤအကတီၢ်န့ၣ် လီၤကဝီၤဖိတဖၣ်လၢအအိၣ်ဆိးဖဲ အပလိာ်သဝီ, ဝီၢ်ရၣ်ကီၢ်ဆၣ်, ဣပျၢ်ယာ်ကီၢ်ရၣ်န့ၣ် ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤလၢ ပယီၤပဒိၣ်ဒီး ထံၣ်ဂုာ်ကီၢ်ဂၤတၢ်ကရၢကရိတဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ. **နံၣ်ပိၣ်ဖိၣ်ဒုရှၢၣ်**

³⁸ တၢ်ဂုာ်တၢ်ကျိၤတခါအံၤ ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၢ်အိၤ ဖဲဘုသိၣ်ကီၢ်ဆၣ် လံာ်တၢ်ကစီၣ်လၢ တၢ်တရၢလီၤအိၤတဘျီအပူၤ လၢဒီးန့ၢ်ဘၣ်အိၤ ဖဲ လါအိကူး ၂၀၁၉နံၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.
³⁹ တၢ်ဂုာ်တၢ်ကျိၤတခါအံၤ ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၢ်အိၤ ဖဲတနီၤသရံၣ်ကီၢ်ဆၣ် လံာ်တၢ်ကစီၣ်လၢ တၢ်တရၢလီၤအိၤတဘျီအပူၤ လၢဒီးန့ၢ်ဘၣ် အိၤဖဲ လါနီၣ်ဝဲဘၣ် ၂၀၁၉နံၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

(Nippon Foundation) ဟ့ၣ်မၤစၢၤထဲ ထံးလိဒီး (လူထုအခြေပြု) တခီ ရဲၣ်ကျဲၤဟ်လိဒီးထဲ ထံးလိတဖၣ်အံၤဒီး တ့ထီၣ်န့ၣ်စ့ၣ်ကိးဝဲ ကမျၢၢ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တဖျါန့ၣ်လီၤ.⁴⁰

ဖဲတၢ်ကူးဘုကူးဟုကတီၢ် စးထီၣ်ဖဲလါအိးကထိဘၢၣ် တုၤလါနီၣ်ဝဲဘၢၣ် ၂၀၁၉န့ၣ်န့ၣ် ပုၤကမျၢၢ်အါအါဂီၢ်ဂီၢ်လၢ ဇွဲၣ် လိကီၢ်ဆၣ်အပူၤ ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဝဲဒီး တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲလၢ တၢ်လုၢ်အိၣ်နီၣ်ခိးသးသမူဒီး တၢ်အိၣ်တကူတလၢတဖၣ် မ့ၢ်လၢ ဘုထုၣ်တဖၣ်ယုထီၣ်ကွဲၣ်ဖဲတၢ်ကီၢ်ယုထီၣ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ

ဘုလၢစံၣ်လီၢ်တနီၤတၢ်ကူးကွၢ်အိၣ်တသ့လၢဘၣ် ဒီးတနီၤ တၢ်ကူးအိၣ်သ့ဒီးဝဲတဖျါတတၢ်န့ၣ်လီၤ. လီၢ်ကဝီၤသဝီဖိတ ဖၣ်မုၢ်လၢဝဲလၢ ခိၣ်န့ၣ်ပုၤန့ၣ်စိန့ၣ်ကမိၤဒီး တၢ်ကရၢကရိလၢ အဘၣ်ထွဲတဖၣ် ကဟ့ၣ်တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤဆူအဝဲသ့ၣ်အ အိၣ်ဒ်အဟ့ၣ်မၤစၢၤကမျၢၢ်လၢအလဲၤခိဖျါဘၣ်ထံးခိၣ်ခိၣ်ယုၤ ဒီးန့ၣ်ဆၢၣ်တၢ်မၤဘၣ်ဒ်အဂၢၤတဖၣ်န့ၣ်အသိးလီၤ. ဘၣ်ဆၣ် သန့ၣ်ကွၢ်ကမျၢၢ်သ့တဖၣ်အံၤ တဒီးန့ၣ်ဘၣ်ဝဲတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤ စၢၤနီၣ်တမံၤဘၣ်.⁴¹

တၢ်ဂီၤတဘျီအံၤ တၢ်ဒီးန့ၣ်အိၣ်ဖဲလါနီၣ်ဝဲဘၢၣ် ၂၅သီ, ၂၀၁၉ န့ၣ်ဖဲ ထံးဆိးကျိစံၣ်ပျိုပျို, ထံးသဘျုၣ်ထီၣ်ကရူာ်, ဇွဲၣ်လိ ကီၢ်ဆၣ်, မုၢ်တြီၢ်ကီၢ်ရၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၤအံၤဟ်ဖျါဝဲ ဘုထုၣ် တဖၣ်လၢ အထီၣ်ဘိဟးဂီၤကွဲၣ်ခိဖျါ တၢ်ကီၢ်ယုထီၣ် သဟီၣ် ဆူၣ်အယိန့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ- KHRG)

လီၢ်ကဝီၤဖိလၢအအိၣ်လၢယိခံကရူာ်, ကီၢ်သ့ဒ်ကရူာ်ဒီး မိၤ န့ၣ်ပုၤကရူာ်, ထီတထုၣ်ကီၢ်ဆၣ်, တီအူကီၢ်ရၣ်သ့တဖၣ် ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဝဲ တၢ်အိၣ်တကူတလၢဒီး တၢ်လုၢ်အိၣ်နီၣ်ခိ သးမူတၢ်ဂ့ၢ်ကီတဖၣ်ခိဖျါလၢ တၢ်ကီၢ်ယုထီၣ်သဟီၣ်လၢအပူၤ ကွဲၣ်တန့ၣ် (လၢမးရှးဒီးလၢအုၣ်ဖျါအတီၢ်ပူၤ) န့ၣ် မၤဘၣ်ဒ် ကွၢ်တၢ်ထုၣ်တၢ်ဘိသ့ၣ်တဖၣ်အယိန့ၣ်လီၤ.⁴²

စ. မ့ၢ်ပိၢ်တၢ်ဘၣ်အဘၣ်သီ

မ့ၢ်ပိၢ်တၢ်ဘၣ်အဘၣ်သီ မ့ၢ်ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်ကီတခါလၢကီၢ်ပယိမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးအါပူၤအါတီၤအယိ, မ့ၢ်တၢ်မၤပျံၤမၤဖး လၢ လီၢ်ကဝီၤကမျၢၢ်တဖၣ်အဂီၢ်ဒီး မ့ၢ်တၢ်လၢအတြီၤမၤတံၢ်တံၢ် ပုၤဘၣ်ကီဘၣ်ခဲဖိဒီး ထံးလီၢ်ကီၢ်ပူၤပုၤလုၢ်အိၣ်ကမ့ၢ် တဖၣ်လၢ ကဟဲကွၢ်ကဒါကွၢ် ဆူအအိၣ်ဆိးလီၢ်ကျိခိၣ်ထံးခိၣ်ဘိန့ၣ်လီၤ. ဖဲလါယုၤလဲ ၁၈သီ, ၂၀၁၉န့ၣ်န့ၣ် သဝီဖိ လၢ ဆီဝါဒါ, ထီတထုၣ်ကီၢ်ဆၣ်, တီအူကီၢ်ရၣ်တဖၣ် လဲဆူအကျိးကရၢၢ်အခါ ထံးန့ၣ်ဝဲ (M-14) ဟီၣ်လၢမ့ၢ်ပိၢ် တဖျါၣ် လၢကီၢ်ပယိပဒိၣ်သးဆိလီၤတ့ၢ်ဝဲဖဲကျဲၤကပၤန့ၣ်လီၤ.

ဆ. တၢ်ကသါန့ၣ်ဘၣ် ဟီၣ်ခိၣ်ကမူၣ်ခုၣ်အါအါဂီၢ်ဂီၢ်လၢကျဲၤမုၢ်ပူၤ

⁴⁰ တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတခါအံၤ ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၣ်အိၣ် ဖဲဝီၢ်ရၣ်ကီၢ်ဆၣ် လံၣ်တၢ်ကစီၣ်လၢ တၢ်တရၢလီၤအိၣ်တဘျီအပူၤ လၢဒီးန့ၣ်ဘၣ်အိၣ် ဖဲ လါယုၤလဲ ၂၀၁၉န့ၣ်န့ၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.
⁴¹ တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတခါအံၤ ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၣ်အိၣ် ဖဲဇွဲၣ်လိကီၢ်ဆၣ် လံၣ်တၢ်ကစီၣ်လၢ တၢ်တရၢလီၤအိၣ်တဘျီအပူၤ လၢဒီးန့ၣ်ဘၣ်အိၣ် ဖဲ လါဒါစ့ဘၢၣ် ၂၀၁၉န့ၣ်န့ၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.
⁴² တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတခါအံၤ ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၣ်အိၣ် ဖဲထီတထုၣ်ကီၢ်ဆၣ် လံၣ်တၢ်ကစီၣ်လၢ တၢ်တရၢလီၤအိၣ်တဘျီအပူၤ လၢဒီးန့ၣ်ဘၣ်အိၣ် ဖဲ လါနီၣ်ဝဲဘၢၣ် ၂၀၁၉န့ၣ်န့ၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

သဝီဖိတဖှပ်ဖဲ တ---သဝီ, ထံဂုာ်သီကရုာ်, ကြျါတုကီာ်ဆဉ်, နူပျာ်ယာ်ကီာ်ရှဉ်ဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲ ဘဉ်ဃးတၢ်ပိာ်ထွဲလၢ အတဂုၤတဖှပ် ဖဲတၢ်တုထီၣ်အုရှဉ်ကျဲမုာ်ဖးဒိၣ်ခံဘိတဘိလၢအဝဲသ့ၣ်အသဝီကပၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်တုထီၣ်ကျဲတၢ်ဟူးတၢ် ဂၤတဖှပ်စးထီၣ်တုာ်ဝဲဖဲ ၂၀၁၄န့ၣ် ဒီးဖဲန့ၣ်ခိပနံၣ်အါဖုဟ်ယုာ်လၢတၢ်တုထီၣ်ကျဲမုာ်အံၤဒီး (Steel Stone Company) စတံစတီခိပနံၣ် မ့ၢ်အကတၢ်တဖှပ်န့ၣ်လီၤ. ဘဉ်ဆဉ်ဒီး ကျဲမုာ်အံၤတၢ်တဒါလီၤဘဉ်အီၤဒီးလၢဒီးဘဉ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲလၢအပူၤကွံာ်ယုနံၣ်အတီၢ်ပူၤန့ၣ် သဝီဖိသ့ၣ်တဖှပ် ကသါန့ၣ်ဘဉ်ဝဲဟီၣ်ခိၣ်ကမူၣ်လၢ တၢ်တုထီၣ်ကျဲအတၢ်ဟူးတၢ် ဂၤတဖှပ်ဒီး သိလုာ်လၢအဟးထီၣ်ဟးလီၤတဖှပ်အယိ အဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ဘဉ်ယိၣ်လၢ အတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဂီၢ် န့ၣ်လီၤ. လၢအဝဲသ့ၣ်အကျါတဂၤဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲဆူ KHRG လၢအဝဲသ့ၣ်အဖိတဖှပ် အိၣ်ထီၣ်ဒီးတၢ်ကူးထီၣ်ရီၤန့ၣ်လီၤ. ဒ်လီၢ်ကဝီၤထံဖိကီာ်ဖိတဂၤတဲဖျါတုာ်ဝဲအသိး “ကျဲလၢတၢ်တဒါလီၤဒီးလၢဒီးဘဉ်န့ၣ် ကအိၣ်ဝဲ ၅ ကံလိမံထၢၣ် ယဉ် ယဉ်လီၤ. အယိန့ၣ်ပဘဉ်ကသါဟီၣ်ခိၣ်ကမူၣ် ယံာ်န့ၣ် တၢ်လီၢ်လၢအဂၤတဖှပ်လီၤ. ဖိသဉ်အါဂၤ ပဉ်ယုာ်ဒီးယ ဖိန့ၣ် တၢ်ကူးအိၣ်အီၤဒီးအနါဒ့ၣ် (ခိဖျိဟီၣ်ခိၣ်ကမူၣ် အယိ) လီၤ.”

ဖဲလၢဒိၣ်ဝဲဘဉ် ၂၉သီ, ၂၀၁၉န့ၣ်န့ၣ်, ခိပနံၣ်ဟးလူဝဲ ထံထဲတဘျီဒီး ဖဲလၢဒိၣ်ဝဲဘဉ်အပူၤ ဒ်သိးကဒိသဒါဝဲ ဟီၣ်ခိၣ်ကမူၣ်ခုာ်ထီၣ်တဖှပ်န့ၣ်လီၤ. အယိဖဲန့ၣ် တၢ်ဘျါ ရှဲအစၢလၢအလီၤတၢ်လီၤဆဲးလၢပထံၣ်အီၤသ့န့ၣ်တအိၣ် ဒီးဘဉ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂီၤတဘျီအံၤဘဉ်တၢ်ဒီးန့ၣ်အီၤဖဲ လၢနီၣ်ဝဲဘဉ် ၂၃သီ ၂၀၁၉ န့ၣ် ဖဲတ---သဝီ, ထံဂုာ်သီကရုာ်, ကြျါတုကီာ်ဆဉ်, နူပျာ်ယာ် ကီာ်ရှဉ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲ ဟီၣ်ခိၣ်ကမူၣ်အါအါဂီၢ်ဂီၢ် လၢအဟဲထီၣ်လၢကျဲမုာ်ခိၣ် ခိဖျိသိလုာ်တဖှပ်ဟးထီၣ်ဟးလီၤဖဲ အဘူးဒီးသဝီန့ၣ်လီၤ. (တၢ်ဂီၤ- KHRG)

ကညီဂံဝိခွဲးယာ်ကရုာ် (KHRG) အဂုာ်ဖုာ်ကိာ်

ကညီဂံဝိခွဲးယာ်ကရုာ် (KHRG) အံၤဘဉ်တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အီၤဖဲ ၁၉၉၂ န့ၣ် ဒီးမ့ၢ်ဝဲလီၢ်ကဝီၤကရၢသဘျီတဖှပ် လၢအာၣ်လီၤမၤတၢ်လၢကမၤဂုၤထီၣ်ပုၤဂုၤဝိခွဲးယာ်အတၢ်အိၣ်သး လၢကီာ်ပယီၤမုာ်ထီၣ်ကလံၤထံးအပူၤန့ၣ် လီၤ. KHRG သိၣ်လိဝဲ လီၢ်ကဝီၤနူသဝီဖိတဖှပ် လၢကမၤနီၣ်မၤပါတၢ်မၤဘဉ်ဒိပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိခွဲးယာ်အဂုာ် အကျါန့ၣ်လီၤ. KHRG ဘိးဘဉ်ဂၤလီၤတၢ်ဂုာ်တၢ်ကျါတဖှပ်အံၤ ဒ်သိးကဟ်ဖျါထီၣ်လီၢ်ကဝီၤပူၤကမျါတဖှပ် အကလုာ်, အတၢ်တုာ်ဘဉ်ခိၣ်ဘဉ်, အတၢ်ဘဉ်ယိၣ်ဘဉ်ဘျီ ဒီးအတၢ်ထံၣ်တၢ်ပာ်သးသ့ၣ်တဖှပ်န့ၣ်လီၤ. နယုထံၣ်သ့ၣ်ညါ ပတၢ်မၤသ့ၣ်တဖှပ်ဖဲ www.khrg.org အပူၤသ့ၣ်ဒုးန့ၣ်လီၤ.

